

ZBORNIK

ZA

UMETNOSTNO ZGODOVINO

ARCHIVES

D' HISTOIRE DE L' ART.

UREJUJE DR. IZIDOR CANKAR.

LETO II. **1922** št. 3-4.

IZDAJA UMETNOSTNO-ZGODOVINSKO DRUŠTVO
V LJUBLJANI.

VSEBINA:

- Dr. Francè Mesesnel: Janez Subic Vojtěchu Hynaisu.
Dr. Evgen Müller-Dithenhof: Freske gradu Bokalce
(Stroblhof) na Kranjskem in njihovi mojstri, posebno Almanach,
Arhivski poberki o nekaterih slikarjih in kiparjih od 15. do 18. stoletja.
I. Vrhovnik:
Izidor Cankar:
Simon Ogrin:

- Varstvo spomenikov. — Književnost. — Bibliografija. — Narodna galerija. — Umetnostno-zgodovinsko društvo. — Razno.
Dr. Fr. Stelè: Umetnostni spomeniki Slovenije (dekanija Kamnik) 33—64.

TABLE DES MATIÈRES:

- Dr. Francè Mesesnel: Janez Šubic à Vojtěch Hynais.
Dr. Evgen Müller-Dithenhof: Fresques du château de Bokalce (Stroblhof) et leurs maîtres, surtout Almanach.
I. Vrhovnik:
Izidor Cankar:
Simon Ogrin:

- Sauvegarde des monuments historiques. — Littérature. — Bibliographie. — Galerie Nationale. — Société d'histoire de l'art. — Divers.
Dr. Francè Stelè: Les monuments artistiques en Slovénie (Kamnik) 33—64.

„Zbornik za umetnostno zgodovino“ izhaja štirikrat na leto in stane za Jugoslavijo 36 din., za inozemstvo 15 fr.
— Za ude Umetnostno-zgodovinskega društva je naročnina poravnana s članarino.

Archives d'histoire de l'art paraissent 4 fois par an. — Prix 15 frs.

Vsi dopisi naj se naslovijo na urednika, Ljubljana, Kolesarjska ulica 1.

Janez Šubic Vojtěchu Hynaisu.

Janez Šubic à Vojtěch Hynais.

Korespondenca 1877—1884.

Dr. Francè Mesesnel — Vipava.

L'auteur publie des lettres du peintre slovène Janez Šubic adressées au peintre tchèque Vojtěch Hynais avec lequel celui-là était lié par le lieu d'une amitié sincère et par le travail commun au profit du théâtre national tchèque, en donnant, dans l'introduction, quelques détails biographiques pour mieux faire comprendre cette correspondance.

Današnjemu motrilcu devetnajstega stoletja se izlušči iz zmešnjave slikarskih pojavov zanesljiv pravec, ki loči duhove, povzroča boje in razvoj: nasprotje med idejnostjo in nekritičnim realizmom. Slikarski idealizem je logična posledica revolucije in ustvarjanja nove državne organizacije, ki temelji na priborjenih postavah za novo človeštvo. Sprva se oblači v antično obleko in vzgoji prostrano teorijo, ki ga posebno na Nemškem duši in mu končno s formulami zapre razvoj. A novo življenje je tako močno in ustvarja tako plodne posledice, da porine antični vpliv v ozadje in stavi nove probleme deloma z dogodki v domovini, deloma z odkritjem Orijenta in sili k upodabljanju sodobne resničnosti. Odkritje narave in izluščenje človeka iz etično-kritičnih vezi literarne legende so nadaljni koraki splošnega razvoja, ki se godi med tendenčnim hrupom vseobčega nastajanja. Prav ta hrup in neenako korakanje človeških mas z duševnimi pridobitvami poedincev povzročata sožitje obeh struj skozi celo stoletje in jasno razločevanje gesel, ki se v poslednji formuli glasita linija in barva. Poizkus enostranske sinteze se vrši le na strani idealistov, ki s spremembo predmeta spreminjajo tudi izražanje in si proti koncu stoletja celò prisvojè geslo prezrtih novotarjev, luč. A razkroj gre dalje in uniči zvođeneli akademizem dekoraterjev, poslednjih dedičev idealistične linije ter rodi že v naši dobi svobodnega umetnika, ki prost bojnih zmešnjav zavrže dualizem in tvori brez apriornega namena veliko sintezo duha in oblike.

Celi vek boleha na premaknitvi kulturnih činiteljev. Cerkev in država, ki posebno na Nemškem pospešujeta v prvi polovici stoletja umetniško produkcijo, ne moreta zatajiti svoje notranje zveze v reakcionarne svrhe in kmalu je razkol med umetniki in naročniki

v škodo ustvarjanja občuten. Ostanke stare kulturne družbe po začetnem utrjevanju zgube sredstva in jih čas izloči iz kulturnega življenja. Novi meščanski stan ima iz početka skromne umetniške potrebe in še premalo moči, da bi moglo na njegovih tleh zrasti drevo nove kulture. Prepočasno umiranje starih naprav in kasno razširjanje novih duševnih pridobitev silita umetnika na vedne kompromise in k oziru na preteklost. Historizem in iz njega izvirajoči eklekticizem živita po sili skozi celo stoletje kot spremljevalca meščanske izobrazbe in le malo genijev odhaja iz studa nad razmerami v tujino iskat novih virov in potrditve lastnih slutenj. Ko se vračajo s pravo vero, zadenejo na nerazumevanje in materijelno bedo, ki sta tipična spremljevalca vseh samostojnih iskalcev umetniške poti v devetnajstem veku.

Poleg novih stanov v družabno razvitejših narodih stopajo v ospredje tudi novi narodi, ki so se v revolucionarnem ozračju zavedli svoje eksistence in se uvrščajo v gigantski boj za človeške pravice. Njihova kulturna moč je v retrospektivnem iskanju lastne tradicije in se izživlja v kultu jezika ter ustvarjanju novega slovstva. Upodablajoča umetnost, dotedaj izključna varovanka cerkve, prehaja deloma na polje političnih bojev ali pa hodi v sodobno tujino in skuša ujeti korak njenega razvoja. Lastno življenje je še prenežno in preveč enodnevno zvezano s politiko, da bi moglo takoj v začetku obuditi nekdanje tvorne prvine in iz njih pognati mladiko.

Med te narode spadajo avstrijski Slovani. Za dolgo dobo oropani samostojnega narodnega življenja, so gospodarsko popolnoma zaslužnjeni životarili v mrtvem zraku nemškega provincijalnega malomeščanstva. Klic francoske revolucije pa je bil tako močan, da so ga čuli celo smrti posvečeni in posebno Slovence je Napoleonova Ilirija obudila k novemu življenju. Čeprav je bil narod zapadel globoki resignaciji, je vendar ostal njegov duh živ, kajti varoval ga je umetnikov genij. Upodablajoča umetnost še dolgo ni našla svoje poti. Kultura slovenske protireformacije je tako zmagovalno zavladata na tem polju, da se zdi samostojen razvoj skoraj nemogoč. Imena Kavčič, Langus, Layer so nam danes znana, a njihovo delo je vendarle provincijalno nadaljevanje velikomestnega eklekticizma, ki ga ni več gojil duh časa. Razvoj se je na tej poti ustavil in kar je zapustil čas, se nam zdi danes rokodelsko uporabljane mrtvih formul. A genij je dvignil slovenskega upodablajočega duha tudi iz tega mrtvila; iz srčnega hrepenenja je v težki borbi za izraz ulil mojster Janez Wolf novo posodo čustvene romantike. Čim višje se je dvignil nad rokodelsko povprečnost svojih tovarišev, tembolj

je rasel tudi prepad med umetnikom in ostalim izobraženstvom. Wolf je mogel živeti svoje skromno življenje samo zaradi snovi svojih del: cerkev je ostala še edina ustanova, na katero se je oslanjala slovenska upodablajoča umetnost.

Wolf je rešil slovenskega upodablajočega umetnika brezdušnega tavanja za teoretičnimi vzorci in se je vrnil v okvirju svojih idej k naravi in formalnemu izvoru. Vzgojil si je lepo število talentov, ki so iz početka hodili po mojstrovih potih, a čimbolj so se umikali italijanski zakladnici v živa umetniška središča, tembolj je rastle spoznanje, da je preteklost mrtva in da je sodobno življenje v večji meri vredno upodabljanja. Ker doma ni bilo tradicije za novi duh niti resonance za njihovo umetniško voljo, vidimo potovati Wolfove učence po vrsti v tujino za novimi cilji. Mojstrova delavnica je pošiljala etično utrjene mladeniče na Italijansko v šole, kjer so jih iz severa in zapada prihajajoči sošolci seznanjali z novino. Odslej jih vodi hrepenenje iz muzeja v življenje, med nove delavce, brez ozira na bedne domače kulturne razmere hočejo spoznati tuje pridobitve in postati občani svetovne umetniške družine. Prepad med umetnikom in narodom se je širil še bolj in Wolfovi učenci so skoraj izgubili domovino. Delali so v službi tujine in si osvajali njeno mišljenje. Pomrli so daleč od doma. Njihova dela se šele danes polagoma vračajo k nam in nam pripovedujejo o neizmernem trudu, s katerim so njihovi stvarniki osamljeni in iz čistih umetniških nagibov pripravili tla za našo današnjo umetnost.

Notranjo silo za to težavno delo so prinesli ti umetniki iz Wolfove delavnice. Poti je mnogo v labirintu svetovnega nastajanja in ker ni bilo na Slovenskem umetniške tradicije, je bedel mojstrov duh nad učenci, da so si izbrali počasno, mnogo ubijanja zahtevajoče delo za poznejše ustvarjanje, ki ne pozna niti rokodelskega mišljenja, nič neosebnega tekanja za modo . . .

V polni meri je bil deležen Wolfove skrbi njegov prvi učenec Poljančan Janez Šubic (1854—1889), ki se je odpravil v jeseni l. 1871. na benečansko akademijo. Njegov mojster je le predobro poznal vrednost iz lastne moči pridelanega znanja, saj je sam na njem postavil celo prostrano zgradbo svoje umetnosti. Ko se je Šubic vračal v počitnicah domov, je bila glavna pot k mojstru, ki je natanko sodil napredke in gledal v bodočnost. V jeseni l. 1873. sta skupaj potovala na Dunaj, kamor je vabil Wolfov beneški prijatelj profesor Anzelm Feuerbach. Dogovarjali so se o izvedbi Feuerbachovih slik na presno, ki jih je čakala avla nove akademije. Občutljivi nemški mojster je moral spremeniti svoj prvotni načrt, do zaključka torej ni

prišlo.¹ Šubica je njegov brat Jurij vodil po svetovni razstavi, ki je obsegala tudi obširen slikarski oddelek.² Iz Feuerbachovih zapiskov je znano, da je bilo na razstavi zastopano sodobno nemško slikarstvo in da je zunanje prevladal njegov nasprotnik Hans Makart.³ S polno glavo vtisov se je vrnil Šubic v Benetke. Par dni pozneje je poslal Feuerbach svojega učenca ljubljenca Vojtěcha Hynaisa k Wolfu v Ljubljano; z njegovim bodrilom v srcu je poiskal v Benetkah Šubičev stan.⁴ Odslej sta skupno hodila v šolo in sklenila trdno tovarišijo, katere sad so pričujoča pisma.

Vojtěch Hynais se je rodil l. 1854. na Dunaju kot sin čeških kolonistov. Od zgodnje mladosti je poznal revščino; po izvršeni realki je volil med glasbo in slikarstvom, vstopivši l. 1870. na umetniško akademijo. Doživljal je ono dobo materijelnega blagobitja, ki se je upodobila v pestrih Makartovih scenah, tako spominjajočih na gledališče polpreteklosti. Dunajsko umetniško življenje ni izviralo organično iz tradicije, ampak ga je rodila enodnevna radost šumnega družabnega življenja. V to veselo vrvenje je meteorično posvetila visoka idealnost Anzelma Feuerbacha, ki je v tem času nastopil profesuro dunajske akademije. Hynais je v enem letu, prebitem v njegovi šoli, dobil odlične uplive. Njegov pogled se je obrnil v dežele, kjer je i njegov mojster spoznal živo zakonitost ustvarjanja. V mestu Feakov ni bilo tal za mojstra, torej se je odpravil tudi učenec iskat v Feuerbachovi popotnici naročenega: „Vaša dolžnost je pridobiti si briljantno slikarsko tehniko in vedno slikati po narodi in starih mojstrih!“ Rimska stipendija mu je pomagala v Italijo in v Benetkah je pričel novo šolanje.

V medsebojnem občevanju sta nova tovarša kmalu vplivala drug na drugega. Kozmopolitskemu Dunajčanu se je po prvih besedah kmečkega sinu zbudila zavest, da spada k narodu, ki živi samostojno, čeprav šele skromno življenje in je zavrgel pripadništvo k prebivalstvu cesarskega mesta. Še danes se hvaležno spominja tega spoznanja in ga pripisuje Wolfovi vzgoji. Z mojstrom sta bila v pismeni zvezi in objavljena pisma⁵ razkrivajo zaupljivo razmerje med starim orlom in mladino. Wolf je, ceneč logično energijo in večjo slikarsko spretnost Feuerbachovega učenca, prenesel svojo skrb za slikarsko vzgojo Janeza Šubica tudi na Hynaisa. Pismo, ki stoji na čelu Šubičeve korespondence, je v skromni sliki močan dokument nesebične ljubezni, s katero je prezgodnji oznanjevalec pomladi skušal svojemu učencu krčiti pot, obenem pa odkriva notranjo

vez cele generacije Wolfovih gojencev. Naslovljeno je v Florenco, kamor sta odšla oba tovariša iz Benetk; cilj je bil Rim, kjer sta ostala do leta 1876.

Šolanje v Italiji je takrat poznalo dve sredstvi, kopiranje s podrobnim studijem starih mojstrov in risanje po modelu, oboje pa je služilo kompoziciji. Zrak, ki so ga mladeniči dihali v vedni bližini starih umetnin, je nadomestoval stik z realnim življenjem in krepil obema tovarišema idealno naziranje, edino po mojstrih podedovano tradicijo. S kopiranjem se je izpolnila zaloga klasičnih oblik, pri risanju na akademiji so dobile postave motiviranost gibov in rdečico življenja. Oba sta izvršila v tej dobi tudi nekaj naročil. Šubic je že kot Wolfov učenec nastopal samostojno in je v Italijo dobival cerkvena naročila; „Rafaelova smrt“ mu je prinesla priznanje akademije, v Benetkah je tudi naslikal „Sv. tri Kralje“ za Jasenovac,⁶ iz Rima je najbolj znan njegov „Sv. Martin“ za Šmartno. Hynais je prišel s Fügerjevo kolajno v Benetke, kjer je kopiral barvite mojstre renesanse, predvsem Palmu starejšega in Tiepola. V Rimu se je prvič poizkusil v freski, ko je za češki hospic naslikal nacionalne patrone in madono.

Važen je bil italijanski stik s sošolci. Večina znancev je prihajala iz dunajske akademije in njihovo hrepenenje je iskalo poti v ono mesto, ki ga je Hynaisu že Feuerbach naznačil: v Paris. Nemčija je preživljala najmanj plodna leta svojega slikarstva in Dunaj je s težavo prikrival epigonstvo. Mladina je spoznala lišp in zato jo je žejalo po čisti studenčnici. Po razstanku z Italijo sta se vrnila Šubic in Hynais vsak na svoj dom. Šubic je dobil dosti dela. V tem času je nastalo par oltarnih podob in freske v horjulski in bakarski cerkvi. Pa komaj se je doma ogrel, ga je srce vleklo naprej; Hynais je slikal na Dunaju, kjer je posečal tudi brat Jurij akademijo. Poleg te slikarske družbice je imel Dunaj še drugo privlačno moč, namreč slovenske literate-visokošolce in pa profesorja Stritarja, ki je takrat že imel Jurija Šubica v estetični šoli⁷). Iz dopisov izvemo, da je nameraval Janez ostati na Dunaju le prehodno in da se je namenil tudi on v Pariz, kamor je ravno odhajal Hynais z državno podporo.

Hynais je preživel na Dunaju po vrnitvi iz Italije težko krizo. Njegov nekdanji mojster in zaščitnik Feuerbach se je bil naveličal prostaškega duha dunajskih bogatašev in tihega nasprotja v vladi ter se odpravil v svoje zavetišče, Italijo. Njegova resignacija je dobila v očeh plitvega modnega občinstva pomen bega in tudi njegov učenec Hynais je moral občutiti malenkostno jezico na svoji koži. Razen oltarne slike sv. Mihaela, ki jo je naročil škof Strossmayer,

ni nastalo v tem času nobeno večje delo. Paris je hranil zanj poleg slikarskih možnosti tudi nado, da se na temelju talenta brez ozira na pripadništvo struje prebora do priznanja in blagostanja. Mladost je podžigala pogum in kakor junak si je na prvi mah znal osvojiti naklonjenost pariških mojstrov. Smelo je potrkal z mapo načrtov pri Paulu Baudryju, mojstru, ki je po ravnokar skončanih dekoracijah v operi stal na višku slave. Sad obiska je bila izredna pohvala in priporočilo za sprejem k Gérômeju na École des Beaux Arts. Notranje slikarsko naziranje in tradicija šolanja mu je torej že vnaprej pokazala pot mimo revolucionarnih novotarjev k mirni eklektični skupini, kjer se je šolal v čisti strogosti linije, okusnem nameščenju barvite dekoracije in plemenitem studiju lepe nagote. Poldrugo leto je marljivo delal pri Gérômeju, potem pa se je preselil k bujnejšemu in realističnejšemu Baudryju. V tem času se je prilagodil duhu francoske dekoracije, njegovemu lahkotnemu in duhovitemu jeziku, ki je sprejemal dozorele plodove davnine in izbiral pripravne pridobitve iz sodobnega slikarstva. Izbrusil se mu je ukus in prilastil si je gibljivo, pa vendar točno mejo v sredstvih realizma, v sredi francoske prestolice je živel in njegovo srce je utripalo z utripom njenega življenja.

V prvem pariškem času ga sreča tudi z naročili ni zapustila. Nastala je cela vrsta del, katerih prvo, pri Francozih z veliko pohvalo sprejeto, je bila oltarna slika Madone s sv. Albertino za škofa Strossmayerja; nadalje „Samson“ in študija za sv. Hijeronima. Z upoštevanjem pri Francozih je prišlo tudi priznanje domovine; oglašali so se že češki naročniki, ki so iz pariških poročil čuli o napredkih nekdanjega rimskega stipendista; nastala je slika sv. Neže za škofa Haisa, leta 1880 je pa pri konkurenci za slikarski okras novega praškega Narodnega Gledališča dosegel Hynais prvi javni uspeh v domovini; na podlagi enajstih poslanih načrtov je dobil naročilo za slike na stopnjišču in v budoarju kraljeve lože. Naročilo, ki je obsegalo 6 alegorij, je bilo tako veliko, da je poklical k izvršitvi svojega dunajskega tovariša Jurija Šubica, ki je bil ravnokar dokončal dekoracijo Schliemannove vile v Atenah. Z napol dodelanimi slikami je nato odpotoval v Prago. Čebela, ki se je rodila daleč od središča svojega naroda in je dotlej nabirala med po mnogih tujih cvetlicah, je zletela sedaj v svojo domovino.

Janez Šubic je ostal v nasprotju s prvotno namero dalj časa na Dunaju. Slikal je v delavnici Hansa Makarta, toli slavljene modne veličine. Brat Jurij je moral že čez pol leta kot vojak odriniti k bosanski okupaciji in potem sta do njegove vrnitve samevala z bra-

trancem Ivanom, ki je študiral filozofijo. Naročil mu ni manjkalo posebno iz domovine so pridno povpraševali po cerkvenih slikah. Tudi stik s slovensko literaturo je imel slikarske posledice: iz tega časa sta ilustraciji „Ubežnega kralja“ in „Ločitve“ (Jenko) za „Zvon“. Mnogo dela je dobil pri cesarjevem jubilejnim sprevedu, čegar umetniško vodstvo je bilo v Makartovih rokah. Šubic je risal kartone za historične skupine in kostume, po vrnitvi je sodeloval tudi Jurij. Za rojstne Poljane so nastale takrat tri oltarne podobe. Vsa ta naročila in pa nekoliko prirojena negibčnost so ga zadrževala na Dunaju, ki mu nikakor ni bil po godu; stalen refren iz tega časa se glasi: kako v Pariz? A vedno je manjkalo denarja in upanja na naročila ni bilo, brez katerih je življenje v tujini nemogoče. Umetniška bera na Dunaju ni bila obilna; površno mišljenje je rezalo plitve brazde v umetniško naziranje in ničesar novega, velikega in pristnega ni nastalo v prestolici. Ko je Šubic, končavši večja naročila, v srcu premišljeval svoj položaj, ga je pozval zbor za Narodno gledališče na sodelovanje v Prago. Znancev je imel med soudeleženiimi umetniki več, vendar pa ni znano, na čigav nasvet je dobil vabilo, kateremu se je radi odzval. Pričakoval je od češkega naroda, ki je v onih letih kipel v delu, toplote, s katero ga umetniško mrtvilo v domovini ni moglo zagreti in možnosti za razmah svojih sil.

Naključje je privedlo oba brata Šubica in njih tovariša Hynaisa k sodelovanju pri velikem umetniškem podjetju, o katerem se lahko reče, da je zrastle iz srca češkega naroda. Davne sanje o „Zlati kapelici“ ob Vltavi so se pričele Čehom v teh letih izpolnjevati, ko so postavljali hram za svojo v bojih obvarovano besedo. Naravno je, da so pritegnili k delu vse svoje najboljše umetnike, tako da bi predstavljala gotova stavba sintezo češke tvorbe in obenem pregled čez njene mojstre.

Z začetkom zidanja je končno zmagala stara misel in tiha želja vseh Čehov, kronati nacionalno buditeljsko delo v lastnem narodu z vidnim spomenikom češke moči in slave. Od slovenskega mnogo večji češki narod je že iz početka devetnajstega stoletja živel popopolnoma drugačno duševno življenje. Zgodovinske tradicije češke samostojnosti niso nikdar izginile iz narodne zavesti in po belogorski sužnosti je postala temelj celega političnega in kulturnega dela. Politični voditelji naroda so spoznali, da brez obširnega kulturnega dela ne bodo mogli postati Nemcem enakovredni nasprotniki in so iz nacionalističnega vidika vzgajali tudi svoje umetnike. Vse umetnosti so živele pri nas v devetnajstem stoletju miselno od idealno splošnega nacionalizma, ki se je pojavljal nekoč kot historizem, tako

da osebna dramatična umetnost pri Čehih ni imela tal in da za samò formalno artistično delo ni bilo smisla. — Avtor stopa pri nas redno takorekoč neosebno za svoje delo, zato ker ž njim služi, spominja, budi, vzpodbuja, obtožuje, uči ali pa prorokuje brezimni narodni celoti, za katero govori in katero predstavlja.“ (V. V. ŠTECH, Jos. V. Myslbek. 1922.) Ta dva stavka karakterizujeta češko umetnost dovoljno kot ustvarjanje kulturnih vrednot; falanga umetnikov hodi v znamenju genija Josefa Manesa po večne dobrine v srce naroda in še druga hodi v tujino po umetniške razvojne enote ter jih z lastnimi deli posreduje domovini. Tukaj so Čehi zgodaj spoznali vrednost umetniškega šolanja v Franciji. Pri izberi te poti je soodločevala tudi okoliščina, da je veljala dolgo časa francoska kultura v Avstriji za prekucuško, da so torej Čehi odkrivali nov, do tedaj prepovedan svet. Želja po emancipaciji od nemške kulturne tradicije je poslala Jaroslava Čermaka na zapad, za njim pa še celo vrsto slikarjev, izmed katerih sta najbolj znana Václav Brožík in František Ženišek. Oba sta uživala v Parizu obče priznanje in sta po vzgledu francoskih akademikov ustanovila razkošne delavnice, odkoder so njihove slike potovale po celem svetu. Mlajši in samostojnejši so se pridružili neoficijelnim strujam in prinesli svoji domovini večje dobrine. Pri okrasu Narodnega Gledališča pa so se svetovnjaki in domači našli pri skupnem delu.

Janez Šubic, ki se ni bil udeležil konkurenc, ampak je prišel le na sodelovanje, ni mogel nikjer izvesti lastnega dela. Porabili so ga za izvajanje od slavnejših mojstrov projektiranih slik in čeprav je izvrševal dele cikla „Domovina“ (Vlast), ki ji je bil duhovni oče Mikolaš Aleš, je bil pri delu vendar podrejen sebičnemu in ljubosumnemu Františku Ženišku. V pismih nam odkriva marsikatero bridko stran tega dela, ki pa poznavalcem Ženiškovega značaja iz polemike proti mojstru Alešu ne pove ničesar novega.

O delih, ki jih je Janez Šubic izvrševal v Pragi, je bilo dosedaj malo jasnosti. Slovenski listi so prinašali poročila, da je naslikal luneti „Otava“ in „Žalov“ sam, poleg tega še Ženiškove stropne slike v foyjerju gledališča.⁸ Resnica je, da je Šubic prenesel te slike v temperi na zid, kajti danes so znani Aleševi veliki kartoni za lunete in Ženiškove že imenovane slike. Da pa Šubic nikakor ni veljal za okretnega izvajalca (hořtý provaděč), kot ga imenuje prof. Žákavec,⁹ sledi iz mesta v pismu št. 11; predsednik zbora, Dr. Fr. Ladislav Rieger mu je ponudil po požaru Narodnega Gledališča (12. avg. 1881.) izvršitev glavne zavese, katera naj bi prišla na mesto pogorele Ženiškove. No, v resnost te ponudbe ni imel Janez posebnega za-

upanja, ker je že poznal poroto in često za lastno slavo preveč vnete tovariše. Po dolgem odlašanju pa je dobil naročilo za zaveso njegov prijatelj Vojtěch Hynais.

Veliko mesta zavzemajo v pismih iz prvega praškega obiska poročila o razstavi Hynaisovih slik, ki jo je s pomočjo predsednika „Umělecke Besede“ drja. Jos. Stupeckega, uredil Janez Šubic. Iz njih gleda mizerija tedanjih kulturnih razmer, kajti velikomestna publika vkljub mnogostranskim naporom kritike ni hodila gledat bodočega okrasa njenega gladališča. Hynais je bil tedaj prvič razstavil v Pragi. Slike so potovale nato na Dunaj, Janez Šubic pa po sodelovanju pri albumu čeških umetnikov za princa Rudolfa, kjer je izzval njegov akvarel „Vprašanje“ veliko hvale, preko Dunaja v domovino.

Po požaru Narodnega Gledališča je zbral češki narod z veliko požrtvovalnostjo take vsote denarja, da so kmalu začeli popravljati škode elementa in dopolnjevati nedovršeno. Vdrugič so poklicali Šubica l. 1883. na sodelovanje in tokrat je nanovo preslikal vse slike foyerja, Ženiškove stropne, Aleš-Ženiškove stenske in Alešov ciklus lunet. Pomagal je tudi Hynaisu pri izvrševanju zavese, ki jo je moral na željo zbora slikati v Pragi. Z Ženiškom in Alešem skupno je prevzel tudi izvedbo zgrafitov na staromestni vodarni, ki predstavljajo scene iz Prage za časa švedskega obleganja. To je bilo zadnje Šubičevo delo v Pragi. Vrnil se je na Dunaj, kjer je nastala slika „Prodajalka sadja“ kot dokaz, da je alegorično-zgodovinski milje praškega slikanja za enkrat ostal brez globljega sledu.

Stik s Prago in tovariševanje s Hynaisom se sedaj konča. Eno samo pismo je še pisal prijatelju, to pa že iz novega položaja; iz Dunaja ga je bila očetova bolezen poklicala domov, kamor mu je sledil poziv za učitelja na novi umetno-obrtni muzej v Kaiserslauternu. Hynais je bil takrat zopet v Parizu zaposlen z dekoracijo vile Le-comte v Auteilu in s slikanjem portretov. Vrnil se je bil torej v svojo novo duševno domovino. Šubic je doma slikal cerkvene podobe. Poziv v Kaiserslautern je bil zapeljiv; sprejel ga je kot začetek samostojnega delokroga, ki si ga je v praški podrejenosti srčno želel. In potem si je pač mislil, da bo od tam lažje prišel v zaželjeni Pariz. Ime in slava mojstrov, ki so ga v Pragi porinili med brezimne rokodelce, se je tudi njemu obetala. V pismu naznanja Hynaisu smrt očeta Štefana; par dni pred datumom pisma je umrl tudi mojster Janez Wolf.

Vkljub pismenim tožbam čez umetniške razmere v Kaiserslauternu je razvil Janez Šubic na novi postojanki obširno delovanje. Dekoracija novega muzeja z množico alegoričnih postav mu je v začetku jemala ves čas. Po požaru, ki je uničil del slik, je obnavljal

delo in dobil še mnogo vladnih naročil. K temu se poji delo za zasebnike in restavriranje umetniških spomenikov. Za domovino je delal še dvakrat skupaj z bratom Jurijem. Prvič sta prevzela po Wolfovi smrti dekoracijo novega muzeja v Ljubljani, drugič sta risala narodne običaje in noše Slovencev za „Österreichische Monarchie in Wort und Bild“. V sredi delavnega življenja pa je Janeza Šubica zalotila smrt 25. aprila 1889.

Vkljub tradiciji šolanja in javnosti namenjeni dekoraciji, ki je bila piéce de resistance njegovega dela, se je po vrnitvi iz Italije odločno obrnil na realistično pot. Studij narave in obdajajočega življenja ga je privedel na to pot, v Pragi se je seznanil v delih čeških mojstrov z jasno voljo, podajati resničnost. Realizem sega od tedaj tudi v njegova dekorativna dela, posebno se opaža opuščanje stare idealizacije pri postavah, ki so vse zajete iz življenja in risane po naravi. Prav posebno pa se odkriva neomejena in naivna ljubezen do resničnosti v risbah slovenskih noš. Nekdanji tipi, ki so v Makartovem času le nosili kostume, so se umaknili z ljubeznjivim humorjem poiskanim individujem.

Izpremembra se je vršila tudi z umetnikovim življenjem in njegovim kulturnim stališčem. Po odhodu v Nemčijo so skoraj popolnoma ponehala cerkvena naročila, na njih mesto je stopila javnost v obliki vlade in javne zbirke. Sem ter tje se je oglasil tudi že industrijski stan z naročilom, predhodnik nove družabne plasti, ki je z dobo napredovala do velikega delodajalca umetnosti. Stik z lastnim narodom se ne vrši več neposredno v cerkvi, temveč potom javnosti namenjene zgradbe z izobraženstvom in pa potom knjige. Umetnik je postal revnejši, ker je izgubil sokove iz zemlje narodovega občutka, obogatel pa je na drugi strani v lastni potenci, ki sedaj sama iz sebe ustvarja razmerje do obdajajočega sveta. Neopaženo se je med tokovi pokazalo novo umetnikovo lice, iz šol, učenja, naporov celot in posameznikov se je dvignila njegova osebnost.

Priobčena pisma so pisana iz domovine in tujine v tem času nastajanja. Registrirajo dogodke, ki se zdijo sami na sebi dovolj brezpomembni, a v verigi razvoja dajejo marsikomu razumevanje za današnje stališče umetnika. V splošnem se dotikajo bolj kulturnega stališča kot pa artističnih problemov. In o tem kulturnem stališču slovanskega umetnika veljajo besede, mnogokrat motivirajoče njegova dejanja, ki jih je Vojtěch Hynais, dandanes profesor češke akademije v Pragi, izustil ob prebiranju teh pisem: Takrat je bil umetnik berač; okoliščina, ki je niti narod, niti izobraženci niso prav razumeli!

Lieber Hynais!

Ihre lieben, mir sehr werthen Zeilen dto 12. dm. haben mir viel Freude gemacht, obwohl ich den Umstand sehr bedaure, dass sie nicht ganz wohlauf in Florenz angekommen. Ich hoffe jedoch, dass während ich dieses schreibe, Sie sich wieder ganz frisch und gesund befinden. Jedes, selbst das unbedeutendste Uebel ist höchst peinlich, darum wird es mich sehr freuen, wenn Sie in Ihrem nächsten Schreiben mir die erfreuliche Mittheilung machen werden, Sie sind des Uebels gänzlich los. Wir sind heuer aber auch, glaube ich, überall sehr übel daran. Bei uns ist eine Kälte, wie wir solche nur im Jänner gewohnt waren. Eiszapfen an den Dächern, Brunnen, — Eisrosen an den Bärten etc, hustende, und über Kälte lamentierende Leute, das sind so Objekte, denen man begegnet. Die lebenslustigeren Frauen [bedienen] sich der schönen Eisbahn, wo sie ihre Künste im Schlittschuhlaufen zeigen können. Weiteres ist von Kunst, wenn man das sehr mittelmässige Theater abrechnet, bei uns — nichts — zu spüren.

Dafür haben sie es gut in Florenz. Was sie mir da von Ghirlandajo schreiben, das haben Sie mir aus meiner Seele geschrieben, dass Ihnen Massaccio gefiel, war voranzusehen; hat seinerzeit doch R. Sanzio den Mann studiert.

Über die übrigen alten Bekannten hoffe im nächsten Schreiben Andeutungen, welche meiner Erinnerung zu Hilfe kommen werden. —

Auf die Zeilen, welche Sie punkto Šubic schreiben, will ich Ihnen ausführlicher antworten.

Dass Sie sich vorgenommen haben, mit ihm die Winterabende zu möglichst eingehenden Studien der Anatomie zu verwenden, freut mich unendlich, und ich würde nur wünschen, dass solches dem Janez zu nutzen, d. h. zu wirklichem, gereichen würde. Wenn Sie, lieber Hynais! sich die Mühe nehmen, dem Šubic mit brüderlicher Freundschaft das Mangelnde nachzuholen nachhelfen, dann werden Sie in erster Linie dem Šubic, in folgendem mir und Ihnen, die sich um Šubic interessieren, grossen Dienst erweisen. Versichern Sie den Šubic, dass ich ein Interesse an seinen Fortschritten nehme, wie nicht ein zweiter.

Habe ich mein Bedenken darüber ausgesprochen, dass es mich befremdet, Šubic wolle Florenz nur so im Vorbeigehen mitnehmen, und dann in Rom verbleiben, so hatte ich sehr triftige Gründe, welche zu erwähnen ich als überflüssig erachte; und — es wird mich sehr freuen, wenn Janez Šubic meine Befürchtungen als unbegründet wiederlegt, d. h. widerlegen wird. Wo und wie er das anstellt, ist seine Sache. Nutzen wird nur er davon, ich bloss Freude davon haben. Dass es aber gewiss geschehe, wünsche ich vom Herzen und bitte Sie, ihn meinerseits freundlichst zu grüssen, und indem ich Sie ebenfalls herzlichst grüsse, empfehle mich Ihrer freundlichen Erinnerung.

J. Wolf.

November 74.

St. 1.

Pölland 13. Juni 1877.

Lieber Freund!

Ich traue mir nicht dich mit Entschuldigungen zu belästigen und fange meinen Brief gleich mit einer Bitte an, verzeie mir mein so langes Schweigen. Ich lebe seit meiner Heimkehr auf dem Lande bei meinen Eltern und die Tage vergehen mir hier so einseitig, ohne jede Abwechslung ohne wichtige Ereignisse,

die Dich interessieren könnten. Ich war in der ganzen Zeit vielleicht fünfmal in Laibach, wo ich mit Herrn Wolf und Frankè zusammengekommen bin, sonst ist meine Gesellschaft hier in Pölland die allgewöhnlichste aber am Ende doch — angenehm. Die langen Winterabende habe ich mit meinen Bekannten bei Wein und Gesang noch ziemlich passabel verlebt. Aber leider kein Theater, keine geistige Unterhaltung, alles ländlich sittlich. Habe viel Bestellungen und meine finanzielle Lage hat sich besser gestaltet, aber ich muss alla Luca fa presto arbeiten und somit von studiren und Fortschritte machen leider keine Rede. Habe für Laibach ein 10 Schuh hohes Altarblatt für die Maiandacht fertiggemacht nebst vielen kleinen Arbeiten und unterrichte einen meiner Brüder im Malen, was mir viel Freude macht.¹⁹ In vierzehn Tagen fange in einer Pfarrkirche nahe bei Laibach eine Frescoarbeit an, die mich sehr interessiert, da ich schon so lange nichts in Fresko gemalt. Wenn ich mit der Arbeit fertig, habe noch ein paar Ölgemälde zu vollenden und hoffe mir dann so viel zu ersparen um im Herbste wieder wohin auf Studien gehen zu können.

Wie geht es Dir? Wo sind unsere römischen Bekannten? Ich habe bald nach meiner Ankunft dem Berger geschrieben, da ich keine Antwort erhalten, habe ich geschwiegen.

Was machst Du? Wenn Zeit und Geld hast für die Reise, komme im Herbst einmal nach Krain, wir werden zusammen Landschaftsstudien machen, dann können wir zusammen wohin gehen. Vielleicht komme ich nach Wien. — Feuerbach wie ich gehört, ist jetzt in Venedig. Wolf malt in Wippach Fresko. Von Reichardt unlängst einen Brief erhalten sagt, dass er Fleissig Aquarelle malt. Bitte schreibe mir bald was und zürne mir nicht, dass ich so lange nichts habe von mir hören lassen.

Meinen herzlichen Gruss deiner ganzen Familie. Te saluto!

Dein Freund

Johann Šubic.

J. Šubic   Pölland   Post Bischoflak   Krain.

St. 2.

Horjul 24. Juli 1877.

Bester Freund!

Nun bin ich hier in Horjul und male al'fresco. Habe die Arbeit erst angefangen und hoffe in zwei Monaten fertig zu werden. Die Arbeit ist, wie leider jede bei uns, so schlecht bezahlt, dass mir am Ende nicht viel mehr übrig bleiben wird. Und wegen dem habe ich nicht wagen können, Dich hierher einzuladen da es mir unmöglich wäre, Dich nach Verdienst dafür zu entschädigen. Aber für das nächste Jahr bekomme ich vielleicht, man hat bei mir nachgefragt, eine Kirche zum ausmalen, und dann werde ich mit Vergnügen, wenn Du Lust haben wirst, mit Dir zusammen die Arbeit übernehmen. Ich hoffe Du wirst dich durch diese Vorschläge nicht beleidigt fühlen, aber wie ich leider aus deinem lieben Schreiben entnommen, geht es Dir schlecht und es wäre Dir vielleicht angenehm für einen Sommer Beschäftigung zu finden. Ich werde für die Arbeit 3000 fl. verlangen und da bliebe uns entschieden etwas übrig und die Mühe wäre nicht umsonst. Wie gesagt, die Arbeit ist noch nicht accordiert, also noch nicht gewiss, aber wie ich vom hiesigen Pfarrer erfahren, warten die Leute auf mich und wird mir schwerlich jemand die Arbeit übernehmen, ich weiss nur nicht,

ob man mir wird soviel zahlen wollen. — Erfahre ich was genaueres über die Sache, werde ich Dir schreiben.

Jetzt eine Bitte. Ich wollte an Halls' Witwe Wien, Farbenniederlage, wo ich vor Jahren meine Frescofarben bezogen, schreiben, habe aber die Adresse verlegt, bitte möchtest mir vielleicht die Adresse schicken oder gleich die Farben für mich besorgen. Ich brauche mehrere Rot, ein dunkles Rot (welches hast du in Rom für die Aermel der Madonna gebraucht?) dann Türkischrot, Persischrot, Chinaronot, und um 5 fl. Cobaltgrün. Bitte lasse mir die Farben auf meine Adresse mit Postnachnahme zuschicken, beiliegend Preiscourant um nötigenfalls noch andere bestellen zu können. Bitte, erweise nur den Gefallen und dass recht bald, da ich schon an der Arbeit bin.

Sonst keine Neuigkeiten, Horjul ist ein langweiliges Nest und mein Leben ist sehr einseitig.

Erwarte bald eine Antwort von Dir. Meinen Auftrag bitte so lange geheim zu halten, so lange ich nichts gewisseres schreiben kann.

Meinen herzlichen Gruss Dir, lieber Freund, sowie Deiner ganzen Familie.

Tanti saluti dal Tuo amico

Janez Šubic.

Horjul Post Oberlaibach.

(Wegen den Farben bitte recht bald!)

Št. 3.

Pölland 9. Dezember 1877.

Liebster Freund!

Erst heute komme ich dazu, Dir zu antworten und nämlich folgendes. Ich komme Anfang Jänner, also in einem Monate nach Wien, früher ist mir unmöglich, da ich noch einige Arbeiten fertig zu machen habe, die ich nicht gerne mitschleppen möchte. Hast Du dir ein Atelier gemietet, oder hast Du eins in der Academie bekommen? Wenn möglich, reserviere mir einen Raum, hast Du Atelier gemietet und Du davon zahlen musst, so will ich Dir die betreffende Zahlung auch für diesen Monat vergüten. Arbeitest Du bis jetzt allein?

Von mir nichts besonderes, der Aufenthalt hier ist mir schon schrecklich langweilig und mein einziger Wunsch, so bald wie möglich, von hier wegzukommen.

Wie geht es meinem Bruder Jurij, mich freut es, dass er mir Dir Bekanntschaft gemacht hat. Ich hoffe, wir werden bald alle drei zusammen sein und recht fleissig malen.

Meinen herzlichen Gruss Dir und Deiner Familie!

Dein alter Freund

Johann Šubic.

Št. 4.

Pölland, den 19. Jänner 1879.

Liebster Freund!

Angenehm und nicht angenehm hat mich Dein Brief überrascht. Ich war herzlich froh, dass du so glücklich bist, Paris sehen zu können. Sonst tut mir leid, dass du fortgehst, ich habe mich schon so gefreut, mit Dir zusammen zu sein.

Ich habe wegen meiner Abreise nichts bestimmtes zu schreiben gewusst, ich wollte Dir den Tag meiner Ankunft bestimmen können. Man kommt so

schwer von zu Hause weg, und es waren nur unfertige Arbeiten, die mich aufgehalten haben. Ende nächster Woche reise ich bestimmt ab von Pölland! Werde ich Dich noch finden? Wie ist es mit deinem Atelier, werde ich darin arbeiten können? Sei so gut und antworte mir mit umgehender Post auf meine Frage wegen dem Atelier.

Hätte ich nicht eine unglückliche Arbeit angefangen, die ich in Wien oder hier fertig machen muss, wäre es mir möglich gewesen, mit Dir nach Paris zu gehen. Leider für jetzt unmöglich.

Anfang nächster Woche noch einen Brief von Dir erwartend, grüsse ich dich herzlich sowie deine Familie!

Dein Freund

Janez Šubic.

Št. 5.

Pölland, 29. Jänner 1878.

Liebster Freund!

Ich war verhindert mein Wort zu halten und vorige Woche in Wien anzukommen. Ein Freund von mir hatte eine Geschäftsreise nach Venedig zu machen und hatte mich ersucht ihn zu begleiten. Ich konnte ihm den Freundschaftsdienst nicht absagen, habe mit ihm gereist und mich so um eine Woche verspätet. Es tut mir ungemein leid, Dich in Wien nicht mehr antreffen zu können, da ich erst nächste Woche, anfangs Februar dort ankommen kann. In Venedig ist noch alles beim Alten, habe noch viele Bekannte angetroffen, die mich herzlich aufgenommen. Reichardt ist noch immer der gute, zuvorkommende Freund und lässt auch Dich herzlich grüssen. Wolf Augusto kopiert die Stiegenmadonna und jammert noch immer. Reichardt ist fleissig und hat Fortschritte gemacht. Molmenti¹¹ ist mit seinem Bild beinahe fertig und ist einiges am Bilde nicht schlecht. Kirchmayer ist wieder in Venedig und hat vorläufig keine Bestellungen. Der ältere Bernardi ist tot, man sagt, man hätte ihn in Palestina ermordet.

Die Reise war in ganzem angenehm, habe mich auch in Udine und in Görz aufgehalten.

Wegen dem Atelier habe ich meinem Bruder geschrieben, er soll es für mich mieten. Ich möchte in Wien gleich zu arbeiten anfangen.

Oder vielleicht treffe ich Dich noch in Wien? Nächste Woche bin ich gewiss dort. Wenn nicht, wünsche ich Dir eine gute Reise und glückliche Ankunft in Paris, wo ich Dir bald nachzukommen hoffe. Du wirst mir jedenfalls von dort was schreiben.

Dich und die Deinigen herzlich grüssend bleibe dein treuer Freund

Johann Šubic.

(Hat dich Berger noch nicht besucht? Ich werde ihn nicht aufsuchen, habe gehört was er in Rom mit mir zu tun gehabt, vor solchen Leuten muss man sich in Acht nehmen. Übriges, du kennst ihn selber.)

Št. 6.

Wien, 28. März 1878.

Bester Freund!

Endlich komme ich dazu, Dir zu schreiben. Sei nicht böse, dass ich das nicht früher getan, ich habe so viel zu tun gehabt, bis ich mich halbwegs ein-

gerichtet. Wie Dir deine Eltern bereits geschrieben haben werden habe ich Dein Atelier nicht genommen, weil man mir einen anderen Raum, nämlich den bei der Tür anweisen wollte. Du weisst, wie sehr ich da gestört gewesen wäre, und da mir der H. Merode auf mein Ersuchen Dein Atelier nicht hergeben wollte, habe ich auch auf das andere, wo jeder seinen Durchgang hat, also entschieden den ungünstigen, darauf verzichtet. Es ist mir später gelungen, ein ziemlich anständiges Atelier samt Wohnung beim Maler Staudinger in der Karolinengasse zu bekommen. Nun wohnen wir hier mit meinem Bruder zusammen. Bevor ich hier eingezogen, habe ich bei deinen Eltern gewohnt, die mich sehr freundlich aufgenommen. Es tut mir leid, dass mein Bruder dort weggegangen, aber es ist für uns beide, wie du selber einsehen wirst, viel angenehmer und billiger. So sitzen wir abends gewöhnlich beisamen, arbeiten und kochen Thee. Mein Anverwandter, der Philosoph,²² geht jetzt auf Osterferien, wenn er zurückkommt, will er sich auch hier in der Nähe eine Wohnung aufsuchen, und so werden wir hübsch beisamen leben, ohne grössere Gesellschaften aufzusuchen. Es tut mir ungemein leid, Dich nicht mehr hier angetroffen zu haben. Ich habe mich so darauf gefreut.

Den Berger habe ich einmal im Kunstmuseum getroffen, und ihn später einmal besucht, komme sonst mit ihm nicht zusammen. Hat mir erzählt, dass der Seling von Rom weggeht. Bildhauer Lax habe ich besucht, ist ein sehr lieber Mensch.

Wie geht's Dir in Paris? Hast interessante Bekanntschaften gemacht, arbeitest du fleissig? Bitte, schreibe mir recht bald was und recht viel, ich bin sehr neugierig über das Leben in Paris. Wenn es mir möglich wird, hinzukommen, kann ich leider jetzt noch nicht bestimmen. Einen herzlichen Gruss von mir und meinem Bruder. Also schreibe recht bald

Deinem alten Freund

Johann Šubic.

(Meine Wohnung. Wieden, Karolinengasse, No 7. II. St.)

Št. 7.

Wien, 13. August 1878.

Liebster Freund!

Deinen Brief an meinen armen, unglücklichen Bruder habe ich erhalten. Ich war in zu schlechter Stimmung um Dir früher antworten zu können. Wie ich mich heute noch befinde, wirst Du aus meinem Briefe ersehen. Er hat Dir den Abend vor seiner Abreise geschrieben, dass er zu der Okkupationsarmee in Bosnien einberufen wurde. Alles ist so schnell, so unerwartet gekommen, in 24 Stunden musste er fort. Der Abschied war schwer und traurig. Dein Vater war mit uns noch auf dem Südbahnhofe. Früher waren wir bei Euch, deine gute Mutter hat geweint. Er hatte nach Laibach zu fahren, wo er 5 Tage geblieben ist und von dort ist er samt anderen mit der Bahn nach Sisek und weiter nach Gradiška an die türkische Grenze marschiert. Anfangs hat er mir oft geschrieben, er hat die Strapazen am Marsche leicht ertragen können (obwohl viele andere schon da krank geworden sind) und hat Gradiška glücklich erreicht. Von hier, am Tage des Überganges über die Save am 29. Juli hat er mit zuletzt geschrieben, später habe ich keine Nachrichten mehr von ihm. Die ersten Tage war ich nicht so sehr besorgt, weil der Übergang über die Grenze, wie du übrigens aus den Zeitungen erfahren haben wirst, ohne Hindernisse stattgefunden

den hat. Später aber, den 5. August hat die 7. Truppendivision, wo mein Bruder dabei ist, ein hitziges Gefecht mit den Insurgenten und den 7. August bei der Einnahme der Festung Jajce sogar ein 9 stündiges Gefecht gehabt. Dass der arme Georg auch dabei war, ist soviel wie gewiss, wie es ihm ergangen, das weis ich nicht und dieses ist, was mich verzweifelt macht. Ich muss auf alles bereit sein. Heute habe ich in der Zeitung gelesen, dass von seinem Regiment No 17. 3 Offiziere totgeblieben sind, die anderen (von der Mannschaft) wurden nicht genau angegeben. Und wenn er selbst jetzt mit heiler Haut davongekommen ist, die Gefahr ist leider noch nicht vorüber. Alle diese bösen Vermutungen und das so lange Ausbleiben jeder Nachricht von ihm, dann kannst Du dir meine traurige Lage denken.

Jedoch jetzt zu was anderem. Vor allem muss ich Dir gratulieren und Dir sagen, wie unendlich froh ich war zu hören, dass Du beim Gérôme im Atelier arbeitest. Bei deinen hiesigen Freunden und Feinden hat dieses Aufsehen erregt. Dass Leute, die Dir gut wollen, das nur freuen kann, ist selbstverständlich, anders aber ist das zum Beispiel beim Fischer, unserem Nachbar in Rom. Ich habe ihn hier nur einmal, und zwar zum ersten und letzten Mal gesprochen, er hat sich so gemein benommen, dass ich ihn nicht mehr kennen will. Dass Du beim Gérôme bist, das will er zwar nicht glauben, das sei nur eine Reklame, Gérôme hat nur Schüler, die ihm viel zahlen können, und so hat er weiter geplauscht in seinem bekannten Selbstbewusstsein, ein eckelhafter Kerl, dieser Fischer. Berger war die erste Zeit stolz und zurückgezogen mir gegenüber, ich habe ihn dann etliche Monate nicht besucht und jetzt ist er wieder ganz ordentlich und freundlich zu mir. Ich habe ihn nicht gefragt, glaube aber, dass es ihm nicht gut geht.

Die akademische Schulausstellung war teilweise nicht schlecht, das beste war eine Skizze „Der Frühling“ vom Hirschl, der gegenwärtig in Paris ist und hat dich schon wahrscheinlich besucht. Er hat viel Talent. Die Sachen von Schmidt sind furchtbar nüchtern, mir ist er nicht sympathisch. Von Krudowsky eine „hl. Cäzilie“, gut gemacht, wenn eben solche Auffassung und solche Wiedergabe begeistern können. Vom meinem Bruder war nur eine Studie ausgestellt, das grosse Bild ist noch kaum angefangen.¹³

Um nun auf Deinen guten und freundschaftlichen Rat zu kommen, muss ich sagen, dass ich heute leider noch nichts bestimmtes schreiben kann. Ich bin mit meinem Bilde bis Ende des Monats fertig, hoffe unterdessen noch eine Bestellung zu bekommen, dann habe ich auch nach Laibach geschrieben und nachgefragt, ob ich da eine Unterstützung bekommen könnte. Wenn mir alles das gelingt, werde ich kommen können, die Hoffnung habe ich noch nicht aufgegeben. Ich möchte Dich so gerne wiedersehen und mit Dir zusammenleben, auch ist mir jetzt der Aufenthalt hier, sogar meine ganz hübsche Wohnung durch die Erinnerung an den armen Georg so verleidet worden, dass ich sehr gerne weg möchte, ich fühle mich so einsam. Und dass ich in Paris mehr lernen möchte wie hier, ist gewiss und das ist ja die Hauptsache. Schreibe mir bald wieder was, ich werde Dich über das Resultat dieser Angelegenheit, sogleich ich was bestimmtes weiß, benachrichtigen. Gebe Gott, dass ich Dir auch von Georg was erfreuliches und gutes berichten könnte.

Mit herzlichen Gruss dein alter Freund

Janez Šubic.

St. 8.

Prag, 23. Oktober 1881.

Lieber Freund!

Seeben komme ich aus der Ausstellung, wo ich 30 fl. behoben habe und morgen früh dem dr. Strupecký übergeben werde. Mit dem Besuche geht es halt so mittelmässig, circa 30 Besucher täglich, meistens mehr. Die Plakate habe ich nächsten Tag, wie versprochen, abholen lassen und an Ort und Stelle abgegeben. Zweimal, ich glaube Donnerstag und heute hat man die kleinen Plakate auf der Gasse ausgeteilt. Die „Bohemia“ brachte gleich den zweiten Tag eine Notiz über die Ausstellung, die ich Dir mit dem Briefe schicke. Vor par Tagen hat auch Weitenweber¹⁴ in der „Politik“ das kunstliebende Publikum Prags in einer längeren Notiz auf die Ausstellung, deren baldige Schliessung, und auf die Unmöglichkeit, später für längere Zeit die Bilder nicht sehen zu können, aufmerksam gemacht.

Dem Julius Zeyer habe ich wegen dem Artikel für „Pokrok“ selber deine Bitte ausgerichtet, aber bis jetzt noch nichts gelesen. Du wirst also daraus ersehen, dass ich soviel wie möglich mich bemühe, deinen Wünschen nachzukommen, dass es nicht brillanter geht, sind halt die komoten Prager schuld.

Mit meiner Arbeit im Theater geht es ziemlich schnell vorwärts und hoffe in 2 Wochen fertig zu werden. Gott sei Dank!

Sonst nichts von Belang. Ženíšek ist wieder zurück, habe ihm auch ausgerichtet, was du mir aufgetragen.

Schreibe bald. Dich und brata Jurija herzlich grüssend bin dein (ewig durstiger und Virginiarauhender)

Janez.

St. 9.

Prag, 2. Nov. 1881.

Lieber Freund!

Aus meinem ersten Brief und aus dem des Freundes Mysa wirst du ersehen haben, wie es mit der Ausstellung geht. Ich hoffe, dass die Unkosten alle bestritten werden und Dir doch noch etwas kleines bleibt. Wegen der Verlängerung habe mich mit Stupecký und arderen, die Dir wohlwollen, beraten und finde, dass es nicht ratsam wäre, die Ausstellung zu verlängern. Diese Woche waren weniger Besucher als die frühere, es wäre also sehr gewagt, es noch auf weiteres zu verlängern.

In den Zeitungen macht Weitenweber Reklame, so viel er kann, leider tun andere nichts. Wie bereits geschrieben, habe ich den Julius Zeyer ersucht, für „Pokrok“ was zu schreiben, warum er nichts geschrieben hat, weiß ich nicht, und da von ihm nichts zu bekommen war, hat der Weitenweber ein „Feuleton“ geschrieben. Ebenso eins für die „Politik“. „Humoristické listy“ brachten dein Portret und du schaust jetzt bei jeder Tabaktrafik beim Fenster heraus. Den Artikel dazu hat nicht Weitenweber geschrieben, sondern nur die Daten gegeben, sonst wäre die dumme Verwechslung mit Carton und Bild nicht vorgekommen. (Dies auf seinen Wunsch als Berichtigung, er hat sich selber darüber geärgert). In „České noviny“ war nur eine kleine Notiz. Sonst habe ich nirgends was gelesen. In der Kritik der „Bohemia“ hat, wie ich heute wieder gehört habe, wahrscheinlich dr. Klemp¹⁵ wenigstens indirekt die Hand im Spiele.

Die Zeitungen, wo von Dir Rede ist, werden wir mit dem Mysa Dir schicken.

Der (Akad. Leseverein böhm. Studenten) „Akademický Čtenářský spolek“ hat sich an die „Beseda“ mit der Bíte gewendet, ihm ermässigte Preise zu bewilligen. Mit Bewilligung Stupeckýs werde ich morgen hundert Karten a 10 kr. hinschicken.

Ich habe bis jetzt im ganzen 60 fl. aus der Cassa behoben und überdies die Rechnung der „Politik“ 12 fl. beglichen also 72 zusammen. Dem Staudacher und den Anderen auch ausgezahlt noch ausserdem.

Morgen werde ich beim Renn die Streifen für die letzten 8 Tage besorgen.

Im Briefe an Stupacký schreibst du, ob nicht ratsam wäre, zu dem Hauptbilde¹⁶ noch „Jaro“ und „Mir“ zu rollen. Ich glaube nicht, besser wäre das grosse für sich, falls alle 5 Bilder nach Wien kommen, oder schickst du etwa nur drei? dann ja! Schreibe mir darüber!

Sei also überzeugt, ich mache alles, was ich kann und werde auch sorgen, dass die Bilder gut wieder im Theater aufgehoben werden. Noch manches hätte ich Dir zu schreiben, aber in ein par Tagen wieder. Wegen Baudry gretuliere Dir. Was macht Jurij? Er könnte mir wieder einmal was schreiben. Beide herzlich grüssend bleibe Dein alter

Janez.

J. Š. Krakauergasse No I. 4. Stock.

St. 10.

Prag, 17. Nov. 1881.

Wegen Ursachen, die du aus dem Briefe ersehen wirst, habe ich bis heute mit dem Schreiben gewartet. Die Ausstellung ist den 10. geschlossen worden und den 11. waren die Bilder bereits an Ort und Stelle. Die für die Wiener Ausstellung bestimmten 3 Bilder eingepackt, überhaupt alles, wie du gewünscht. Den zweiten Tag lies mir der Otto Pinkas sagen, dass die Bilder wieder aufgespannt werden müssen, weil sie sonst der Landesausschuss nicht übernehmen will und er als für die ganze Zwischenzeit für die Bilder verantwortlich bleiben musste, auf was er nicht eingehen wollte.¹⁷ Die Bilder sind wieder aufgespannt und heute übergeben worden.

Ich glaube jedoch dass dieses kein Hindernis sein wird wegen der Wiener Ausstellung.

Das Resultat der Ausstellung ist leider traurig: 226 fl. 80 kr. war die Einnahme, bis jetzt sind an Rechnungen 91 fl. 20 kr. ausgezahlt und bleibt noch Renn, der eine Riesenrechnung eingeschickt, 75 fl. verlangt er. Ich werde versuchen, ob er Willens sein wird, was nachzulassen, und hat mich Stupecký beauftragt, ihm vorderhand 50 fl. a conto zu geben. Die 10 fl. vom „Akad. čtenářský spolek“ habe noch nicht erhalten, konnte mit Stupecký die Rechnungen noch nicht abschliessen. Im par Tagen, bis alles in der Ordnung, bekommst du von Stupecký den genauen Ausweis, die gezahlten Rechnungen und so weiter.

Die Zeitungen, die Myslbek und ich Dir geschickt haben, hast hoffentlich erhalten.

Ich bin im Theater fertig. Dr. Rieger hat mich gefragt, ob ich den Vorhang übernehmen möchte. zweifle übrigens sehr, dass was daraus wird, da jetzt auf einmal alles gegen mich agitiert und jedenfalls staunen wirst, wenn ich Dir sage, dass die Commission, wie Maixner¹⁸ e tutti quanti, mein letztes

Bild beinahe nicht haben annehmen wollen. Und so viel Schund war ihnen gut!
Der Zweck ist übrigens leicht zu ersehen.

Bevor ich fortreise, schreibe ich Dir noch.

Meinen herzlichen Gruss dir und dem Jurij. Dein Freund

Janez.

Št. 11.¹⁹

Prag, 20. XI. 1881.

Lieber Freund!

In Kürze par Sachen, die ich im Briefe vergessen.

Lehmann hat mir gesagt, dass er die Bilder schon seit langem fortgeschickt hat und du also möglicherweise schon Nachrichten aus Wien hast.

E poi credo che sarebbe dovevole, che scrivesti una lettera al sindaco sing. Skramlik, e ringraziarlo per la bonta d'averti dato il salone per la esposizione dei tuoi quadri.

Dich und Jurij herzlich grüssend bleibe Dein alter

Janez.

Št. 12.

Prag, 12. XII. 1881.

Lieber Freund!

Erst Sonntag, den 10. Dez. habe ich die 10 Gld. vom akademischen Verein erhalten und sie bereits dem dr. Stupecký übergeben. Wir haben nun die Rechnung abgeschlossen und es bleiben Dir nur noch circa 13. fl., die Dir Dir Stupecký samt Rechnungen schicken wird.

Ich arbeite nun am Hradšín ein paar Zeichnungen nach dem Wiener Kronprinzen Album für den Hofrath Wieser, zwar sehr unangemessene Arbeit, aber ziemlich anständig gezahlt. Auch ist mir daran gelegen, mit dem Hofrath Wieser näher bekannt zu werden, was mir hoffentlich nur nützen kann. Schickt er mir keine neue Arbeit, hoffe ich in einer Woche fertig zu werden, dann aber gleich nach Wien. Hier ist mir das Leben unangenehm wie nur möglich. Seit es bekannt geworden, dass ich noch in Prag zu thun bekömmen, sind alle gegen mich und arbeiten jeder in seiner Art, um mich unmöglich zu machen. Sehr unedel hat sich Ženíšek gerächt, er hat mir 40 fl. zurückbehalten für die Ausbesserung am Plafond. Erst beim letzten Bild hatte ich paar Gulden auf die Seite legen können, der Abzug der 40 fl. ist aber schon ein bedeutender Schlag.

Wegen dem Vorhang weiss ich weiters nichts bestimmteres, da Dr. Rieger in Wien ist. Wenn Du, wie Du im letzten Briefe schreibst, für mich was thun kannst, bitte Dich dafür, werde Dir dankbar sein. Wir haben uns ohnediess beide so ziemlich gegen gleiche Feinde zu wahren, da leider auch daran gearbeitet wird, deinen Werth herunter zu stimmen.

Myslbek ist die einzige Ausnahme, hat sich auch sehr zurückgezogen von der Gesellschaft, da ihm das Intrigiren zuwider ist. Also, Eviva Myslbek! Schreibe mir bald was.

Dich und Jurij herzlich grüssend bin dein Freund

Janez.

Weitenweber grüsst Dich, sprechen oft von Dir in der moravska vinarna, wo wir jeden abend sitzen.

Št. 13.⁷⁰

Lieber Freund!

Ich lege ein paar Zeilen dem Briefe meines Bruders bei. Deine Eltern habe schon ein parmal besucht und endlich auch deinen Bruder Johann kennen gelernt. Dein Bild „Samson“ habe gewaschen und gefirnist bevor es nach Prag abgegangen. In der „Politik“ habe eine lobende Kritik vom Weitenweber gelesen, ob andere böhmische Blätter was gebracht, kann Dir nicht berichten, da ich selten dazu komme, sie zu lesen. Entrüstet bin ich beim ersten Besuche der hiesigen „Internationalen“ gewesen, deine 3 Bilder sind miserabel aufgestellt. In einem dunklen Raum, auf einer faden grau — grünen Wand, oberhalb überlebensgrosse Skulpturen, so dass sie riesig an Wirkung verlieren und überhaupt kaum zu finden sind. Desto mehr hat es mich geärgert, da ich gehört, dass sie früher bereits in der Österr. Abteilung und bei sehr gutem Lichte aufgehängt waren, warum man sie weggegeben, kann ich nicht begreifen. Platz hatten sie schon gehabt und hätten gewiss sehr gut unter dem lauter mittelmässigen Schmarrn der anderen Ausstellung gewirkt. Sind fabelhaft unbedeutende Sachen da.

Wie geht es Dir? Hast für Prag schon was entschiedenes? Ich höre vom Vorhang nichts, wird wahrscheinlich auch nichts draus. Ist man einmal fort, so sorgen schon die guten Freunde dass man nicht mehr zurückkommt. Ich habe eine Photographie nac deinem grossen Bilde für Lichtdruck retouschiert, und kann jetzt gar nicht zu meinem Honorar kommen und wird man mich wahrscheinlich wieder prellen. Saubere Leute das. —

Servus! Schreibe mir was. Herzliche Grüsse dein

Janez.

Št. 14.

Wien, 9. Juli 1882.

Lieber Freund!

Da du in Paris die „Zeitschrift für bild. Kunst“ vielleicht nicht zu Gesicht bekommst, schicke ich Dir die Abschrift, was unser gemeinsamer Freund dr. Izidr. Keršnlavi über Deine Bilder schreibt.

„Nächst Makart ist eines begabten Schülers von Feuerbach und Gérôme Erwähnung zu thun, dessen Bilder zwar todtehängt sind, der aber auch im düsteren Raum der Verbannung sich zur verdienten Geltung durchringt. A. Hynais hat in Paris sehr verschieden Fortschritte gemacht. In seinem Samson war noch manches Trübe und Unschöne, während er jetzt mit seinen Bildern für das National-Theater in Prag auf einem Punkte angelangt ist, der das Schönste von ihm erwarten lässt. In den zwei figurenreichen Apotheosen steht H. stark unter der Einwirkung Baudry's, dessen baroke Anwendungen ihn beeinflussen, das dritte, leider besonders schlecht gehängte Bild „Der Frühling“ ist frei von jenen Absonderlichkeiten, poetisch empfunden und meisterhaft ausgeführt.“ —

Von mir nichts von Belang, immer leider beim alten.

Herzlichen Gruss dein

Janez.

Von Prag keine Nachrichten. Ženišek schreibt mir nichts. Myslbek will einmal herkommen. Weitenweber war hier, verschiedenes für „Politik“ geschrieben u. s. w.

St. 15.

Prag, 10. Mai 1883.

Lieber Freund!

Ich bin in 14 Tagen mit meinem übernommenen Arbeiten im Foyer fertig. Ženíšek hat mich ersucht, ihm dann zu helfen,²¹ ausgemacht haben wir noch nichts, überhaupt hätte ich bei ihm nicht viel zu thun und wird mir also gewiss Zeit übrigbleiben, Dir beim Vorhang zu helfen, wenn du es nöthig haben wirst. Wann kommst du?

Mit herzlichen Gruss dein alter

Janez.

St. 16.²²

Lieber Freund!

Wirst wahrscheinlich schon gehört haben, dass ich eine ganze Woche bereits krank zu Hause hocken muss. Habe schreckliche Kopfschmerzen ausgestanden, jetzt scheint es langsam besser werden zu wollen und bin so weit hergestellt, dass ich wieder arbeiten könnte, nur darf ich noch nicht ausgehen.

Ich möchte mir einiges von meinem Atelier auf den Weinbergen nach Hause bringen lassen, leider kann ich selber nicht hinauf, Ženíšek ist nicht hier und weiss nicht, wie ich das anstellen sollte. Da möchte ich Dich bitten, wenn du auf ein paar Stunden mir den Lhota überlassen möchtest, ich würde ihm den Schlüssel geben, angeben was ich brauche, und er könnte mir durch einen Dienstmann das Verlangte bringen lassen.

Sei so gut und mache mir wenn nur möglich die Gefälligkeit, mir ist schrecklich ohne Arbeit so lange zu sitzen und hinaus darf ich mich nicht rühren.

Antworte sogleich dem Überbringer, wenn du es thun kannst, oder noch besser, schicke mir wenn möglich sogleich den H. Lhota in meine Wohnung II. Schulgasse 28, 2. Stock.

Hoffe, dass du mir die Gefälligkeit erweisen wirst. Grüsse Dich herzlich, so wie die zwei Collegen.²³ Wenn du einmal ein halbes Stündchen Zeit hast, besuche mich.

Servus!

Dein

Janez Šubic.

St. 17.

Kaiserslautern, 30. Dez. 1884.

Lieber Freund!

Hast mir sehr grosse Freude bereitet mit deinen Photographien, meinen herzlichsten Dank dafür. Das Porträt der Mutter ist ausgezeichnet lebenswahr und hat mich angenehm an die gute, liebe alte Frau und an die leider wenigen Stunden erinnert, die ich bei Euch zu Hause zugebracht. Auch die beiden anderen, die Musik²⁴ gefällt mir noch besser, sind sehr schön, und möchte gleich eine Bitte an Dich richten, mir von Zeit zu Zeit auch künftig hin einiges von Deinen Arbeiten zu schicken. Mir machst du eine sehr grosse Freude damit und Dir wird es auch nicht so schwer fallen.

Ich habe hier eine ganz angenehme Arbeit übernommen, wenigstens einmal selbstständig, das Ausmalen der Loggien, eigentlich der Deckengewölbe.

da alles andere Stuccoarbeit ist. Wenn möglich, lasse ich einiges photographieren und schicke Dir paar Blätter.

Ich habe Dir noch meinen Dank zu sagen für dein herzliches Beileidschreiben. Sei nicht böse, aber ich war lange Zeit nach dem Tode meines lieben Vaters nicht im Stande, irgend etwas zu schreiben. Das war ein harter Schlag. Möge es Dir noch lange erspart bleiben.

Hir ginge mir so ziemlich gut, wenn der Ort nur nicht so arg abseits von allem Verkehr liegen möchte. Die Stadt ist nicht zu klein, aber halt Fabriksstadt, die Umgebung annehmbar und im Sommer gibt es sehr schöne Ausflüge. Mit dem Kunstleben ist es hier arg bestellt, das Muscum, einmal im Sommer eine Ausstellung von irgend einem Kunstverein, das ist alles, was man sieht.

Ich hoffe, im Frühjahr auf paar Wochen Dich und Jurij aufzusuchen und freue mich schon darauf. Ein lang ersehnter Wunsch erfüllt, wenn ich Paris gesehen habe.

Die verflossenen Feiertage habe traurig verlebt, war unwohl und musste im Bett liegen oder wenigstens im Zimmer bleiben. Heute war ich nach 10 Tagen wieder auf eine halbe Stunde spazieren.

Meinen herzlichen Dank noch einmal für die Photographien und viele Grüsse. Prosit Neujahr!

Dein alter

Janez.

(Grüsse den Jurij, ich schreibe ihm morgen.)

¹ Pismo Janeza Šubica 6. jan. 1885. (glej V. Steska, Slikar Janez Wolf, str. 120.) — ² Pismo Jurija Šubica Ivanu Šubicu iz Dunaja 23. okt. 1873. (v lasti gospoda svetnika Ivana Šubica.) — ³ Iulius Allgeyer, Anselm Feuerbach. Berlin in Stuttgart 1904. I. del. — ⁴ Po poročilu profesorja Vojtěcha Hynaisa v Pragi l. 1921. — ⁵ V. Steska, Slikar Janez Wolf. Ljubljana 1910. — ⁶ „Zora“, Časopis zabavi in poduku. Maribor, 1. febr. 1875. Tečaj IV. štev. 3., str. 24. — Domača umetnost. J.(anko) P.(ajk). — ⁷ Pismo Jurija Šubica z Dunaja 25. okt. 1874. — ⁸ Janez Šubic. Spisal J. („Dom in Svet“, Ljubljana 1892.) — ⁹ Fr. Žákavec, Chrám Znovuzrození. O budovatelích a budově Národního Divadla v Praze. (Praga 1918.) Str. 156. — Razen te knjige sem uporabljal podatke za Hynaisov življenjepis v članku: Hynais Vojtěch (Ottův slovník naučný, XI. del, Praga 1879. str. 1034.—1036.) in v delu České umění. F. X. Harlas, Milřfství (Praga 1908.); nadalje še osebne mojstrove spomine. — ¹⁰ Ta brat je bil najbrže Lojze Šubic. — ¹¹ Pompeo Molmenti (1819—1895), profesor na beneški akademiji; pri njem sta se šolala Janez Šubic in Simon Ogrin. — ¹² Svetnik Ivan Šubic, Janezov bratranec. — ¹³ Mišljena je oltarna slika sv. Roka, ki jo je vlada naročila pri Juriju Šubicu l. 1877. — ¹⁴ Vilém Weitenweber (1839—1901) se je po studiju medicine in prava posvetil slikarstvu in umetnostnemu studiju v Monakovem. Po vrnitvi v Prago je na podlagi temeljite izobrazbe s kritikami in razpravami kičil pot novejšim češkim umetnikom. (Ottův Slovník, del XXVII. Praga 1908.) — ¹⁵ Mišljen je tu najbrže Agathon Klemt (1830—1889), ki je po končanih pravnih naukih postal slikar in je pisal večinoma v nemške liste razprave o sodobni in stari umetnosti, ki imajo še danes veljavo. (Ottův Slovník, del XIV. P. 1899.) — ¹⁶ „Samson“, ki je nastal l. 1879. v Parizu. — ¹⁷ Slike za Narodni Divadlo je bil

že prevzel deželni odbor. — Ota Pinkas je bil češki humoristični in dramatični pisatelj, ki je bil udeležen pri umetniški plati Narodnega Divadla. — ¹⁸ Petr Maixner (1831—1884) brezpomemben češki historični slikar, ki je sodeloval v umetniški komisiji za Narodni Divadlo. — ¹⁹ Dopisnica, naslovljena Hynaisu v Pariz. — Emilián ryřif Skramlík (1834)—1903), češki industrijalec, oče slikarja Jana, praški župan od 1876—1882. — ²⁰ Pismo je brez datuma, spada pa brez dvoma v leto 1882, in je pisano z Dunaja v Pariz. — ²¹ Pri zgrafitih za Vodarno. — ²² Pismo je brez datuma. Pisano je v Pragi l. 1883. Hynaisu, ki je takrat slikal zaveso. — ²³ Karbowsky in Derivières, Hynaisova prijatelja iz Pariza, ki sta pomagala pri izvedbi zavese. (Fr. Žákavec, l. c. str. 225.) — ²⁴ Stenska slika v vili Lecomte.

Freske gradu Bokalce (Stroblhof) na Kranjskem in njihovi mojstri, posebno Almanach.

Fresques du château de Bokalce (Stroblhof), en Carniole, et leurs maîtres, surtout Almanach.

Dr. Evgen Müller-Dithenhof — Bokalce.

Ayant décrit les fresques anonymes qui couvrent les murs de trois chambres du château de Bokalce dont une est marquée du millésime 1693, l'auteur en arrive à conclure que l'on peut, avec bien de la probabilité, attribuer celles de la pièce dite „en stuc“ aussi bien qu'une partie des fresques de la salle „longue“, au peintre hollandais Almanach, peu connu, il est vrai, mais dont on a prouvé l'activité au château.

Nastopne vrstice imajo namen popisati freske in stukature¹ gradu Bokalce pri Ljubljani, ki izvirajo iz konca XVII. in začetka XVIII. stoletja, ter zbrati in proučiti ves dosegljivi material, ki se nanaša nanje. Umetnostnozgodovinska razprava ali ocenitev to delo noče biti, toda umetnostnemu zgodovinarju, ki bo kasneje to tvarino eventualno obdelaval, bo nudilo rabno podlago.

Gre torej:

1. za natančen popis sob s freskami in stukaturami na gradu Bokalce, to je takoimenovane dolge sobe, odmevne sobe in stuka-

¹ Posrečene fotografične reprodukcije je napravil l. 1910. g. A. Berthold, fotograf v Ljubljani.

turne sobe, ter za vprašanja, obravnavana z zgodovinsko, ne z umetnostnozgodovinsko-tehnično metodo:

2. kateri umetniki so izvršili te freske in stukature in
3. kdaj so bila ta dela izvršena.

Naj omenimo še zanimivo dejstvo, da kapelica, katero imejuje Valvazor (3. zv. XI. knjiga, str. 566) lepo, tu ne prihaja v poštev kot umetniško obdelan prostor. Posvečena je bila sv. Avguštinu (Valvazor 2. zv. VIII. knjiga, str. 823); da je bila res kapelica, dokazuje še danes vzdana posoda za blagoslovljeno vodo, vendar ta prostor že kakih sto let ne služi več cerkvenim namenom. Pod beležem na steni v tej bivši kapelici tudi ni nobenega sledu po slikah, čeprav se zdi, da so nekdanje nameravali dati kapelico poslikati, zakaj slepa okenska niša severozahodne stene je bila zaključena z opekami, ki so bile vzdane z ožjo stranico druga nad drugo očitno zato, da se je pridobila večja ploskev. Ta nekdanja kapelica je obokana, leži v stolpu pod odmevno sobo, torej v pritličju in ima na jugozahodni steni, sorazmerno oknu v prvem nadstropju, svoja lastna vrata, ki vodijo na prosto, tista, poleg katerih je vzdan kropilni kamen.

Nasprotno pa je najti v gozdni kapelici, ki spada h gradu in katere Valvazor še ne omenja, različne plasti fresk, katerih najstarejša bi mogla biti Quallieva.

Dolga soba je pokrita z banjastim svodom, je 10 m dolga in 3 m široka. Stene in strop so popolnoma pokrite s freskami: Na štirih poljih na stropu (vojna, mir, pravičnost in modrost), na ozki steni nasproti oknu (darovanje, perspektiva dvojnega stebrišča), med obema oknom nasproti steni z vrati (zgoraj arhitrav in fris, pod levim oknom boj Tritonov, pod desnim počivajoči Silen, med oknom pol realna, pol idealna krajina, nad njo na oblakih alegorija nočne boginje) in na podložni steni z dvojnimi vrati (idealna krajina z votlino, med desnimi in levimi vrati idealna morska krajina, nad njo na oblakih alegorija boginje dneva). Na ozki steni z oknom je pod oknom naslikan Arion, jahajoč na delfinu, zgoraj v luneti pa darovanje.

Slike na obeh daljših in na mali steni nasproti oknu niso navzdol omejene z resničnim ali fingiranim okvirjem in prehajajo neposredno v tla, tako da se zdi, da se ploskev sobnih tal v naslikanih krajinah oziroma stavbah nadaljuje.

Ob straneh so slike krajine z nočno boginjo, krajine z votlino in krajine z boginjo dneva omejene po naslikanih jonskih stebrih, med katerimi se vidj v krajino. Taki stebri so tudi ob oknih in vratih ter v kotih sobe, kar kaže, da je slikar zamislil sobo kot od-

prto dvorano, omejeno s stebri. Presenetljivo plastična perspektiva te fingirane stebriščne dvorane na ozki steni nasproti oknu učinkuje, kakor bi bila dvorana podaljšana.

Slike na stropu so zamišljene kot slike stropa stebriščne dvorane. Stropni obok, na katerem so med polji z imenovanimi slikami ob straneh še pravilni izrezki z razgledom v nebo deloma z oblaki, deloma s putti, je zamišljen tako, kakor da ga nosijo stebri.

Zaključek stropnega oboka nad ožjima stenama je okrašen z slikama, ki predstavljata dva naslikana reliefa, izmed katerih upodablja oni nad oknom starotestamentarično darovanje, na nasprotni steni pa klasično-pogansko žrtvovanje. Tudi podobe na poljih pod okni se zde, kakor da predstavljajo reliefe. Slično so izpolnjeni s figuralnimi in ornamentalnimi slikarjimi tudi ostali deli stenskih ploskev.

Naj opozorimo še na nekaj. Predvsem namreč na dejstvo, da očituje krajina nad nočno boginjo realistične elemente. Spodaj na levi je med drevesi videti dvoje postav, od katerih ima ena svetiljko. Te dve postavi najbrže lovita ribe, kakor to popisuje Valvazor v svoji III. knjigi, str. 439. Spodaj na desni se vidi mlin, ki je zelo podoben mlinu, ki spada k gradu Bokalce. Vendar pa bi se moral nad mlinom videti grad; namesto njega šumè tam krone dreves in nad njimi vise neprodirni oblaki boginje noči.

Naga moška postava, od katere je vidna še brada, ne pa tudi ostala glava, je gotovo preslikana. Morska krajina z boginjo dneva se zdi, da je prvotna, samo obrobitev je očitvidno preslikana. Tudi krajina z votlino je izpremenjena, kar dokazujeta naga postava, ki je napol skrita za ornamentom ob vratih, in gradič ali palača, pred katero pojo podoknico in ki se vidi kakor skozi meglo.

Mnogoštevilne nadaljne značilne posebnosti bi se mogle poznazoriti le z natančnimi reprodukcijami in jih moramo zato prezreti.

Kolorit stropa spominja na odmevno sobo, dočim imata stenski sliki z nočno in dnevno boginjo marsikaj skupnega s sliko na podolžni steni odmevne sobe.

O d m e v n a s o b a. Ta prostor meri 5,25 m v kvadratu. Odmevna soba se imenuje zato, ker se tikanje ure v niši desno od vhodnih vrat v njej dobro čuje v levi niši ob podolžni steni nasproti srednjemu oknu, dočim se, postavim, sredi sobe ne sliši.

Naloga, katero si je umetnik stavil v tem prostoru, je bistveno ista kakor v takozvani dolgi sobi.

Trije ogli tega prostora so zaokroženi, dočim vodijo iz četrtega vrata v dolgo sobo. Vsi trije ogli so poslikani tako, da pred-

stavljajo niše, omejene po jonskih stebrih. Na podolžni steni ob levi strani vrat se vidi med dvema stebroma v idealno krajino katere ploskev se kakor nadaljuje v ploskvi sobnih tal.

Strop, ki je tudi v resnici obokan, predstavlja kupolo, ki jo nosijo imenovani stebri; svetlobna odprtina te kupole je opremljena z balustrado.

V tej odprtini je videti na oblakih sedečo Bellono s personifikacijo znanosti in umetnosti; obe držita v rokah venec iz cvetlic, ki obdaja krajinsko sliko z dvema snopoma v ospredju.

Na onih štirih delih kupole, ki se nahajajo nad ogli sobe, je naslikana po ena glava z bogatim ornamentalnim okvirjem, vse izrisano s čopičem. Na prizidku v kupoli (naslikanem), ki nosi te glave, sede pisani ptiči, papige, šoje in veverica. Med podaljški okenskih niš na kupoli slone nage moške in ženske postave, ki pritrjujejo cvetlično girlando; rjavi mesni ton, katerega je rabil umetnik tukaj, je isti kakor pri figurah v nišah v oglih sobe. Slike v lunetah (Hefajst, Poseidon, Orfej, Cerera) so zamišljene kot reliefi (iz bronu?). V ogelnih nišah sobe sede v naravni velikosti Zevs, Posejdon in Hermes s svojimi atributi. Na stropnih kapah nad podolžno steno so upodobljeni trije putti. Freska na podolžni steni predstavlja stebriščni vhod v bogato hišo, v ozadju pa vodo z jadrnico, nebo in oblake, oziroma gore. Polja pod okni predstavljajo vsako po enega uklenjenega moža, ki je obdan z emblemi orožja.

Na steni visi naslikana tablica z letnico 1693., ki se v barvi znatno odraža od kolorita te sobe, ki je posebno jasen, svež in dobro ohranjen. Tudi slika na podolžni steni, vrhu katere je naslikana imenovana tablica, se v svojem koloritu razlikuje od barev slik v ostalem prostoru. Posebno se razlikujejo od ostalih slikarij poslikane partije okrog oken, katere so gotovo izvršili podrejeni umetniki.

Soba s stukaturami. Ta prostor meri 5.10 m v kvadratu in ima kakor odmevna soba samo eno steno, ki nima nobenega okna. Na tisti steni se nahaja fresko-slikarija, nad njo pa luneta.

Strop te sobe je obokan. Poleg središčne slike so na njem naslikani še štirje medaljoni in štiri lunete. Ostali deli so okrašeni s stukaturami, in sicer je na levi in desni vsakega medaljona oziroma lunete pritrjen po en putto z rogom obilja, obdan s sadjem. Vsega skupaj je torej na stropu osem puttov. Tudi na vsaki strani vsakega izmed štirih grbov, ki so naslikani v vseh štirih oglih sobe tam, kjer stena prehaja v obok, sta po dva putta, tako da jih je v

vsej sobi skupaj šestnajst. Vse putte veže med seboj bogato ornamentalno okrasje.

Štirje grbi, ki so iz terakote izdelani kot reliefi, predstavljajo grbe kranjskih pleminitaških rodbin (Engelhaus, Stroblhof, Billichgratz in Schifflinger). Poleg tega je v očesni višini vdelanih v stene še deset terakotnih reliefov, ki predstavljajo letne čase, lov, ribarjenje, trgatve itd.

Vse ostalo okrasje tvorijo v sobi freske.

Medaljoni na stropu predstavljajo: Amor kroti Satyra; Heraklej drži bika za roge; Artemida strelja Kallisto; Satyr preseneti kopajočo se žensko med trstjem(?).

Lunete predstavljajo Herakleja in Nessa, letečega Herma, Venero na školjki, Ganymeda, ki ga odnaša orel. Ta spominja v kompoziciji na podobno Correggievo sliko, na kateri je naslikan tudi prav tak pes kakor na obravnavani.

Na središčni stropni partiji držita dva naslikana, v zraku leteča putta dvoje grbov s kronami, ki se nagibata drug proti drugemu in izmed katerih desni nedvomno predstavlja stari enopoljni grb bokalških graščakov, levi pa, ki je žal precej nejasen, grb rodbine Kunstl pl. Paumgarten, ki se od 1684. imenuje pl. Billichgraz in je smela imeti odtlej za grb tudi grb stare, plemenite, v XV. stoletju izumrle rodbine Billichgraz (prim. Jahrbuch der her. Ges. Adler, letnik 1894., N. F. zvezek IV. str. 93.). V tej izpremibi grba imamo najbrže iskati tudi pojasnila zato, da praplemeniti polhograjski grb — lok z nastavljeno puščico — v tonu in izvedbi precej razlikuje od drugih, ki so zelenkasto pobarvani in bogato okrašeni, dočim je imenovani grb rumenkast in v svoji posneti ornamentiki nekam suhoparen. Podobne razlike je mogoče ugotoviti tudi pri desetih terakotah, ki so vdelane v stene.

Ta izvajanja, ki žal še niso povsem utemeljena, ker je mogoče, da so grb rodbine Billichgraz iz slučajnih vzrokov pozneje prenovili, medtem ko je stari enopoljni grb Stroblhofovcev ostal neizpremenjen, pa vendar ne izključujejo datiranja. Pri tem pride za grb rodbine Engelshaus v poštev le čas drugega zakona Wolfa Siegmunda pl. Stroblhof. Ta se je namreč v drugič oženil z Marijo Eleonoro, hčerjo Marka Antona Kunstla pl. Paumgartna, poznejšega barona pl. Billichgraz in Ane Elizabete, rojene Engelshaus. Ta poroka se je vršila pred l. 1680. in po l. 1673. (rojstna in smrtna letnica zadnjega otroka prvega zakona). Grbi na stropu so torej grbi obojestranskih staršev. Zdi se, da je imela kranjska linija bokalških pleminitašev stari grb z enim poljem do l. 1648., ko je bila povzdig-

njena v baronski stan. Prim. moj spis: Zur Geschichte der Herrn Stroblhof, Wien, Wallishäuser (1912.), posebno str. 18., 22., opombe in rodbinsko tabelo.

Dalje se nahaja v stukaturni sobi še freska na podolžni steni, predstavljajoča imenitno grško ali rimsko gospo pri kopanju, obdano od strežnic in služabnic, ki jo preseneti moški obisk (Urija in Batseba?). Luneta nad to fresko predstavlja prizor, ko Apollo muči Marsyja.

Poleg tega so bile v vsakem izmed treh oglov sobe (v četrtem so vrata) trije doprsni kipi iz terakote. Od teh sta dva, kip Danteja in Ariosta, še ohranjena.

Barve fresk so svetle in prijazne, toda onim v odmevni sobi niso podobne, razen morda barvam na sliki na podolžni steni odmevne sobe.

O umetnikih, ki so poslikali te prostore, se najdejo po raznih spisih nastopne vesti:

Dimitz, Geschichte Krains, II. 4. Str. 95. pravi: „Grad Stroblhof pri Ljubljani je njegov lastnik Wolf Siegmund baron pl. Stroblhof (1645.—1707.), Valvasorjev prijatelj, prezidal in ga okrasil s slikarijami; več let je imel pri sebi nekega nizozemskega slikarja, ki se je imenoval Allemak ali Almanach“.

P. pl. Radics, Die Malerkunst in Krain, v „Blaetter aus Krain“ l. 1864., str. 99. pravi: „Tako je tudi baron Wolf Siegmund pl. Stroblhof več let vzdrževal pri sebi slikarja iz Antwerpena, ki mu je poslikal stene grajskih sob s slikami“.²

Dimitz in P. pl. Radics sta črpala za te vesti predvsem iz Valvasorja, iz knjige „Ehre des Herzogtums Krain“, 3. zv. XI. knjiga, str. 566., kjer stoji: „Es hat aber Stroblhof seinen jetzigen guten Stand dem heutigen Herrn Besitzer zu danken: als der es gleichsam neu gebauet, in seine hübsche Ordnung gerichtet, treffliche Zimmer mit künstlichen Mahlerayen von dem berühmten Mahler Almanach und andren ausgeziert; auch in einem Thurn ein schönes Zimmer mit Stucador-Arbeit beschönt. In dem Schloss darinnen steht ein schöne Capelle; und gleich vor dem Schloss ein grosser Fisch-Behalter, welchem ein von Marmel ausgearbeiteter Mann das Wasser ertheilt“.

Dalje je služila kot vir tudi biografija Wolfa Siegmunda v „Theatrum memoriae nobilis ac almae societatis Unitorum“, fol. 47

² Iz Valv. XI., 566. se da sklepati, da ni šlo za povsem novo zgradbo v strogem pomenu besede.

in nasl. (v muzejskem arhivu v Ljubljani, natisnjeno v „Blaetter aus Krain“ 1864., str. 31. in nasl.), kjer stoji:

„Er belustigte sich auch, seinen früheren Lebenslauff zu betrachten, vorderist in Gebau, Lesung vortrefflicher Histori, und pollitischer Buecher, in der Malerey und anderen freyen Künsten, daher er den sein Stammenguett Stroblhof ein Stundt von Laybach entlegen, von Grundt auf auf das herrlichste gebawet, solches mit der trefflichen Mahlerey des Allmenak, einen Antwerper, welchen er vill Jahr unterhalten, ausziren lasen.“

Kdo je torej ta Almanach in kaj vemo o njem?

V „Allgem. Künstlerlexikonu“ Jul. Meyerja, v drugi, povsem nanovo obdelani izdaji Naglerjevega „Künstlerlexikona“, zv. I. (1872.), str. 515. poroča J. Kukuljevič le nastopno: „Almanach, risar in slikar XVII. stol., je živel na Kranjskem. Valvasor (Ehre d. H. Krain) ga imenuje slavnega umetnika. V Ljubljani, kjer je bival navadno, je poslikal refektorij v frančiškanskem samostanu s freskami (ki se niso ohranile). V Erbergovi zbirki umetnin v Dolu na Kranjskem se nahajata od njegove roke dve podobi Jan. Daniela barona Erberga in negove soproge Marjete Dinzel iz Angertburga, slikani l. 1667. v maniri nemške šole, krepko in izrazito, toda v temnih barvah. Tudi se nahajajo v knezoškofijski knjižnici v Zagrebu v Valvazorjevi zbirki bakrorezov in prostoročnih risarij zv. XVII. pp. 86., 87. in 231. tri umetnikove risbe: 1. Grad Wagensperg na Kranjskem, 2. Mesto Ljubljana, 3. Sedeč kranjski kmetski mladenič. Pod vsemi tremi se nahaja oznaka: „Allmanach fecit.“ Isto najdeš tudi v Thieme-Beckerjevem „Allgem. Lexikon der bildenden Künstler.“ Leipzig, 1907. i. n. zv. I. str. 326.

Poleg tega je omeniti še Valvasorja, Ehre d. H. K. 3. zv. XI. knjiga, str. 577., kjer piše o gradu Thurnigg, ki danes ne stoji več, ki pa je bil tiste čase last rodbine Engelshaus, ki je bila z bokalškimi plemenitaši v svaštvu: „Jetzo ist es auch mit vielen Mahlereyen, von dem trefflich berühmten Pensel des Almanachs, bereichert.“ Tu naj opozorim tudi na to, da Valvasor Almanachu vedno pritiče epiteton „berühmt“, tako tudi v XI., str. 692., kjer govori o freskah v ljubljanskem frančiškanskem refektoriju.

Drugega nam Valvasor o Almanachu ne sporoča. V „Niederländ. Künstlerlexikonu“ je v I. zvezku, str. 354, neki slikar Wouter Pietersz Crabeth (II), ki je imel v takozvani Benti, t. j. udruženju nemških in nizozemskih slikarjev v Rimu, ime Almanack. Živel je od l. 1593. do pred 1662., a je bival od l. 1628. dalje pa do svoje smrti

v svojem rojstnem kraju Gouda. Ta torej ne more biti identičen s kranjskim Almanachom, čeprav sta imela oba enaki imeni v Benti. Gre torej le za neke vrste društveno ime, psevdonim, katerega sta si oba nadela. Iz tega je mogoče vsekakor sklepati, da so bili med njima odnošaji, katerih pa ni mogoče pojasniti.

V hvalevrednem, čeprav ne obsežnem delcu z naslovom „Die Kunstzustaende Krains in den vorigen Jahrhunderten“ (separatni odtis iz Laibacher Wochenblatta, Gradec, 1884.), katero je spisal nabiralec in strokovnjak Edvard vitez pl. Strahl, se na strani 24. in 43. tudi imenuje Almanach. Pisatelj meni, da je veliko in sicer najboljših slik iz tistih časov, ki so se nahajale po kranjskih gradovih, slikal Almanach, kar je gotovo zelo zanimivo mnenje.

V zapuščinskem inventarju grofa Herwarta pl. Lamberga (umrl 1745., soproga Eve Frančiške, hčere in univerzalne dedinje Wolfa Siegmunda pl. Stroblhofa, čigar zapuščinskega inventarja pa žal ni) je samo za grad Bokalce izkazanih 112 slik, izmed katerih so nekatere ocenjene na 100 do 150 goldinarjev, vse skupaj pa na 1124 goldinarjev. Vendar pa tam imena umetnikov niso navedena. Edino izjemo tvori mesto, ki se glasi: „Tempesta- stukh von dem Almenak per 20 fl.“

Tudi Julij Wallner v svojih „Beitraege zur „Geschichte der Laibacher Maler und Bildhauer im XVII. und XVIII. Jhd.“ (Mitteilungen des Laibacher Museal-Vereines, letnik III., 1890, str. 103. nasl. 139.), ki se med drugim opirajo tudi na dostavek „bildende Künstler“ Erbergove razprave „Versuch eines Entwurfes einer Literaturgesch. für Krain“ (dovršeno 1825., netiskano, sedaj v muzejskem arhivu v Ljubljani), ne podajo o Almanachu nobenih novih podatkov, dočim je mogel zbrati na strani 127. in nasl. o Frančišku Robbi, ki je deloval med leti 1724. in 1750. na Kranjskem in kateremu se pripisuje³ vodnjak z naravno veliko podobo Narcisa (pri bokalški graščini, izčrpne biografske podatke. Ta kip potemtakem ne more biti identičen z marmornatim možem, ki ga imenuje Valvasor.

Alberta Ilga „Kunstnotizen aus Krain“ (Mitteilungen der k. k. Zentralkommission, letnik X., N. F. 1884., str. C XII in nasl.) se nanašajo večinoma na začetek XVIII. stol. in ne omenjajo Almanacha, vendar pa dajejo posredno zelo dragocene podatke glede takozvane bokalške odmevne sobe, o čemer bomo pozneje še govorili.

Drugih podatkov o Almanachu ni bilo mogoče najti.

³ Illyrische Blätter 1849., št. 87.

Morda bi pričalo zato, da se je ravno antwerpenski Almanach mudil na Kranjskem, dejstvo, da je bil Matija, oče Wolfa Siegmunda pl. Stroblhofa v tridesetletni vojni enkrat na službenem potovanju v Antwerpenu (Koncept „Landsmannsbriefa“ z dne 3. II. 1645. v muzejskem arhivu v Ljubljani).

Kdo so bili „drugi“ umetniki, o katerih poroča Valvasor, da so slikali freske v bokalški graščini, se ne da dognati, ker manjkajo vsi podatki.

Sicer se zdi, da je Quallia na freske v odmevni sobi morda posredno ali nekosredno vplival, če niso celo njegovo delo, toda Quallia je prišel šele dolgo po Valvasorjevi smrti na Kranjsko, zato je ga Valvasor še ni mogel navesti.

Da je Quallia — v pošte v pride mlajši Giulio Quallia 1668. do 1751. — v zvezi s freskami v odmevni sobi, je indirektno razvidno iz nastopnih izjav v Ilgovih „Kunstnotizen aus Krain“:

Leta 1703. je poklical Janez Gregor Thalmitscher, pisatelj dela „Historia cathedralis ecclesiae Labacensis“ (novi natis 1882.), ki je služila Ilgu za vir, slikarja Giulia Quallia na Kranjsko, da mu poslika obok ljubljanske stolnice. Giulio je pripeljal seboj tudi svojega šestnajstletnega učenca Karla Carlona. Ker se kupola stolnice vsled denarnih stisk ni mogla dograditi, je dobil umetnik nalogo, da poslika navidezno kupolo. To nalogo je izvršil tako sijajno, da je vzbudil s tem svojim delom med svojimi sodobniki posebno občudovanje in živalno zanimanje. Imenovana kupola je bila umetniški dogodek, prišla je v modo. Ni čuda torej, da so tudi zasebniki klicali umetnika k sebi, da jim kaj naslika. Za grad Bokalce to sicer ni dokazano, vendar pa trdi sporočilo, da je Quallia tekom svojega delovanja pri slikarijah za ljubljansko stolnico, ki je trajalo s p. e. sledki vred do avgusta 1706., razen slike sv. Dizma za Akademijo unitorum slikal tudi še neko dvorano za grofa Vajkarda Ferd. Barba, dalje balkonsko dvorano takozvanega Fürstenhofa v Ljubljani, ki danes ne obstoji več, ter knjižnico knezoškofijskega duhovniškega seminarja.

Če spravimo vse to v zvezo z bokalško odmevno sobo, tedaj obstoji kljub vsej podobnosti umetniške snovi v naslikani kupoli vendar jasno nasprotje: razločno čitljiva letnica 1693.

Toda tablica, na kateri je ta letnica zapisana in vrstica, na kateri visi, kaže dosti temnejši in bolj umazan kolorit, kar more tudi laik takoj spoznati. Razlika v barvah je tembolj kričeča, ker so v odmevni sobi barve sicer tako zelo sveže, kakor bi bile ravnokar

nanešene na steno. Letnica 1693. se more nanašati torej samo na poslikanje, ki se je izvršilo kdaj poprej.

S tem stopi v ospredje vprašanje nastanka bokalških fresk. Za stukaturno dvorano je ta čas določen, kakor smo že rekli, z dobo po l. 1673. in pred l. 1684., na vsak način pred l. 1688. Še dve drugi letnici, namreč 1679. in 1689.,⁴ se morata po Valvasorjevih delih *Topographia dedicatus Carniolae modernae*, Wagensperg, 1679., in *Ehre des Herzogtums Krain*, Nürnberg 1689., vzeti v poštev. V obeh delih — v prvem kot N 255., v drugem na strani 566. XI. knjige — se najdeta dve različni sliki gradu.

V „Ehre“ kaže Stroblhof svojo današnjo obliko (namreč brez drugega nadstropja, ki je bilo zgrajeno mnogo pozneje) s stolpi; v *Topographiji* pa stolpov ni. Slika v *Topographiji* vzbuja celo sumnjo, kakor da je prišla slika gradu v pripravljeno pokrajino šele naknadno in to po vzorcu risarije gradbenega mojstra, morda še preden je poslopje stalo. Poslopje vzbuja vtis, da ima dvoje nadstropij, če si pa stvar natančno ogledamo, moramo ugotoviti, da vendarle samo eno nadstroje. Gotovo je torej, da do leta 1679. temeljito prenavljanje gradu, ki ga je izvršil Wolf Siegmund Stroblhof, še ni bilo pričeto, da se je morda komaj pričenjalo, nikakor pa ni bilo še končano. Iz tega sledi z gotovostjo, da sega kvečjemu dolga soba v čas pred letom 1679., da je čas nastanka stukaturne sobe med leti 1679. in 1689., kakor je razvidno tudi iz drugih argumentov, in da se je moglo začeti z zidavo odmevne sobe šele po letu 1679., čemur letnica 1693. nikakor ne nasprotuje.

To datiranje pa seveda ne izključuje možnosti, da so se prostori pozneje bolj ali manj preslikali, kakor moramo tako preslikanje predpostavljati za dolgo in odmevno sobo.

Kar se tiče Almanachovega deleža na teh slikah, se dá samo reči, da mu Valvasorjeva poročila pripisujejo večji del slik, morda tudi stukatur, ki so takrat, namreč leta 1689., že obstojale. Almanachu torej s precejšnjo gotovostjo lahko pripišemo freske v stukaturni in svoj velik del v dolgi sobi. Ali se nanaša letnica 1693., ki se nahaja na steni v odmevni sobi, na Almanacha ali ne, je dvomno, a je mogoče.

H koncu naj še pripomnimo, da je na žalibog nesignirani sliki, ki je omenjena v mojem spisu „Zur Geschichte der Herren von Stroblhof“ na strani 21. v opazki, gotovo tudi lastni portret umet-

⁴ Ali 1688., zakaj III. zv., ki razpravlja o gradovih, je bil v rokopisu zaključen že 1688. Radics, Valvasor, str. 228.

nika, ki bi mogel biti Almanach sam. Neka druga glava na tej skupinski sliki, ki jo je medtem dobro restavriral akad. slikar J. Viertlberger na Dunaju, zelo spominja na sliko Janeza Vajkarda Valvasorja.

(Iz nemškega rokopisa prevel stud. phil. Stanko Vurnik.)

Arhivski poberki o nekaterih slikarjih in kiparjih 15. do 18. stoletja.

Glanures d' archives.

Zbral I. Vrhovnik.

Extraits inédits empruntés à des archives et se rapportant à divers artistes qui, à une époque un peu reculée, ont travaillé en Slovénie.

V škofijskem, kapitulskem,¹ šentpeterskem in šentjakobskem župnem arhivu v Ljubljani je srečal podpisani nekaj znanih in manj znanih umetnikov. Med njimi se nahajajo veljavna imena: Mecerger, Jamšek, Jelovšek, Cebej, Lohr, Rainwald ... a večina njih, ki so se podpisovali samozavestno: Mohler, Bildhauer, so bili rokodelci brez umetniške izobrazbe. Največ jih je delovalo v Ljubljani; nekoliko jih je imelo delavnice tudi na deželi po manjših mestih in vaseh: v Radovljici, Kranju, Stražišču, Višnji gori, Novem mestu, Braslovičah, Slovenjgradcu. O konkurenci med njimi priča slučaj Mihor-Türingerjev (gl. niže prvega). Da so bili izdelki nekaterih jako slabi, sklepam iz strogega naročila, ki ga je dal leta 1685. škofijski komisar Ivan Jurij Ernst pod vtiskom oltarne skaze v Dobrovljah braslovškemu vikarju, zabičujoč, da naj vprihodnje ne najema takih mizarjev, kiparjev, slikarjev, ki nad pol preveč računijo cerkvam, a s svojim delom vzbujajo bolj smeh, nego češčenje svetnikov. (Prot. 1685, 261 v šk. arh.). Sličen opomin je ponovil pri podružnici sv. Marije Magdalene na Ločici in pristavil, da naj neuki ključarji brez vikarjeve vednosti nikdar ne oddajajo cerkvenih del, da se onemogočijo prevare. (ib. 164). Delovanje manj vrednih cerkvenih umetnikov osvetljuje tudi dekret, sprejet na sinodi v Gornjem gradu dne 2. VII. 1685 ukazujoč, da naj župniki in kurati ne na-

¹ Poleg tu objavljenih izvadkov čaka v obeh pravkar imenovanih arhivih še mnogo zgodovinsko-umetnostnega gradiva dviga.

pravljajo vbodoče novih oltarjev ali oltarnih podob, ne da bi poprej poslali škofijstvu načrt; večkrat namreč preoblagajo kiparji in drugi mojstri za svoj dobiček, a v največjo škodo in za najobilnejše troške cerkvam, oltarje z nepotrebniimi kipi in slikami, da jih preobložitev s figurami in večkrat njihova slaba izvedba (defformitas) bolj kazi, nego zaljša. (Prot. 31, 278 v šk. arh.).

Podatki o nekaterih slikarjih in kiparjih, ki so v preteklih stoletjih krasili ali kazili slovenske cerkve, kapele in znamenja so nanižani v naslednjem po abecednem redu.

Arar (Arrer) **Ignacij**, kipar v Radovljici, je terjal dne 3. I. 1779. kamnogoriškega subvikarja **Antona Jakšeta** (Jaksche) za 23 gld. 15 kr., ki mu jih je bil dolžan za izgotovljene svečnike.

Prot. 67, 42 v šk. arh.

Asties Volbenk, slikar, je stanoval leta 1754. v trgovca Jerneja Čebulja hiši v Ljubljani; bil je tedaj 38 letni samec.

Zebulische Hauß Kostgenger Herr Bolfgang Asties Mahler ledig 38 Jahr.

Status anim. 1754 v kap. arh. f. 117.

Bombasi Francesco je prejel dne 16. III. 1707 n. v. 50 gld. za antipendij, ki ga je bil naredil za oltar štirih evangelistov v cerkvi sv. Krištofa na ljubljanskem polju.

per L antipendio fatto nella chiesa di Santo Cristoforo Compagno dell Altar dell 4 Euangelisa —

Cerkv. rač. Sv. Krištofa 1707 v kapit. arh. f. 248.

Bombasi (Bombasch, Bombafhi) najbrž **Luigi** se omenja večkrat v računih o zgradbi nove cerkve na Rožniku leta 1743. in 1744., ko je izvršil tamkaj razna kamenarska dela.

Župni arh. Sv. Petra v Lj. f. 1/20 — u.

Cebej (Zebey) **Anton**, slikar, je pozlatil leta 1763. podobo na šentpeterskem banderu z robom, napisom in železnim bandernin; natičem vred za 33 gld. 52 kr. 2 v.

1763. Betrefend die Arbeydt auf S Peter.

Istens d(a)s Fahnen: Blodt, und den schnitt Herumb mit guettem golth Vergolt . . . . . Ducaten 7, —

2tenß die shrift Vergolt . . . . . fl 3

3tens drey stangen mit Cinober an. gestrichen . . . . . fl 1

Entlichen d(a)s Eysen Vergoltt woran der Fahn Hengt . . . . . fl 1 kr 42

Bin mit fl 33 „ 52 kr 2 pfenig

Baar und richtig bezalt worden

Antoni Zebey m/p
Mahler.

Cerkv. rač. Sv. Petra v Lj. 176¾ v kap. arh. f. 161.

Eisenbihler (Aysenbihler, Raisenbihler) **Josip**, pozlatar, je ozaljšal prižnico v cerkvi sv. Krištofa na ljubljanskem polju leta 1768. za 140 gld. Ko je leta 1766. prejel za pozlačenje lece 8 gld. 24 kr. are, se je zval Eysenbihler, dve leti pozneje pa Raisenbihler.

Mehr Zale obigen H: Joseph Raisenbihler Vor ein yber den accordt gemachten und Vergoldeten Lauberckh Zu der neuen Canzel
Kap. arh. f. 141.

Erhart, slikar, in njegova žena sta podarila na sv. Marka dan leta 1488. Sv. Krištofu križ na bandero. Izza leta 1489. do 1514. je bil E. član bratovščine sv. Krištofa.

Erhart maler cu(m) vxo(r)e Hat geben ain krenz auff den Fan dem lieben(n) Heyligen(n) Samndt Cristoff Im 88 Jar Zw Samndt Marc(u)s tag (14)89. Erhart maler

1508. Erhardt maler vnd sein Haus fraw hab(e)nn ein khreyz zw einem Fan sandt cristoff geb(e)nn

1513. Erhard Maller, d(ed)it ein † phan

1514. Erhart moller

Zapisnik bratovščine sv. Krištofa v kap. arh. f. 92.

Faenzi je zlatil leta 1649. v ljubljanski stolnici (gl. Ferfila sub b).

Ferfila (Ferfilla, Verfillä, Verfülla) **Avguštin**, kipar, je delal za ljubljansko stolnico. Za tamkaj izvršena dela je prejel dne 21. VIII. 1649. fl (a). Istega leta je izgotovil za imenovano cerkev sedem slik po 3 gld. (skupaj 21 gld.) (b), leta 1657. pa castrum doloris (kap. arh. f. 37). V začetku leta 1656. je pisal F. ljubljanskemu škofu **Otonu Frideriku grofu Buchaimbu**, da je obžalovaje zvedel, da hoče naročiti oltar Naše ljube Gospe v Polju pri nekem drugem kiparju, F. obeta, da ga hoče narediti za dostojno ceno „Fein sehen, Sauber, Vnd Subtil, wie es sich gebiert ohne allen Makhl, Vnd Tadt... d(a)s Menighklich doran ein wollgefäll(en) haben solle (kap. arh. f. 37.). Dne 6. I. 1656 je bila sklenjena pogodba med generalnim vikarjem **Filipom Terpinom** in kiparjem F. za nov veliki oltar pri M. D. v Polju. Oltar naj seže do oboka. V zgornjem delu bodi vpodobljena presv. Trojica, v spodnjem vnebovzetje preblažene Device z apostoli poleg praznega groba. Vse bodi dobro izrezljano, ustrezajoče umetnosti. Ker je zaradi nizkega oboka oltar majhen, bodi tem lepše umetno izveden v okras slavni cerkvi. Cena se ni določila. Ko bo oltar dovršen, jo določijo veščaki. Dne 4. II. 1659 so se sešli cenilci: Volbenk Schueller, Kaspar Dalmesinger, Jakob Arthaz in Marko Maarkl; prva dva sta zastopala cerkev, poslednja dva kiparja. Sporazumeli so se za ceno 500 gld, vrh tega 3 pomočnikom (po skudu) 6 gld. 24 kr., vajencu 1 gld. 4. kr., mojstrovi soprog 2 zlatnika 7 gld. 6 kr. 2 vin. F. se je pritoževal zaradi prenizke cene;

zato so mu navrgli 4 skude t. j. 8 gld. 32 kr. — skupaj 523 gld. 6 kr. 2 vin. Naložili so mu dolžnost, da mora dostaviti vse, kar še nedostaja oltarju, zlasti zatvornico (clausuram), ki se spušča gori in doli sredi oltarja in ga zakriva. Izvede naj vse, kar bi bilo treba popraviti za slikarjem in pozlatarjem. Ker je ukazal generalni vikar, da naj se odstrani srednji lok (arcus) zato, da bi se pogled na oltar bolj odprl, so sklenili dne 30. IV. 1659, da naj se namesto rečene zatvornice napne vrv, ob kateri se bode potegovalo zagrinjalo ali zagrinjala, ki naj zastirajo oltar in ga varujejo prahu. (c) V dveh nedatiranih pismih je F. nadlegoval škofa, naj bi ukazal ključarjem, da naj mu dajo predujem, ker je oltar razen 5 kipov, ki jih kmalu izvrši, izgotovljen. Prošnjo je utemeljil s stisko zaradi stanarine (ib.). Dne 15. VI. 1661 je pisal F. škofu O t o n u F r i d e r i k u proseč, da bi mu izročili napravo novega oltarja pri Naši ljubi Gospe v Polju, ker upa, da so doslej zadovoljni z njegovo neznatno (geringen) umetnostjo. Izvrši ga tako, da bo vsakemu ugajal. Za oltar sv. Duha v imenovani cerkvi so se pogodili za 130 skudov = 288 gld. 53 kr. 1 vin., kar so izplačevali kiparju polagoma. Na račun je prejel prasička, vrednega 15 gld. 18 kr., 18 mernikov soržice (Sorshiza) po pol krone 19 gld. 12 kr., „de sarazino“ 4 mernike po 48 kr. 3 gld. 12 kr. Vsi obroki so znašali 272 gld. 28 kr. 2 vin. Ferfili je šlo še 16 gld. 25 kr., katerih izplačilo je skušal kanonik I v a n J e r n e j G l a d i t f h zabraniti, a kipar se je dne 22. XI. 1664 pritožil pri deželnem glavvarju, ki je ukazal, da naj se Ferfili izplača omenjena svota. Dne 10. XII. 1664 je potrdil F., da mu je oltar plačan (č). F. je živel v slabih denarnih razmerah. Upniki so posegali po njegovem zaslužku. Predvorski vikar A n d r e j A h a č i č (Achazizh) in ključarja sv. Marije Magd. na Rupci Ivan Kmet in Matija Sitar so zvedeli, da bo dobil mojster F., kipar v Ljubljani, neko svoto za oltar, postavljen v cerkvi N. lj. G. v ljubljanskem polju. Ker je bil imenovani cerkvi že dolgo dolžan pristojbino za neko njivo, so prosili generalnega vikarja, da naj bi mu odtegnil 5 srebrnih kron, dokler ne pride v Kranj in k cerkvenemu urbarju in ne poravnal dolga. ib. f. 37. F. je bil dolžan 18 kron ljubljanskemu kanoniku J a k o b u S t o p a r j u (Stopper), ki ga je že več let zastoj terjal. Tudi on se je obrnil na generalnega vikarja F i l i p a T e r p i n a s prošnjo, da naj pridrži rečeni znesek od zaslužka, ki je šel Ferfili za neki oltar. Pridrži naj tudi povračilo, kar je izdal za Ferfilovega edinega sina, kateremu je dajal hrano z vinom in dr. pol leta, ko je pred 6 ali 7 leti študiral retoriko. ib. F. je tožil mestnega župnika in kanonika Jakoba Stoparja za zaslužek pri Devici Mariji v Polju. Dne 24. III. 1659 se je tožba zanj ugodno izšla.

Iz nje je razvidno, da je bil F. hišni in zemljiški posestnik (Weillen der Clager Augustin Verfillä alda im Landt mit einer aigenthumblichen Behauffung wie auh einem Ligunden Grundt pofesionirt ist). ib.

a) A di. 21. Aguſto 1649 in Lubiana

jo Aguſtino ferfilla A fermo di auer ReCeuto dal Molto in luſtre Sigre M. Votto fiorini sei dicho. f. 6. R — sopra al Chuni lauori dela Chiesa di S. nicholo

Kap. arh. f. 112.

jo Aguſtino ferfilla

Afermo vt Sopra ^{m/p}

b) il memoriale di lauori fati in la Chiesa del domo di. S. nicholo di fete quadri A tre forini luno di in talio fano forini uinti uno dicho. f. 21. R.

Aguſtino fer filla

Temu računu je pripisal generalni vikar pičenjski škof Vaccano dne 16. XI. 1649 ukaz, da naj ključar Otto izplača Ferfilo; Faenzi pa bo dobil plačilo za pozlačenje posebe. ib.

c) Ratio cu(m) Altarifice Auguſtino Ferfilla pro Altari maiori in Eccl(esi)a B V in Campo dicta 1659no Anno confecto et soluto. [Ta vsebina je zabeležena zgoraj a tergo.]

Ratio facta de Altari Maiori Eccl(es)iae B. Virginis in Campo: quod fecit Augustinus Ferfilla ſculptor Labac(en)sis, ex Condicto cum R(euerendis)simo D(omi)no Vicario G(enera)li Philippo Terpin etc. sexta Januarij Anno 1656. vt uidelicet illud faceret usq(ue) ad fornitem altum, in suprema parte exprimeret(ur) Sá Trinitas, in inferiori uerò altaris corpore Aſumptio Beatissimæ Virginis cum Ap(osto)lis infra ad uacuum sepulchrum collocatis etc. omnia bene sculpta secundum artem, ut p(ro)p(ter) fornitem demissum paruitas altaris artificij compensaret(ur) pro celebris alioqu(in) Ec(c)l(es)iae congruo ornamento.

Pretium factum non est, sed ex condicto, cum labor omnis hui(us) Altaris Confect(us) fuerit, ab Impartialib(us), et artis hui(us) peritis, æſtimatione facienda, erat statuend(us).

Die 4ta Feb: Anno 1659 altari p̄recto æſtimatores ab utraq(ue) parte rogati conuenerunt uidelicet D. Wolfgangus Shueller. D. Casparus Dalmesinger. D. Jacob(us) Arthaz, et D. Marc(us) Maarkl, quorum duo primi ex parte Eccl(es)iae, et alij duo ex parte Ferfilla interfuerunt, pretium statutum, et ex compromiſſo utriusq(ue) partis floreni . . . fl 500 — —
Item pro tribus famulis artis cuilibet unum scutum facit . . . fl 6 k 24 —
Pueri artis . . . . . fl 1 . 4 —
Coniugi Magistri duos aureos . id est . . . . . fl 7 . 6 . 2
Et cum lamentaret(ur) de pretio nimis exiguo, eidem su-
p(er)addita sunt scuta quatuor . id est . . . . . fl 8 . 32 —

fl 523 . 6 . 2

Cum hac obligatione, ut cætera, quæ adhuc altari desunt complere teneat(ur) et in specie clausuram pro medio altaris corpore, quæ sursum aut deorsum mota altare obuclaret. Et cum sub Pictoris aut inauratoris manum iterum resolendum erit, denuo sicut oportet erigere, et firmare fuit obligat(us).

Quia uero ex dispositione dicti R(euerendis)simi Vicarij G(enera)lis arc(us) medi(us) sublatus est ad faciendum maiorem totius altaris prospectum, ut præfata clausura sursum aut deorsum mobilis non possit applicari, ideo ei(us) loco fuit die ultima Aprilis 1659 facta accommodatio, ut clausuræ hui(us) loco indonea prout uiderit necessaria suis expensis procuret, super quib(us) funiculo decurrat uelum, aut uela, quæ ipsum altare obtegant ad eiusdem à pulueribus p(ræ)feruationem

[Nato sledi obračun s kiparjem F. z navedbo svot, ki jih je že prejel.]

Hæc acta sunt coram Officio E(pisco)pali die Vltima Aprilis. 1659.
Kap. arh. f. 37.

- č) Ali 10 di di zembrio 1664 in lubiana jo Augustino ferilla Chonfeso di esser sotisuato e pagato del Altare di S. Spirito dela madona in Champo deli Sindizi e chamarari di deta Chiesa e Per fedi o fato la presenti mani propria e sigilo

L. S.

jo Augustino ferilla
Afermo vt sopra

Kap. arh. f. 88.

Fran N: (Herr Franz N:), slikar v Višnji gori, je prevzel dne 26. VI. 1677 slikarsko in kiparsko delo v cerkvi sv. Matije na Dolenskem.

Prot. 13, 20 v šk. arh.

Gimble Ivan Peter, ljubljanski meščan in slikar, je bil zaposlen pri Sv. Petru v Lj. leta 1686. (a) in 1687 (b). Kaj je delal tedaj, ni izvestno, ker sta dotični prilogi k cerkvenim računom izgubljeni. Leta 1690. je dobila šentpeterska cerkev nov božji grob. Zanj je slikal Gimble sedem oblakov, portal s podobama Abrahama in Jone, dva angelja, držeča ščit z napisom, in dva bela stebra, ovita z lovorjem (c). Naslednjega leta je izgotovil sliki za novo šentpetersko bandero, na eni strani sv. Petra in Pavla, na drugi strani Mater božjo z zavetnim plaščem, pod katerim so zbrani razni stanovi; tudi je pozlatil širok pas krog slik, in gube; drog je pordečil. (č). Bratovščini Redemptoris mundi v stolnici sv. Nikolaja je Gimble okrasil 20 velikih belih sveč z rožami in zelenimi vencii; vanje je naslikal rdeče srce in ime Jezusovo (d).

- a) 1686. Pettern Gümblern Mallern Crafft aufs Zügels Bezalt . . . fl 4 kr —
C. r. Sv. P. 1686 v kap. arh. f. 44.

- b) 1687. Pettern Gümblern Mallern Infimilli [namreč:] vermige
Auß Zügels . . . fl 1 kr 20 :—
C. r. Sv. P. 1687 ib.

- c) Ver Zachnuß

Was Ich Endts Vnter Schribner In die Alhiege Pfar Khirchen Zu S Petter Von Maller arbeidt gemacht Habe Alß da ist daß heilige Grab.

Erstlichen feint 7 Wolckhen Ney gemalt wordten ist Vor Eine 30 : kh :
nachen . . . fl : 3 : kh : 30 —.

Jtem das Portal fambt denen bilderen alß Aberham Vndt Jonoß Jtem Zwen

Engell wie sie Einen schilt Mit Einer Ver Metalten schriff haltten wie auh
Zwey lackh Weißßen sallen mit lorber bledter Vmb Wundten seint ist Vor
alleß . . . . . fl : 10 : kh : —

Summa fl : 13 : kh : 30

Johannes Petter
Gimblar Maller

Jch Endts Vndterschribner bekhöne heint Vndter gefetzten Tattum
deß 5 April 1690 Jahr daß Jh auß handten deß Edlen gestrengen herrn Bar-
tolomæi Bossio der Zeit khirchen Probst in der Pfar khirchen bey S Petter
Von dißen auß Zigel mit 12 : fl : lanß Werung bin bezalt wordt(en)

V prilogi: Auß Gaben Auf S:Peter:

Zu der H: Cahrwochen ein Neues H: Grab machen Lassen,

Zahlt darfür . . . . . fl 6 kr —:—

Jnfmilli dem Maler P: fein Arbeith . . . . . „ 12 „ —:—

C. r. Sv. P. 1690 ib.

č) Ver Zachnuß

Waß Jch Endts Vndter Schribner Vor die allhige Pfar khirchen bey S:
Peter durch anschaffung deß Edlen gestrengen Herren Bartolomai Bossio
alls der Zeit Herr Kaffir. Von Maller arbeits Gemacht haben alß in dissen
1691 Jahr.

Erstlichen Ein Fannen bladt gemalt auf Einer feidten S: Petor Vnd
S: Pauli wie auf auf der andteren feidten die Muetter Gottes mit Jhrem
schutz Mandtel mit Vndter schidlichen stend der Welt gemalt Wie auch
ein breidtes bram her Vm Vergult ist dar vor 12 Gultiner Jtem die schriff-
ten Vnd die gnebf sauber Vergultet [prečrtano: ist der] Wie auch die
stangen sauber Rott angestrichen ist dar Vor 2 Gultiner.

Summa 14 Gultiner.

Johannes Petter
Gimblar burger
Vnd Maller

V računu: Einen Neuen Fahnen für die Khürchen S. Petri machen
Lossen Zalt für d(as) Blath vnnd d(as) Macher, Lohn für den schneider
fl 14 kr 40 : —

C. r. Sv. P. 1689 ib.

d) Ver Zachnus

Waß Jch Endts Vnter Schribner Vor die hohlöbliche bruedter schafft Re-
dentoris Mundi Von Maller Arbeit gemacht habe.

Zum Ersten 20 große Weiße Khörzen sauber Ver Modalt mit
Rosßen Vndt grienen Grantzen Wie auch Ein Rottes Hertz Vndt den Na-
men Jefu hinein gemalt ist Vor Eine einliber.

Summa fl : 4 : kh : 26 :

landts Werung

Johannes Peter
Gimblar burger
Vndt Maller

V računu: Jtem die Kherzen für die Herrn Brüeder Saluatoris Mundi
dem Maller . . . . . fl 4 kr — : —

C. r. Sv. P. 1689 ib.

Gladich Ivan Fran (Giovanni Francesco Gladich) je napravil sliko za bandero sv. Petra v Ljubljani in prejel zato dne 19. VI. 1656 il 16.

Io sotto scritto Confesfo di hauer riceuto del M' Ill^{re} Sig(nore) Giouanni Reringer, per un quadro fatto nel standardo della Chiesa di Sán Pietro fiorini sedici dico fl 16 e in fede di cio ho fatto la presente di mia mano Lubiana li 19 Giugno 1656

Gió Franc^o Gladich m/p

Zunaj: Herren Johan Franz Gladitsh Scheindl Vmb ain Neyeß gemahlteß Quader stuekh, Jn die Neue St: Petterß Creüz fahnen P(er) : 16. fl. ---.k. No. 11. 19. Junj, 1656

Kap. arh. f. 46.

Gromnik (Francesco Gromni, Gromnig, Grumbnigkh, Grusb-nigkh) **Fran**, meščan in kamenoseški mojster, je izvršil leta 1730. do 1733. v novi šentpeterski cerkvi v Lj. razna kamenarska dela, med drugim tri vrata v pročelju, nagrobni kamen v cerkvi pod kupolo.

C. r. Sv. P. 173^{0/1}—173^{8/8} v kap. arh. f. 142.

Hardt Ivan Krst. je naslikal antependij za oltar v cerkvi sv. Krištofa l. 1707.; za svoje delo je zaslužil 4 gld, 14 kr. (a). V znamenjih žalostnega dela sv. rožnega venca² med Ljubljano in Božjim grobom v Štepanji vasi je obnovil H. molitvene tablice in prejel zato dne 26. III. 1705. n. v. 2 gld. 30 kr. (b).

a) V računu: Zu einem altar ein antependium gemahlt... Johann Baptist Hardt.

C. r. Sv. Krištofa v kap. arh. f. 248.

b) V računu: 26 Marzo [1705] Pagato sig Gio Batta Ort Pitore p(er) la rino-uatione Delle Tauolette Delle Orationi nelli Capitelli . . . . fl 2 k 30 —

Račun kapelice Božjega groba 170^{0/0} v kap. arh. f. 248.

Jamšek (Jambschikh) **Andrej Josip**, slikar, je osnažil leta 1693. v ljubljanski stolnici sliko in okvir sv. Nikolaja in pozlatil letvico nad zaveso pri omenjeni sliki (a). Leta 1696. je prenovil na zvoniku stolne cerkve z oljnato barvo štiri cifrenice (b) in solnčno uro (c).

Tistega leta, kakor na stolnici, je J. prenovil pri Sv. Petru v Lj. cifrenice na treh straneh zvonika z oljnatiimi barvami (č). Leta 1699. je prejel za prenavljanje polepšanega oltarja sv. Petra z napitnino vred 51 gld. n. v. Tedaj se je podpisal J. kot „deželni stanov slikar“ (Landshafft Mohler). (d). Leta 1720. je posrebril tri pare oltarnih svečnikov za isto cerkev (e). Za njo je pozlatil in poslikal leta 1727. kip vstalega Zveličarja (f).

² Dr. Avg. Stegenšek, Zgodovina pobožnosti sv. križevega pota, ponatisk iz „Voditelja“, 13.

V kapelici božjega groba v Štepanji vasi je izvršil J. leta 1701. naslednja dela: prenovil je na zidu sliko mensura Christi, preslikal Kristov pogreb s tremi angeli vred, popleskal železno rešetko s fino rdečo barvo in lepš oćedil in popravil sliko na platnu poleg. Za vse to je prejel 7 gld. 30 kr. n. v. ali 8 gld. 53 kr. 1 v. dež. v. (g).

Ko se je razširila in prezidala leta 1707. cerkev sv. Krištofa na ljubljanskem polju, je naslikal na cerkev angela, pozlatil na obeh straneh križ, zvezdo in luno, popleskal z rdečo barvo vrv za svetilnico, naslikal slepo okno, pozlatil in opremil z barvami jabolko s križem in petelinom; tudi je popravil antipendij in pozlatil okvir Naše ljube Gospe. Zaslužil je 9 gld. 17 kr. n. v. (h). Jamšek je umrl dne 8. I. 1733, njegova žena rododunajčanka pa dne 21. II. 1730 (i).

- a) Quitung P: 4 fl: 30 kh: Teitsher We(rung), daß ih Endts Vndtershribner Von dem Woll Edl gestengen herrn N: Manegälilä, Für d(a)s bildt Vnd Rahm(en) buzen [ob robu dostavljeno: S: Nicolay], auch die Layste(n) ober den fürhang Verguldt, bahr Empfangen, dessen bezeigt mein hierundter geshribne aigne handtschrift, datu(m) Layboh d(en) 13 Juny 1693.

Item der bildthauer für Zürätt(en) auff shlag(en) empfang(en) 26 kh:

Andre Joseph Jambshikh ^{m/p}
Maller

C. r. Sv. P. 1695 v kap. arh. 44.

- b) Ich Endts Vndtershribner hiemit bekhene doß ih Von dem Woll Edl gestrengen herrn N: Menegalia (Tittul) für die 4 Vhr Toffeln An d(en) thure(n) St: Nicolay, mit öellfarb Velig Ney Renouirth., Vnd dafür 14 guldiner [zgoraj z bledim črnolom dostavljeno: T. W.] bahr vnd Rihtig Empfangen, desse(n) bezeigt mein hierundter geschribne aygne handschrift betshofft fertigung, Layboh d(en) 6 Juny 1696

[z bledim črnolom:] für meine Lehr Junge(n) 14 k: Trinkgelt

L. S.

Andre Joseph Jambshikh ^{m/p}
Mohler

C. r. Sv. P. 1696 ib.

- c) Schein

Pr: 3 fl 30 x: teitscherwehrung, welche ih Endts Vndterschribner für Ney renouirte(n) sohnen Vhr An den turen St: Nicolay der thum klirhe(n) Zu ren Rats Verwandener(en) Vnd ober statt khamerer(en) (tittul) bohr Vnd Rihtig ohne obgang Empfangen dessen bezeigt mein hierundtergeschribene aygne handtschrift betshofft fertigung, dotum Loyboh d(en) 9 Juny 1696 Jahr

L. S.

Andre Joseph Jambshikh ^{m/p}
Mohler

C. r. Sv. P. 1696 ib.

- č) Schein

Pr: 9 fl: Teitsher Woh(rung) daß ih Endts Vndtershribner Von dem Woll Edl gestrengen herrn N: Menegalie, für Renouirung der Vhren mit öellfarbe(n), auff drey seittnen, bey St: Petter, Pahr empfangen, desse(n)

bezeig Mein hir Vndter geshribne aygne haidtschrieff dattu(m) Layboh d(en)
18 7hris 1693

Andrea Joseph Jambshikh m/p
Maller

C. r. Sv. P. 1695 ib.

- d) ... für die Renovirung des verbesserten Altar St. Petry — bar empfangen
Andrea Joseph Jambschikh m/p
Landshafft Mohler

Pagato mastro Andrea Gioseppe Jambsik indoratore ... fatte alla
rinouatione dell altar maggiore in Chiesa di san Pietro . . . . fl 51 —
C. r. Sv. P. 1699 ib.

- e) Schein

Pr: Sechs: Gulden, 48 k: Teitsher Wehrung Weliche mir auß handen dem
Woll Edl Vesten herrn Antoni Raab olß dermählig Cafsier der Pfarr
Kürchen St: Petri vor Laybach, Wegen Versilberten 3 „par altar Leichter
par Bezolt Worden bin Vhrkhundt dessen bezeigt Mein aygne handtschrieff.
Layboh den 10 Aug(ust) des 1720.

Andre Joseph Jambshikh m/p
Mohler

C. r. Sv. P. 172°/1 v kap. arh. f. 145.

- f) doß Jch Endts Vndterschribner, Von dem Woll Edlgestrogen herrn herrn
Florian v: graffhaiden, des Jhnern Rats Verwandte(n) Vnnd kirchenprobst
St: Petri, für eine Statua der auferstehung Christi, von Vergulden Vnd auß
fasung, ih Zu meinen honden Par Empfangen 4: fl: 30 kr: Teitsher weh-
rung, Soliches bezagt mein aygne hondtschrieff,
Loybach den 11 Apprill 1727.

Andre Joseph Jambshikh m/p
Maller

C. r. Sv. P. 172°/7 ib.

- g) Verzeichnuß

Waß Jch EndtBVndterschribner bey H: Grab in Maller arweith gemacht
wie hernach volgt.

Erstlich(en) die Mensura Christy auf der Mauer Renouirt, mer die
groblegung Christy, wie auch darbey die 3 Engel Ney Übermalt, vnd auch
d(as) Eissene Gätter mit fein Rotter Öell farb angestrihen, darbey d(a)s
bildt auf der leinwat gemalt, sauber außgebuzt, vnd auß gebeserth, ist für
alles mit einander fl: 9 Teitsherwehrung.

Andre Joseph Jambschikh m/p
Maller.

[Dostavek:] 1701 den 7 9eber ist mir disseß auß Zedl auß handen
dem woll Edlgestrogen herrn Samaria Menegalia, mit 7 fl: 30 k: Teitsher
Wehrung bohr bezolt worden, vrkhundt deffen mein Eigne hondtschrieff.

Andre Joseph Jambschikh m/p.

[V računu:] Pagato il sig^{or} And^a. Gioseppe Jambniz(!) pitore, per la
rinouate. delle piture nel santo sepolcro . . . . . fl 8 : 53 : 1
R. kap. Božjega groba v kap. arh. f. 248.

h) Verzeichnuß

Waß Jh EndtsVndterschribener den woll Edl gestrengen herrn Samaria Menigallya Vor die khürhen: St: Khrystopf in Maller Arbeith gearbeith hob wie hernoch Volgt:

Erstlichen den 5 Augusty 1707 Johrs	fl	„	—	kr	„
Einen Engel auf die hhürhen	—	„	—	„	„
Gemalth Auf beide Seitten d(a)s hhreuz	—	„	—	„	„
Verguldt Vnd den Stern wie auh	—	„	—	„	„
den Mohnschein beder seitten Verguldt	3	„	—	„	„
Jtem 1 strikh zu der lompfen Rath	—	„	—	„	„
angestrihen	—	„	—	17	„
Mehr Mehr ein Plintes fenster gemahlth . . .	1	„	—	„	„
Jtem 1 khnopf sombt den hhreuz Vnd	—	„	—	„	„
hann darauf Verguldt Vnd Mit	—	„	—	„	„
farben auß gemah	5	„	—	„	„

Suma fl „ 9 „ 17 kr

teutscher wehrung

Andrea Joseph Jambschikh Mohller

[Dostavek:] den 1. febr ist mir disses auß Zigl, wegen Verbesserung des Antipendij Vnd Verguldung der Rhombe(n) Vnser lieb(en) frau Volstendig ohne obbruch bohr mit teitscher whrung bezalt worde(n), Vnkundt bezaigt, mein aygne handschriiff

Andre Joseph Jambschikh

C. r. Sv. Krištofa 1707/8 v kap. arh. f. 164.

- i) Herr Andree Joseph Jambschik Burger, und Maller alhier, den 8. Jenner 1733 gestorben. Frau Vrschula deffen Ehewürthin von Wien gebürtig den 21. febr. 1730 gestorben.

Zapisnik (Einschreibbuch) brat. žal. M. b. pri Sv. Florijanu v žup. arh. Sv. Jakoba v Ljublani.

Jamšek Valentin, ljublanski meščan, slikar in pozlatar. V slednjem poslu se omenja J. o popravi turenske strehe pri Sv. Krištofu, kjer je pozlatil leta 1730. križ in jabolko (a) in potem nekajkratov izza leta 1731. pri zgradbi šentpeterske cerkve. S krstnim imenom stoji v cerkvenih računih samo enkrat leta 1734. Leta 1731. je pozlatil železni drog nad kupolo (b), leta 1733. dva turenska križa (c) in štiri kazalnike (č); leta 1734. je naredil zlat napis in ime Jezusovo nad vrata (d); istega leta je prejel 20 gld. n. v. za nakup lanenega olja, potrebnega za zlatenje (e); v jeseni 1734. so mu napravili blizu cerkve kolibo, kjer je zlatil (f); leta 1754. je stanoval 70-letni Valentin Jamšek s svojo 37 letno ženo Marijo v Florijanski ulici v hiši peka Lovrenca Stershinarja (g).

- a) 13. V. 1730 dem Vallentin Jambschekh pr: daß Verguide(n) des Kreuzes Vnd Knopfs . . . . . fl 9 : 46 : —

C. r. Sv. Krištofa 1730/1 v kap. arh. f. 164.

- b) 1731. dem Jambshekh pr: daß Vergulden der eissenen Stangen ob der Kuppel . . . . . fl — 20 k —
- č) 1733. 12 8ber dem Jambshikh die 4 Zeiger Zuergold(en)
fl 14 „ 30 T: w. . . . . „ 17 „ 3 „ 1
- č) 1733. 12 8ber dem Jambshikh die 4 Zeiger Zuergold(en)
T: w: 3 : 20 . . . . . „ 3 „ 55 „ —
- d) 1734. 14 deto [Aprill] die goldene buchstaben vnd Jesus-
nambe(n) dem Jambshikh bezahlt mit fl 2 : T: w: . . . . . „ 2 „ 21 „ 1
- e) daß Jch Endtsbenandter Von H(ern) Florian v^o: Grafihaid(en) als Caisiern
St: Petrij fl 20 = T: w: Zu einkhauffenden Lein älls paar empfangen habe
bezeügt mein Vnterschrift.

Laybah den 11 8ber 1734

Vallentinus Jambshikh
burger Vnd Verguder

- f) 1734. 15 8ber Zweüen Zimerleith di hüten dem Maller Jambshikh Zumahen
Von 4 Tog bezahlt à pazen 27 . . . . . fl 1 „ 12 „ —
C. r. Sv. P. 173^{1/2}—173^{1/3} v kap. arh. f. 142.
- g) In vicinia S: Floriani — Valentinu(s) Jamshig pictor An 70 Maria uxor
An 37.
Status anim. 1754 v kap. arh. f. 117.

Jelovšek (Jelouscheg, Jllovshag) **Fran**, meščanski slikar na presno, je v novi šentpeterski cerkvi poslikal kupolo; namestil je vanjo štiri cerkvene učitelje in okrasil obok za 200 gld. (a). V „laterni“ za zidcem nad okni se je J. podpisal dne 17. VIII. 1731. in dostavil tudi ime zidarja Moravčana Matije Malina, ki mu je ometaval zid.³ Glavno delo v imenovani cerkvi je izvršil J. leta 1733. in 1734. ko je poslikal obok nad veliko ladjo in nad glavnim oltarjem; izdelal je tudi šest cifernic za uro; za vse to je prejel 375 gld. n. v. ali 441 gld. 10 kr. 2 vin. d. v. Napitnine so mu dali 1 dukat. (b). Delal je izza 3. do 29. VIII. 1733.; potem je slikal še naslednje mesece do 12. XI. Slikanje oboka je dovršil leta 1734. izza 15. V. do 2. VI. in izza 14. VII. do 6. VIII.,⁴ kar sklepam iz dnevnice njegovega sodelavca zidarja (c). Za slikanje na presno so oskrbeli Jelovškeku staro, vležano apno, dobljeno pri nunah (č). Leta 1735. so postavili na šentpeterskem pokopališču znamenje za „večno luč“,⁵ ki ga je okrasil J. naslednjega leta s slikami na presno, predstavljajočimi trpljenje duš

³ Izv. Muz. dr. V. 1895, 125.

⁴ Leta 1734. je naslikal J. tudi oljnato podobo sv. Družine za stranski oltar; toda o njej ni nobene omembe v cerkvenih računih; naročil in plačal jo je bržkone škof Feliks grof Schrattenbach, ki je dal postaviti omenjeni šentpeterski oltar.

⁵ Gl. čl. „Znamenje za večno luč“ v pričujočem zvezku „Zbornika“.

v vicah, in z drugimi ozaljšavami (d). Ko je bila leta 1736. posvečena cerkev sv. Petra, je najbrž on zaznamoval njene stene z 12 križci (e). Leta 1744. je slikal J. na presno na koru v cerkvi sv. Petra; zidar je imel poleg njega opravka 8 dni (f). Jelovšekova je utegnila tudi biti slika na presno: „Kristus na križu“ v majhni dolbini na zunanji strani apsida za velikim oltarjem, porušena po potresu leta 1895. J. je bival leta 1754. v Rožni ulici; njemu je bilo 54, ženi Mariji Ani 50 let (g).

- a) daß ih Endts wenonter Von dem Woll Edlen Vndt gestrengen heren Johon Florian Von Groffenhoden, per die. in S: Petrus pfforkirhen all in frescho gemollene Cupel, 4 Kirhen Lehrer, Vndt d(a)s gwelwblat Zweyhundert gulden Toütsher Wehrung. soge T. W. fl 200. Zu meinen Biheren honen Poor Empfongen hobe solihes bezeigt mein aigne Vntergeßetzte Hondschriff. Loiboh den 7. 9ber 1731

Fronz Illousheg
Purgerl: Frescho Moller.

[V računu:] dan dem Maller Vor die Verglihenere Mallerrey laut quittung fl 200:— TW . . . . . fl „ 235 „ 18 „ [d. v.]
seinen Maurer 2 : 17^r : Tringgelt . . . . . fl „ — „ 40 „
C. r. Sv. P. 173 $\frac{1}{2}$ v kap. arh. f. 142.

- b) daß Ih Endtsbenandter Von H(ernn) Florian v^o: GrafiHaiden als St: Petri Caisiern Vor di gewelb Vnd ob den hohen Altar gemahte Mallerrey wie auh der 6 Vhr bladt f 375: T: w: paar empfang(en) habe, besheint mein vndtershriffit. datum Layboh den 18 Aug(ust) 1734. —
mahen. L: w. f. 441 : 10 : 2

Fronz Illousseg
fresco Moller.

[V računu:] 18 Aug(ust) Jngleihen dem Maller Franzen die gewelb Mallerrey laut quittung . . . . . fl 441 „ 10 „ 2
dan ein leykhauß auf G(nä)dige anschaffung⁹ 1 d(uca)-
ten fl 4 „ 9 . . . . . f . . . . . „ 4 „ 53 „ —
C. r. Sv. P. 173 $\frac{3}{4}$ ib.

- c) bezalle dem Franz(en) Maller dem Maurer seit 3 Aug(ust) bis 29 deto inclusive [1733] sein 21 Täg a pazen 56 . . . . . [d. v.] fl 8 „ 24 „ —
12 9ber bezalle H(ernn) Franzen Maller einen Maurer von 24 $\frac{1}{2}$ Täg dan Von 47 Tag à 5 pazen . . . . . „ 15 „ 40 „
à 6 pazen . . . . . f 9 „ 48 „
C. r. Sv. P. 173 $\frac{3}{4}$ ib.

Von 14 May [1734] biß den 2. Juny hat der Maurer 14. Täg.

Von 14 Jullij biß den 6. August hat obermolen gedient 19. Täg.
moht in olle(n) 33. Täg.

Jtem d(er) maurer erkaufft 4 große mauer Pempßell à 17. k
moht f. 1. 8. k

dem Toglonger 2. Tog Zumböndt woshen gebraucht, moht 20. k.

⁹ najbrž generalnega vikarja Schillinga.

Maurer hat 33 Täg à poz(en) 6	f 13 : 12
Pempsell	„ 1 : 20
dem tagwerher	„ — : 24

f 14 : 56

obige f 14 : 56 hobe ich baor
empfangen. Leiboh den 8. August 1734

Fronz Jllovsheg

C. r. Sv. P. 173⁴/₅ ib.

- ö) 1 Truhnen Kallih Vor dem Maller Von Closter Frauen Zuführen . . . . . fl — „ 10 „ —
C. r. Sv. P. 173⁴/₅ ib.
- d) dem Maller Jeloshekh Von Mallen des Ewigen Liechts . . . . . fl 6 „ — „ —
C. r. Sv. P. 173⁶/₇ v kap. arh. ib.
- e) Jtem Bezalle dem Maller Von dene(n) in der Kkirchen gemahlene(n) 12 Creüz . . . . . fl 3 „ — „ —
- f) [V računu:] dem Franzen Jelloushekh Maller Vermög quittung sub N° 12 . . . . . fl 22 „ 16 „ —
Daß ich Endts Vndtershriebner per die Al in fresco gemahlte arbeit, in der Pfor kirhen S. Petri auf den Chor, Accordirter masßen, mit den Hochwürdigem Herrn Josephen Kotscher, 20. fl. t w. don auch Vor dem maurer 8 tög, auß hondens des woll Edl Vnd gestrengen herrn N. Ranilovitsch. p. t. Cafsiren, Zu meinem siheren hondens Erhalten habe. bezeiget solihes mein eigen Vntergebezte hondt shriffit, so geshehen Leyboch den 14. 8bris 1744.

Fronz Jllouscheg m/p

C. r. Sv. P. 174⁴/₅ v kap. arh. f. 158.

- g) Rossen Gassen — Franciscus Jllcusheg pictor An: 54 Maria Anna uxor An 50
Status anim. 1754 v kap. arh. f. 117.

Kernic (Kerniz) **Matija**, kipar. Blizu cerkve sv. Krištofa na ljubljanskem polju ob cesti na to stran proti mestu je stalo nekdanje znamenje sv. križa. Leta 1729. je treščilo vanje. Od strele poškodovanega Krista je popravil kipar Matija Kernic; na vsaki roki mu je naredil po en prst, prsi mu je napravil nove, takisto eno nogo; ogrinjalec in podnožje je prikelil in pritrdil. Za izvršene popravke je računil 4 gld.; dne 24. IX. 1729 je prejel 2 gld. 40 kr.

Außzidl — Woß ich bey den Creiz do mon gehet auff H: Cristoph. georweitet habe alß Volgt: Erstens on einen Jeden hondt ein finger Zue gestukht. Jtem die Prust Velig Ney Zue gestukht, item ein fueß Zue gestukht, wie auch den Monthl Vndt den fueß Thrith storkh Verleimbt Vndt gueth Zue genogelt, welches alles dises Vür Meine Miec Vnd orbeith Radt ich . . . . . „ 4 „ fl —
Laybach d(en) 24 Sept(ember) 1729

Mit 2 f 40 l Por Pin
Pezalt worden

Mathiaß Kerniz
Pilthauer aldo

R. c. Sv. Krištofa 1729/30 v kap. arh. f. 164.

Kitl Ivan, slikar, je napravil leta 1548. za šentpetersko cerkveno bandero novo sliko; zato je zaslužil 4 gld. 30 kr. Polovico te svote je prejel iz šentpeterske blagajne, drugo polovico so mu plačali ključarji Sv. Primoža.

Hansen Kitl so er den kirhenn Fan bay. S. pet(er), das gemal vonn. neuen ding gemacht vnd in den alt(en) angesetzt Halb(en) taill macherlon betzalt 2 g(ulden) Rh 15 k den Andern Halben tail Haben die Zechleüt Zw. S. Primuß betzalt Beschehen An gottzeichnambs tag im

48 Jar . . . . . — fl 2 kr 15 —

C. r. Sv. P. v šk. arh. f. Sv. Peter v Lj.

Koch Ivan, meščan in slikar v Novem mestu, je zatožil škofijstvu planinskega vikarja, ker ni hotel sprejeti naročenega bandera.

Dne 18. VI. 1685 je ukazalo škofijstvo omenjenemu vikarju, da mora sprejeti bandero in plačati zanje pogojenih 7 gld.

Koch Joannes Cuius, et Pictor Neoftadiensis contra Vicarium in Monpreifs. quatenus is uexillum, quod fieri iussit, recipiat.

Prot. 31, 304 v šk. arh.

Kokanja (Kokaina), slikar v Braslovičah, je v podružnici sv. Ivana in Pavla v Dobrovljah (in Dobrull) odstranil na velikem oltarju znake svetnikov. Škofijski vizitator gornjegrajski komisar in župnik **Ivan Jurij Ernst** je ukazal leta 1685., da naj jim jih vrne, sicer ne bo dobil nobenega cerkvenega dela več (a). Istega leta se jako nehvalno omenja mojster skaza K. o vizitaciji vranske podružnice sv. Nikolaja na Tisovi ravni⁷ (in Kifsala Raunu) z naročilom, da naj dogotovi veliki oltar in povrne svetnikom znake (b). Zlasti proti Kokanjevemu šušmarstvu je bil naperjen uvodoma navedeni odlok gornjegrajske sinode leta 1685.

a) addenda in ara maiori statuis, ut dignosci queant, propria cuiusque insignia, quæ cum â Kokaina Pictore Fraslaviense distracta sint, âb codem reponi debent, secus ad nullum Ecclesiarum laborem admittendus.

Prot. 1685, 86, 261 v šk. arh.

b) Maius altare â Fraillauienfi pictore Kokaina (Ecclesias falso labore suo hinc inde turpiter decipiente) perficiendum, statuitque [visitator] propria Sanctorum insignia restituenda.

ib. 266.

Conti Del Leuoco Pietro Antonio, stukator, je izgotovil l. 1731. do 1733. v novi cerkvi sv. Petra v Lj. 34 glavičev in prejel za to 272 gld. n. v. in 6 dukatov.

bezalle dem Stukhadorer 34 Capitelli à fl 8 „ d'accordo . . . . . fl 272

Oben Drauff 6 Ducaten 24

T. w. fl 296

C. r. Sv. P. 173⁰/₁—173⁴/₆ v kap. arh. f. 142.

⁷ sedaj podružnica župe Sv. Jurija pod Tabrom

Kosler (Khossler) **Ivan**, slikar, pomočnik Matije Resnikarja (gl. tega).

Cusa Mihael, kamenosek, je prejel leta 1692. za cerkev sv. Krištofa 12 ladij apna (28 fl 52½ kr.), oskrbel vožnjo in gašenje — vse skupaj 34 fl 4½ kr. izza računa z dne 30. VIII. 1692 (kap. arh. f. 26). Leta 1696. je izgotovil za imenovano cerkev kamenit oltar. Na račun tega dela je dobil dne 20. XII. 1694 kranjskih 100 fl (a), dne 24. VI. 1695. zopet 60 fl (b), dne 20. IX. 1696. 40 fl (c) in dne 16. XI. 1696. ostanek 40 fl (č).

a) Ano 1694 al 20 xbre inlubiana

Josoto Crito Confeso di auer riceuto dal incloto Jllustre fing(ore) Giuan moria menigalaya Comrario dola Chiesa di S. Cristo falo et deta Chiesa jama dacordo per un altore di pietra et aconto di sudeto altore riceuo aconto fiorini numero cento dico 100 moneta Craginolina et per fe de dice mi soto scriuo con mio proprio pugisco et impono il mio solito sigilo inlubiana il giorno come di sopra

L. S.

Michal Cussa
Tolgiapitra

Kap. arh. f. 26.

b) Di 24: Giuno 1695 inlubiana

Josoto scritto con feso di auer riceuto fiorini sesanta dito 60: moneta Craginolina li su deti fiorini oriceuto dal Molto Jllustre Sig: gio: moria menigolia aconto dal altore che fazio di pietra in chiesa di S: Cristofalo et per fede dice mi soto scriuo in proprio pugino

ib.

Michal Cussa

c) Josotto Scritto o ricevuto dall. Gio Maria Menegaglia Sindaco della Chiesa di S. Cristofforo fiorini qaurenta mon Crag. sono p(er) saldo dell altar fatoli p(er)la Chiesa di S. Cristofforo il qual altar son obligato poner a suo locho .. Lub(iana) li 20 7b(re) 1696

ib.

Michal Cussa

č) Nou(embre) [1696] No. 4 Pagati al S. Michal Cusa Taglia pietra suo resto dall altar fatto p(er) il legato lasiato il qu S. Giou. Poder . . . fl 40 — ib.

Lohr (Löhr) **Henrik Mihael**, meščan in kipar v Ljubljani, je izgotovil leta 1727. za šentpetersko cerkev kip vstalega Zveličarja. Iz cerkvene blagajne so mu šteli zanj 5 gld. n. v. (a). Dne 18. VI. 1734. se je sklenila vpričo generalnega vikarja **Schillinga** z Lohrom pogodba, da bo naredil za imenovano cerkev pet velikih kipov z vsemi pripadnostmi za 300 gld. n. v. in napitnino dva trda cekina (Speci Ducaten). Pogojena svota se mu je izplačevala v obrokih (b). Za izdelovanje kipov so postavili Lohru kolibo (c). Iz računa ključarskega mojstra Luke Oberwürtha, ki je okoval kipe s pločevino, je razvidno, da je eden izmed njih predstavljal sv. Petra (č). V pobotnici, izdani 9. VIII. 1735. se je zavezal L., da poskrbi popravila,

ako bi se kaj poškodovalo na kipih pri postavljanju na njihova stališča (d).

a)

Auß Zigl

Jch Ends benanter Habe Von der Kirchen S: Petri alß alhiesßige Pfarr Kirchen Eine bilt nus die Aufferstehung Christy Von bilt hauer arbeyt ge Macht pr . . . . . 6 fl T: w: dißes auß Zetl ist Mier Von Jhro streng. Herrn Florian graffäder Mit 5 fl T: w: Zum schönsten dank be Zalt worden welech es meine gegenwertige fertigung weisbet Laybach den 3 April 1727

Heinrich Michael Löhr ^{m/p}
burger und biltthauer
alhier

C. r. Sv. P. 172°/7 v kap. arh. f. 145.

- b) Pr die 5 stattuen ist Accortirt worde(n) in Gegen warth Jhro g(na)den H(ernn) H(ernn) Vicarij General Pr alles vnd Jedes, Waß Von bildthauer arbeyt dar Zu ge hörig, Mit T: w: . . . . . fl 300 :—
dann ley Khauff 2 Speci Ducaten . . . . . „ 8 „ 18 k
Datum Laybach Den 18 Juny 1734

Aber Mallen habe Jch gegenwertig benanter a Conto Empfangen
Teitsherwehrung . . . . . 50 fl
Den 5 Augusty 1734 Mehr empfangen den 7ber . . . . . 30 „ fl
Den 8 octobr Mehr Empfangen . . . . . 20 „ fl

Heinrich Michael Lohr ^{m/p}
burgerl(icher) bildthauer

[Dodatek na drugi strani:]

Den 20 9ber 1734 Mehr Empfangen . . . . . 25 fl: T: w:
[V računu:]

VI(ti)mo Apprill [1735] bezalle dem Heinrih Löhr bildthauer wegen der 5 grossen Statuen Vermög Contract vnd in 5 mallen à Conto empfangenen posten mit f 275 „ T: w: laut quittungen . . . . . f. . . „ 323 „ 31 „ 1
C. r. Sv. P. 173°/5 v kap. arh. f. 142.

- c) 1734. Volgen die Vncosten des Ney aufgebauten Staals bei H(ernn) Sacristan, wie der hitten [prečrtano: Vor] für die 5 Statuen.
ib.

- č) 1734. Erstlichen 5 große Statuen mit 108 pfund: blech beschlagen für das pfund: 14 kr: macht . . . . . fl 25 „ 12 :
Mehr Zu den 5 Statuen 44 große Nögel gemacht per â: 6 kr:
macht . . . . . „ 4 „ 24 :
Mehr 45 Klanpfen gemacht Vnd 77 Klienerer Negel fürs Stuckh
1 kr. macht . . . . . „ 2 „ 2 :
Mehr Zu den großen Statuen 300 Negel gekhaufft für den Pilt-
hauer d(as) 100 per 10 kr macht . . . . . „ — „ 30 :
Mehr Zu der St: Peter Statuen ein topeltes Starckhes Kreüz
gemacht den haubt Zuerfestigen hat gewogen 3 pfund: für
das pfund: 7 kr: ist . . . . . „ — „ 21 :
Mehr 12 Nögel Vnd 12 Klanpfen gemacht Vnd ein großen
nagel per als Zusamben . . . . . „ — „ 31 :

[V računu:]

Dan bezalle dem shlossermaister Oberwürdt die 5 Statuen Zubeshlagen laut
 Auß Zug . . . . . fl 37 „47 „
 ib.

d) Quitur.g

Pr: Fünff Vnd Zwantzig Gulden Teitscher „ wehrung Vnd Zwey Speci Ducaten. welche ich auß Handen deß Herrn Frantz Jacob Ranilovitsh, als officialis der pfarr Kirchen S: Petri Richtig Vnd Par Zu Meinen Handen Empfangen Habe Ein solches Be Zeigt Meine gegen wertige Förtigung Laybach den 9 Augusty 1735

Also Jch Vnter shribner Vollstondig Vor die Ver fertigte 5 stattuen nepst dennen Zue ge „Hörungen Accortirter Masßen Mit 300 fl T: w: nepst 2 Speci Ducaten Ley Kauif Richtig Contentirt und be fridiget worden.

Entgegen Ver sichere ich und Verobtigire Mich daß ich bey Auff Richtung ge dachten 5 stattue nepst dennen Zue ge Hörungen an gehöriges orth. daß Nothwendige Zu Ver besßeren, damit ohnne Mangl Meiner Bildthauer ar Beyt die 5 Figuren an ge Höriges auff ge Richtet werden Mögen solches Be Zeigt Meine gegen wertige Handt und Vnter shriff Actum ut Supra

Heinrich Michael Lohr ^{m/p}
 Bildt hauer alhier

L. S.

C. r. Sv. P. 173^{5/6} v kap. arh. ib.

Mahne (Mochne) Ivan, slikar. Dne 9. VII. 1683. je ukazalo ljubljansko škofijstvo vranskemu vikarju Mihaelu Krelliu, da naj plača slikarju Ivanu Mahnetu (Mochne) zasluženih 31 gld. 15 kr.

Prot. 29, 23 v šk. arh.

Mafs Ivan, kipar, je potrdil dne 28. V. 1721. prejem 15 gld. n. v., za katere se je bil pogodil s slikarjem Ivanom Mihaelom Reinwaldom za izdelavo Kristovega „corpusa“ v znamenju blizu cerkve sv. Krištofa.

C. r. Sv. Krištofa 172^{1/2} v kap. arh. f. 164.

Matija (mathes), slikar, je slikal leta 1543. znamenje pri Sv. Petru.

Adj 1 Juni in 1543 Jar soll ich [ključar: Anndre Estrer] mer Habenn so ich dem mathes moller Hie gab so er d(as) khreutz Hat gemallt Zu Lonn laut seiner quittung . . . . . ft . . . . . fl 3 kr pf —

C. r. Sv. P. v šk. arh. f. Sv. Peter v Lj.

Mecinger Valentin. Za novo cerkev na Rožniku je izvršil M. vse tri oltarne slike;⁸ dosedaj sta ohranjeni njegovi sliki na stranskih oltarjih. V računih šentpeterskega vikarja Josipa Antona Ko-

⁸ V. Steska, Val. Mecinger, IMD 1905, 57. — Za novo cerkev sv. Petra v Lj. je izgotovil Mecinger izza leta 1735. do 1743. osem oltarnih slik; a v računih šentpeterske cerkve ni zabeležen noben izdatek za nje; najbrž so jih podarili mecenj, med njimi generalni vikar Schilling.

čarja se nahajajo naslednji podatki o rožniških slikah (slikar ni imenovan):

19. VI. 1746 bezahlt das Bild für Maria in Rosenbach für den hohen Altar mit 25 fl T. W.

19. VIII. 1746 Mehr bezahlt das Bild Mariæ Magd. mit 20 fl T. W.

9. XI. 1746 bezahlt dem Mahler das Bild SS. Cofmæ, et Damiani 20 fl T. W.
Župni arh. Sv. P. v Lj. f. 1/20 — u

Mihor (Michor, Nichar) **Ivan**, meščan in slikar kranjski (Ciuis, et pictor Crainburgensis), se je pritožil dne 2. X. 1679. zoper ključarje župne cerkve sv. Mihaela na Vranskem zaradi dolžnega zasluzka za pozlačenje oltarja.

Prot. 20. 1, 2 v šk. arh.

M. je pisal škofijstvu, da ga izpodriva stražiški slikar I v a n T ü r i n g e r od dela v cerkvi sv. Ksista v Predosljih (Zu Prerafell), kjer je pred 11 ali 12 leti napravil dva stranska oltarja, lesena in slikana, in so mu obljubili tedaj še druga dela, zlasti nastavek velikega oltarja, za kar je dobil že aro. Škofijstvo je naročilo dne 19. I. 1683. preddvorskemu župniku I v a n u J e n k u, da naj poroča o temi v 8 dneh. Dne 30. I. i. l. je javil župnik, da se veliki oltar v Predosljih ne more pozlatiti, ker ni sredstev; to se utegne zgoditi šele čez dve ali tri leta, kar naj vpošteva slikar M.

Prot. 28. 17, 18, 33, 34. v šk. arh.

Dne 10. II. 1684. je nastopil slikar M. zoper preddvorsko sosesko in zoper ključarje podružnice sv. Tomaža (na Britofu) in terjal plačilo dolžnih mu 52 gld. 52 kr. 2 vin.

Prot. 31. 3, 4 v šk. arh.

Motvoz (Matweifs), slikar, je popravil leta 1717. tablasti strop v šentpeterski cerkvi v Lj.

Jtem. Zur außpeßerung deß Pöde(n) den Matweiß Moller Bezolt „—“ 13 kr C. r. Sv. P. 1717/s v kap. arh. f. 145.

Muretič (Muretitsch) **Ivan Jakob** je slikal in pozlatil izza naročila I v a n a F r a n č i š k a p l. S i g e l s d o r f a oltar v šentjernejski podružnici sv. Katarine v Črnem logu, kar se je ugotovilo na vizitaciji leta 1686.

Altare extractum est a Domino Joanne Franc. de Sigelsdorff, depictum et deauratum à Domino Joanne Jacobo Muretitsch.

Prot. 1685, 86, 414 v šk. arh.

Praitenlakner Severin (Seuerinus Praitenlakhner, Prattenlakhner, Praidtenlohner, ali samo: Seuerino), slikar, stanujoči pod rotovžem v Ljubljani, se omenja v računu cerkve sv. Petra v Lj. leta 1651 (a). Pet let pozneje je posrebril križ za novo šentpetersko bandero, pordečil drog, fino pozlatil gumb na njem, takisto gumba

na dveh drogih za 5 fl; tudi je naredil na bandero pozlačen napis za 2 fl 8 kr.; za vse delo mu je plačal ključar Hans Reringer 3 srebrne krone ali 6 fl 24 kr. (b). Za cerkev D. M. v Polju je P. naslikal podobo Marijinega vnebovzjetja, ki jo je bil naročil ljubljanski kanonik Jakob Stopar, kar je razvidno iz tožbenega akta kiparja Augustina Ferfile zoper imenovanega kanonika dne 24. III. 1659. (c).

- a) den 2. 8ber. den Praidtenlohner Maller(n) bezalt fl 13 „ 48 : —
Kap. arh. f. 99.
- b) Opazka na zunanji strani računa: Seuerin Prattenlackhnerß Mallerß scheindl. Von Versilberung deß Creüz Zu d(er) Neuen St: Petterß fahnen, Vnd Waß Er sonnssten darzue gemacht. P(er) 6. f. 24 kr. N° 8 „ 10. Juny. 1656.
ib. f. 115.
- c) Vunsser Liebe(n) Fraue(n) himel forth Bildt, habe herr Beclagte selbsten de(m) Seuerino Mahler vndter de(m) Rothhaus BeZalt... Op. na robu: dises Pilt ist des Seuerino Mahlers ausag nah, auß des herr(n) Stopher hende(n) bezolt: [prečrtano: Forher worde(n)] vnd angefrimbt worde(n).
ib. f. 17.

Reinwald (Reinbalt, Rainwoldt) **Ivan Mihael**, meščan in slikar v Ljubljani, je prevzel slikanje in pozlačevanje v znamenju blizu Sv. Krištofa leta 1721.; generalni vikar mu je plačal zato 16 gld. n. v. C. r. Sv. Krištofa 172½ v kap. arh. f. 164.

Leta 1724. je Reinwald naredil sliko za šentpetersko bandero.

Quittung

Per 20 fl : Tw. welche ich Endts Vndterschribner, Von der Pfahrkürhen S: Petri alda zu Laüboch durh dem Edl gestrengen herrn Anthoni Rab als da selbst hohMeritierte(n) herrn Cafsir Vor einen Crauzföhnen in der Moller arweith Vnd andern Zu geher hoündt Vndter gesezte(n) Zu Meinen handen Pohr Vnnd Vollstondig Empfongen habe, soliches bezeigt Mein aigne hondt shriff, datum Layboh den 7 Augusty 1724.

Johon Michael Rainwoldt ^{m/v}
Burg(er) Maller

[V računu:] Zu dem X: Fahnen erkhaft Vor die Shriff 2½ „ ellen
Blau Ländler Leinbath a k 17 . . . . . — „ 42 „ 2
Vor das Bildt ¾ Stab Vnbleichte Reiste(n) Leinbath . . . — „ 17 „ —
C. r. Sv. P. 172¼ v kap. arh. f. 145.

Renner Friderik, kipar, je spisal dne 16. VIII. 1671 zidarju Juriju Bizelu (Jury Wifsel), neveščemu čitanju in pisanju, pobotnico, s katero je potrdil, da je prejel od ključarja cerkve sv. Krištofa 4 gld. 25 kr., zaslužene pri pokrivanju pokopališkega obzidja. Podpis: Friedrich Renner bilthauer; poleg se nahaja njegov pečat z rdečim voskom.

C. r. Sv. Krištofa 1668—1675 v kap. arh. f. 44.

Resnikar (Raissnigger, Raissnegger, Rässniger) **Matija**, meščan in slikar v Ljubljani. Leta 1602. je dobila šentpeterska cerkev v Lj. lesen strop,⁹ ki ga je poslikal R. s svojimi pomočniki. Cerkveni računi ga omenjajo prvokrat dne 3. IV. 1602 (a). Nastropne lesene table je R. poslikal doma; potem so se prepeljale na dveh skupaj zvezanih čolnih po Ljubljani do Sv. Petra (b). R. je vrh tega poslikal v cerkvi zidec; kis, porabljen za barvo se mu je plačeval posebe (c). Ker so R. slikarski pomočniki dovršili srednji strop do žegnanske nedelje (t. j. do prve nedelje sept.), jim je dal ključar napitnine 58 kr. (č). Mizarski mojster Ivan Niderhauser je nabil na strop poslikane table (d). Delo je bilo končano leta 1603. Dne 4. IV. i. l. je dal cerkveni ključar slikarskemu pomočniku Ivanu Koslerju 4 gld. napitnine (e). Mojster R. je prejel dne 16. V. 1603 za poslikanje stropa v šentpeterski cerkvi 358 gld. 13 kr. 1 vin. (f). Leta 1603. je naredil R. sliki za šentpetersko bandero. (g). Dne 2. X. 1603 je plačal R. pogrebino po pok. Ivanu Faberju (h).

- a) denn. 3. APRill [1602] betzalt Ich |ključar: Georg Rayttrer| CasParn Ser-
netz, Von Zwayen SPan Zötlen, so Zwischen Vnnß Zöchprobsten, Vnd Ma-
thesen Raissnigger burger Vnd Maller, Zu Laybach be-
treffent . . . . . — fl. 30 kr. — pf
- b) denn 24 APRill [1602] betzalt Ich [G. R.] denn Zygern welche Zway schüff
Zu samen gebunden haben, Vnd die gemalten Tafeln nach dem wasser
stramb, gen St: Petter geführt . . . . . ft . 1 fl — k. pf.
- c) denn letzten Augusti [1602] khafft Ich [G. R.] dem Maller Zu der Farb Acht
Viertl Essig, so Er Zum gsumbs Verbraucht 1 Per . 6. kr. ft — fl 48. k — pf
denn 4 Septembris [1602] khaufft Ich [G. R.] abermal dem maller sehs
Viertl Essig in die Farb Zum gsymbs . . . . . ft — fl. 36. kr pf
- č) dito betzalt Ich [G. R.] den Maller gsölln, die Zu der Khirchweih St. Pet-
ter den Mittlern Poden gefertigt haben Zu leit khaufft ft — fl . 58. kr pf
- d) denn fünfften dito [IX. 1602] betzalt Ich [G. R.] dem Maister Hannsen Nider-
hauser burger Vnd Tischler alhie Zu Laybach, Von wegen aufschlagung
der gemalten Tafeln in St: Petters Pfarrkhürchen, Vber das so Ich Ihme
hievor auf Raittung erlegt laut Quittung . . . . . ft 37. fl 13 kr 1. pf :
denn 10 dito [X. 1602] betzalt Ich [G. R.] dem Maister Hannsen Nider
Hauser Tischler, Vmb das Er die drey obern Pöden
angeschlagen laut schein . . . . . ft 57. fl 13 kr 1 pf.
- e) denn 4 APRillis [1603] gab Ich [G. R.] denn Mallers gsölln, hannsen
Khoßler, auf beuelch Herrn Andreen Stürtzenstainers Zum Trinckgelt laut
Quittung . . . . . ft 4 fl — k. pf.
- f) den 16 May [1603] betzalt Ich [G. R.] Mathesen Raissnigger burger Vnd Maller
Zw Laybach, wegen mallung deß Peden St: Petters Pfarrkhürchen Vndter
der Statt Laybach gelegen laut Quittung . . . Per 358. fl 13. kr. 1 pf :

⁹ Leta 1601. ni imela šentpeterska cerkev niti stropa niti tlaka. Vrhovec, Zgod. šentpet. fare — Zb. Sl. M. V. 42.

- g) denn Ersten tag octobris [1603] betzalt Ich [G. R.] Mathesen Raißnegger burger Vnd Maller alhie Zw Laybach, Vmb willen daß Zw der Pfiarkhürchen St: Petter gemalten Fannß laut Quittung . . . ft 20 fl — kr — pf
- h) Jtem denn. 2. octobris [1603] bezolt mir [G. R.] H(er)r Matheß Rässniger burger Vnd Maller Zu Laybach für Herrn hamnsen Fabery seeligen begebnuß bey St: Petter . . . fl 58 kr 20 pf.
Škof. arh. f. Sv. Peter v Lj.

Roba Fran, kipar, je stanoval leta 1754. v Rabovi hiši v Ljubljani; bilo mu je tedaj 56 let.

In Rabischen hauß Herr Frantz Roba Stamizbildhauer Wittiber 56 Jahr Status anim. 1754 v kap. arh. f. 117.

Schanto (izv. morda Santo) **Ivan Jakob**, slikar, je izdelal leta 1669. novo sliko za eno stran starega bandera, ki ga je bil podaril ljubljanski mestni magistrat cerkvi sv. Krištofa, hkrati je popolnoma prenovil napis, križ in drog.

Jch Unterschribner bekhene d(a)s ich Von Herrn Plankhen bin bezolt worden, für einen alten fannen (auff welchen ich d(a)s blott auff einer seiden ganz ney gemolt, darzue, die schrifft, Creutz, Vnd stongen gontz verneuerdt) mit Zwey Cronen, dos ist 20 lib(er)

Johannes Jacob
schanto, Moller,

[V računu:] Mehr Zalte den. 4: May [1669] den Maller Vermög Quittung No. 2: so Er das Jhenige Creüz Fannen Pildt, welches ein Ers(amer) Mag(istra)t der Khierchen St: Christof VerEhrt, Übermalle(n) mit

fl: 4 : 26 : 2:

C. r. Sv. Krištofa 1668 — 1675 f. 44.

Schneck (izv. morda Polž) **Sebastijan**, pozlatar, je bil najet leta 1664. za pozlačenje oltarja pri Devici Mariji v Polju. Dne 14. VII. 1664 je **Ludovik grof Rabatta** priporočil drju J. U. Antonu Kunstlu oltarnega pozlatarja Sebastijana Shnekha.

Zunaj na pismu: Sebastiani Schnek Pictoris pro altari BMV in Campo inaurando, afumptio 1664 14 Julij

Kap. arh. f. 97.

Schueller Wolf, kipar. Leta 1654. je prosil **Ivan Krst. Codelly** stolnega prošta drja **Marka Dolinarja**, da bi naročil ključarjem D. M. v Polju, naj izda odloka deželnega vicedoma ne izplačajo kiparju **Wolffu Schuellerju** (**Wolffen Schueller, Pülthauer**) njegovega zaslužka, dokler ne poravnata, kar je dolžan **Codellyju** za dobljeni plašč in dva tovara vina.

Kap. arh. f. 88. — Volbenk Schueller je bil dne 4. II. 1659 med ocenjevalci novega velikega oltarja pri D. M. v Polju (gl. zgoraj: Ferfila).

Strauß Andrej, meščan in slikar v Slovenjgradcu, omenjen v zakonski zadevi dne 13. IX. 1770.

Prot. 62, 658 v šk. arh.

Strauss (Steraus) **Bernhart**, zlatar in kipar, je bil prej v službi ljubljanskega škofa, leta 1657. pa je služil solnograškega nadškofa. Kipar **Ferfila** mu je bil dolžan 11 gld. Straus je dal dne 20. IV. 1657 v prepoved njegov zaslužek za castrum doloris. —

dennach der wälsche biltshnitzer Alhier (dostavek ob robu: nahmens N: Forfilllo) Hern Bernharden Straussen, So vor dessen bey ihrer Fürst G(naden) vnserm ordinario Alhier in Diensten gewesen, deroZeit Aber bey ihrer hochfürstl g(naden): hhern Ertzbishoffen Zum Saltzburg in diensten, shuldig verblieben... Podpis: Bernhart Steraus goldtshnid vnd bildthauer. Kap. arh. f. 37.

Stubenrauch Benedikt, meščan in slikar v Ljubljani (Ciuis et pictor Labacensis), je dobil dne 28. I. 1679 dovoljenje za poroko z nevesto Veroniko Platzerjevo (Platzerin).

Prot. 18, 107 v šk. arh.

Tollmesinger (Dalmesinger) **Gašper**, kipar, je kupil leta 1666. za 12 liber lipo, ki jo je bil dal v dar ljubljanski mestni magistrat cerkvi sv. Krištofa.

Mehr Nembe ich Jm empfang P die Linden, welliche ein Ers(amer) Mag(istra)t der Khirchen geschenkt, die ich auch dem Caspar Tollmesinger Bildhauer P 12 L(iber) Verkaufit fit: . . . . . fl 2:40:—

C. r. Sv. Krištofa 1662—1668 v kap. arh. f. 44. — Gašper Tolmesinger je bil dne 4. II. 1659 med ocenjevalci novega velikega oltarja pri D. M. v Polju (gl. zgoraj: Ferfilla).

Türinger¹⁰ **Ivan**, slikar v Stražišču pred Kranjem (Hannß Türinger Maller Zu Strasisch) — gl. Mihor Ivan.

Verbnik Matej (Mattheus Verbnigh), kipar, je popravil leta 1699. oltar sv. Mihaela v šentpeterski cerkvi v Ljubljani.

Verzeihnus

Was ich Enndts Vnterschriebener, in bilthauer arbeith zu den altar St: petrij verbessert vnd vom nay, gennaht, wie hernoh volgt.

Erstlichen denn H: micahel die wag mit sambt d(er) sell. vnd Teifl, vnd d(a)s schwerdt vom nayan gemaht auh derbey ausbesert, mehr Zum Zwein Pahrn Emgel die fligl ney gemaht, Vnd auß besert. auh Zum bilderen, vnd Engelen vntershidlihe finger, vnd zehemt von neyn gemoht vnd verPesert. Es seyndt Auch fill zerat(en) geProh(en) vnd leiste(n) weg gefallen vnd geProh(en). gewesse(n), alles verfligt, vnd VerPesert in summa oles gemaht vnd VerPesert. vnd guet gemaht. fir olles mit Ein ander wol verdient 4 fl. 15 khry t werung.

Mattheus Verbnigh
bilthauer

¹⁰ To ime še dandanašnji živi kot rodbinski in hišni priimek „pri Tiringarju“ v Stražišču p. K. (povedal g. arhivar Fr. Pokorn). To so poslovenjeni potomci Nemcev, ki so jih pred stoletji naselili brizinški škofje med Škofjo Loko in Kranjem.

Dem 7 november 1699 Pezalt bin word(en) mit 4 fl : tey(tscher) bering d(a)s bez(e)igt meine handt schr(i)fft

C. r. Sv. P. 1699 v kap. arh. f. 164.

Wagner (Wögner) Matija, meščan in slikar, je sklenil dne 29. I. 1652 z generalnim vikarjem pičenskim škofom **Maksimilijanom** pogodbo zaradi slikanja in pozlačenja oltarja sv. Sebastijana v cerkvi Naše ljube Gospe v Polju (a). Leta 1655. je prenovil W. kazališče pri šentpeterski uri v Ljubljani za 1 gld. 46 kr. 2 vin. (b). Dne 3. IV. 1656 se je W. ponudil generalnemu vikarju za slikanje in pozlačenje novega oltarja v gori imenovani cerkvi (c).

- a) Erstlichen solle der Altar sancti sebastiani, wellicher bey vnser lieben Frauen Khirchen im Feldt ist auff, gericht, Über sich Zunemben, vnd auff sein Vnkhofsten vnd spese Zuuerlegen nit aller Nodifinffigchait, alß Verguldn(en), vnd mit gutten fainen vnd Schöne(n) farben, Staffiren, alß auff d(a)s Saueriste gehorig ist.

Zum Anderen anbelangt dises Altars, sollen die figuren welliche geschnitten, d(a)s nakhendt, sauber gefast, Vnd die khlaider Verguldet, die Vndter fuetter Versilbert, vnd mit Schämen guetten Lasier Farben geziert werden

Drittens sollen an dem Corpp, waß daran geschnitte(n) alß Capitel, Seüllen, Zirodin Rossen, gesims gesstrenge waß Zuergulden gebürth, hünter der Zier an denn Seüllen mit den Schönnen vnd gutten Sasier farben geziert, d(as) Fundament, waß die auß fassung betrifft auff d(as) schönste alß sich gebürth...

[Končni del pogodbe obsega zavezo pičenskega škofa Maksimilijana, da bo plačal slikarju za izvršeno delo 80 gld. renskih.]

Actum Laybach den 29 January a(nn)o 652..

M Epus Pett. L. S. L. S. Mathias Wägner
V Gen. m/p

Kap. arh. f. 37.

- b) Jtem bezalt Mathesen wagner Mallern, das Er die Ziffer bey der Uhr widerumb renouiert . . . . . fl 1 „ 46 „ 2

Rač. c. sv. P. v Lj. v kap. arh. f. III.

- c) kap. arh. f. 37.

Weißmann Krištof, slikar. 1608. Pogodba med škofom **Tomom** in slikarskim mojstrom **Krištofom Weißmannom** zaradi prenovljenja stolne cerkve v Ljubljani.

Kap. arh. f. 71.

Wolf Elija (Eliab Wolff), slikar, je bil dolžan šentpeterski cerkvi v Lj. leta 1640. najemnino ene njive (a), takisto krog leta 1642. (b) in za leta 1648. in 1649. (c). Leta 1657. je bil W. že mrtev, njegovi dediči so bili dolžni najemščino 2 njiv (č).

- a) 1640: Eliab wolff von einem khauffrechts akher . . . . . f 1 : 31 : 1
Elias Wolff von seinem Ackher de A^o 1638 vndt 1639 . . . . . f 4 : 29.

Extract v kap. arh. f. 99.

b) 1642: Eliß wolff Maller von einem Akher . . . . . f 1., 28., 2.,
Steuer Ausstand Register v kap. arh. f. 114.

c) 1647, 1648: Elliass Wolff . . . . . f 3., —., —
ib. f. 99.

č) Eliassen Wolfffen see: Erben, Zinß Von ZWaye(n) Ackhere(n)
De A^o. 1657 . . . . . f 2. kr. 59. pi. 3
ib. f. 111.

Zettel Filip je bival leta 1754. s svojo 24 letno ženo Marijo v
peka Adama Zabukovca hiši v Ljubljani in slikal karte; star je bil
40 let.

In Sabukischischen hauß 2te Porthai Haußwirth Philiphus Zettel
Chartenmahler 40 Jahr — Gemahlin Maria 24 J.
Status anim. 1754 v kap. arh. f. 117.

Ziegler Fran Ludovik, slikar. Leta 1692. se je popravljaj v šent-
peterski cerkvi v Lj. pokvarjeni strop; vdeti je bilo treba 12 novih
tabel, ki jih je poslikal Fran Ludovik Ziegler.

Daß ich Vndtershribner: Bey St: petter in d(er) khirch(en) Etliche
Bretter ybermolt, vnnnd Doruon mit 24 fl Por Bezolt worde(n) Bin
Fronz Lud vich Ziegler
Moller

Zunaj: Quietanza dell Pitor 1ma. Giug(lio) 1692 fl 4. 30.
C. r. Sv. P. 1695 v kap. arh. f. 44.

Ziegler Ivan, slikar, je imel leta 1729. s kiparjem Matijem
Kerncem (gl. tega) opravek v znamenju poleg Sv. Krištofa, po-
škodovanem po streli; preslikal je križ.

Verzognuß — Daß ich allß Moller den 17. Sep(tember) in Jahr 1729
dos Crucifix auf der strosen Pem S: khristoff auß gefast Vnd ferpesert.
Mein Lan 2 fl TW: 20 k:

Johannes Ziegler
Moller olda

Mit 1 f 40 k Pin ich Por Pezolt worden:
R. c. Sv. Krištofa 1729/30 v kap. arh. f. 164.

Zgodovinska razstava slovenskega slikarstva.

Exposition de l'ancienne peinture slovène.

Izidor Cankar — Ljubljana.

Description de l'exposition rétrospective de la peinture slovène,
organisée au mois de septembre 1922 par la Galerie Nationale de Lioubli-
ana et qui contenait des peintures depuis le XVIe siècle jusqu' aux temps
modernes. L'auteur constate, comme résultat principal de cette expo-
sition, le fait que, au moins à partir du début du XVIIIe siècle, le caractère
national de la peinture slovène se manifeste d'une manière éclatante.

Namera, da se priredi zgodovinska razstava slikarstva na Slovenskem, je nastala skoraj sama od sebe, je bila čisto naravno nadaljevanje dosedanjega umetnostnega dela pri nas. Zanimanje Narodne galerije, ki je bilo nekaj časa osredotočeno v slovenski moderni umetnosti, se je potem, ko je bila galerijska zbirka nove umetnosti urejena, nagnilo k starejšim dobam in spremljala ga je želja, naj bi se proučevanje naše umetnostne preteklosti poglobilo, naj bi se znanstveniku nazorno in v organski celotnosti pokazalo, kaj je to, kar imenujemo „slovensko umetnost“, hkrati pa je Narodna galerija mislila, da izvrši svojo propagandno in ljudskopoučno nalogo, če omogoči široki slovenski javnosti, da si ogleda najvažnejše naše slikarske spomenike. Tako je nastal v odboru sklep, naj se ob ljubljanskem veesejmu, ki se je zdel najprimernejši čas, priredi zgodovinska razstava slovenskega slikarstva. Ko so se dogovori z uradom ljubljanskega veesejma, s katerimi naj bi se preprečila občutljivejša gmotna izguba nameravane prireditve, ugodno končali, je odbor Narodne galerije izvolil iz sebe odsek, ki je prevzel, opremljen s potrebnimi pooblastili, nalogo, da organizira razstavo. Izdelal se je oklic lastnikom umetnin, ki so se mu mnogi takoj odzvali s pripravljenostjo, da svojo umetnostno posest prepustijo Galeriji v razstavo, in ki mu je ustregel zlasti škof ljubljanski dr. A. B. Jeglič s splošnim priporočilom cerkvenim uradom, naj podjetje Galerije podpro; glavno število slik so oddali slovenski samostani raznih redov, a tudi drugod je Galerija našla za čuda mnogo naklonjenosti, dobre volje in zaupanja, ki je bilo pripravljalcem največje, če ne edino veselje med delom pred otvoritvijo razstave; primeri omalovaževanja ali neprijaznega odklanjanja so bili redke izjeme.

Razen del, ki so se Galeriji ponudila, je bilo treba najti še drugih, da dobi razstavljen zbirka vsaj relativno popolnost; pri iskanju slik, ki so bile potrebne, da se doseže zgodovinska kontinuiteta, kolikor je dosegljiva, je izkazoval Viktor Steska s svojim obsežnim poznavanjem našega starejšega slikarskega materijala odseku neprecenljivih uslug; vendar so se zaradi tega, ker je umetnostna preteklost slovenske Štajerske manj znana, ter zaradi politične odcepljenosti slovenske Koroške in Primorja na razstavi zbrale zlasti kranjske slike. Pri razvrščanju slik v prostorih tehniške srednje šole, ki jih je Galeriji za razstavo dal v porabo ravnatelj Ivan Šubic, ki pa niso bili povsem prikladni, tako da je njih adaptacija zahtevala velikih gmotnih žrtev, znatnejših nego je bil njih efekt, sta se v odseku pojavili dve struji; ona, ki jo smemo imenovati znanstveno, je silila k čim popolnejši zgodovinski zapovrstnosti, sklicujoč

se na namen razstave, druga, umetniška, pa je težila za čim prikupljivejšim zunanjim licem, poudarjajoč, da se umetnost tudi tedaj, kadar je studijski predmet, ne more odreči svojemu estetskemu značaju in da je očesu prijetna celota katere izmed razstavljalnih dvoran višje načelo nego čisto zgodovinsko sosledje. Pri razobešanju se je potem sklenil pameten kompromis, po katerem se je v glavnem varovala zgodovinska vrsta, a so se razstavljalne sobe vendar tako uredile, da so posamezne stene dobile primerne formalne poudarke in da so posamezne slike prišle v tako okolico, ki njih značaju vsaj ni bila v kvar, če ga že ni vedno krepila; tako je morala priti na pr. Jelovškova Sv. družina zaradi svojih izredno velikih mer in zatega reprezentativnega okvirja v pročelje prve dvorane med znatno starejše slike. Ob času vsesokolskega zleta se je razstava, le za silo urejena, za nekaj dni odprla, se nato začela temeljito preurejevati, hkrati se je pisal katalog in ob velesejmu se je mogla razstava pokazati v svoji definitivni obliki; odprta je bila od 3. do 25. septembra.

Dotok občinstva je bil zelo močan in zanimanje za prireditev mnogo večje, nego je bilo mogoče pričakovati. Umetnostno-zgodovinsko društvo je priredilo med razstavo več predavanj o njej, skoraj vse ljubljanske višje šole so poslale vanjo svoje učence, ki so ob tej priliki prvič stali pred zgodovino slovenskega slikarstva, in ko se je prireditev po kratkem roku morala razdreti, da odidejo slike zopet na razne strani Slovenije v svoje domove, nam je vsem bilo žal po tem s trudom nabranem bogastvu stare lepote. Vtis razstave je bil močan in najlažje ga je mogel opazovalec meriti na samem sebi, če je neposredno po tej razstavi obiskal moderno zbirko Narodne galerije, katera ima v svojih petih sobah dovolj in zadosti značilnih del in ki se je vendar zdela neznatna in skoraj revna v primeri s krepko razgibanimi energijami preteklih dob, kakor nam jih je pokazala zgodovinska razstava.

Pazljiv obiskovalec razstave je takoj lahko zaznal na njej neko dvodelnost, ki je niso ustvarili pripravljalci, marveč na razstavi zbrani material sam; slike so bile celo tako razobešene, da bi se ta dvodelnost čim bolj zakrila, a brez uspeha: ostra črta je ločila slike 16. in 17. stoletja od poznejših dob. Razlikovali se nista tidve skupini samo po tem, da je bila druga brezprimerno številnejša, samo dve deli (table iz Mrzlave vasi in Križanje iz župnišča v

Šmarju,¹) iz 17. stol. pa kakih desetero slik, med njimi štirje portreti. To skupino rastavljenih del označuje okoliščina, da so po pretežni večini anonimna, da kažejo najrazličnejše stilistične smeri in vplive in se zaradi tega in zaradi časovnega razmaka, ki je med njimi, ne dajo uvrstiti v skupno razvojno vrsto; te slike so tudi po večini neznane proveniencie in so nekatere gotovo nastale v tujini ali pri nas po tuji roki potujočega umetnika. Njih stil kaže, da je nekaterim vsaj duhovna domovina bila Italija, drugim nemške dežele, in če bi bila Narodna galerija razstavila tudi vse druge zgodnje slike, ki so se bile nabrale, bi se kot tretja, dovolj znatna sestavina umetnosti te dobe pri nas pojavilo nizozemsko in posebej holandsko slikarstvo. Po tem svojem značaju, po pomanjkanju enotne domače tradicije, po slučajnosti svojega postanka in torej raznoličnosti svojega stila se je ta starejša skupina tako močno razlikovala od slik naslednjih dob, da je Narodna galerija, pripravljajoč razstavo, mislila najprej na to, da bi priredila poseben „kabinet tujcev“, v katerega bi pač morala postaviti vsa ta starejša dela in nekatere, čeprav maloštevilne slike poznejšega časa; ta kabinet pa bi, če bi zbirali vso starejšo umetnostno posest naše dežele, še lahko močno narastel.

Drugačno je umetnostno življenje 18. stoletja. Sedaj so bili že ustvarjeni temelji za domačo umetnostno tradicijo. Dasi ob tem času še vedno prihajajo tujci-umetniki v deželo, čeprav se gotovo še vedno uvažajo tuje slike, se vendar že oblikuje tisto, kar imenujemo „slovensko umetnost“. Opaziti je nepretrgan razvoj lokalne umetnosti, njega nositelji so znane osebnosti in so ljudje naše krvi, in naj je vse to slikarstvo, saj drugače niti biti ne more, v tesni duševni zvezi z ostalim umetnostnim dogajanjem v Zapadni Evropi, dobiva vendar svoj posebni lokalni ali narodnostni značaj, ki ga ni mogoče prezreti. Ta razvoj se pričinja skromno že pri Jamšku, a teče potem v krepki struji preko Jelovška, Mencingerja, Berganta, Cebeja, Lajerjev skozi devetnajsto stoletje do naših impresionistov.

¹ Mislim, da se mora tudi šmarsko Križanje datirati s 16. stol. (v katalogu je bil avtor označen kot „slikar iz 1. pol. 16. stol.“) in da se poskus, premakniti ga v prvo polovico 17. stol., ni posrečil. Kompozicija križev te slike sega še v 15. stol., razmerje figuralne kompozicije do krajine je še gotsko, starinski so nekateri neokretni pregibi in lega ter nekatere proporcije; novejšje je prizadevanje, da se upodobijo atmosferski pojavi na nebu, a spada po obliki, kakršno je dobilo, v prvo polovico 16. stol., kakor bi bilo treba datirati tudi rabo svetlobe in sence in obleko figur. Slika bi se dala pomakniti v 17. stol. le tedaj, če bi imeli pred seboj primer stilistično izredno zaostalega pokrajinskega dela, nastalega po rokodelski roki daleč od tokov sodobne umetnosti; naš primer pa kaže, da je slikar bil umetnik, ki mu vélika umetnost ni bila neznana.

Ni tako važno, čeprav je značilno, da se sedaj lokalni element tudi snovno pojavlja, da se upodablja naša zemlja in njeni ljudje; tudi ni vprašanje, koliko je slovenski značaj umetnosti utemeljen v nacionalni zavesti umetnikov samih ali celo v njih volji, da ustvarijo „slovensko“ umetnost. Nacionalnost kake umetnosti ne korenini v programu umetnika in niti približno ni istovetna s tem, kar imenujejo „Heimatkunst“, to revno umetnostno cvetko romantičnega nacionalizma, marveč je elementarna sila, ki poganja iz določenih tal, vsrkava solnce svoje dežele in deluje v ljudeh, nastalih in živečih na teh tleh in pod tem solncem, ter vodi njih delo, če se tega zavedajo ali ne. Na zgodovinski razstavi se je to pokazalo z vso jasnostjo: kljub individualnim razlikam umetnikov in menam časa ter stila dobiva naše slikarstvo od 18. stol. dalje nekó skupno obeležje, po katerem se ločuje od ostalega slikarstva in po katerem je mogoče skoraj na prvi pogled spoznati, ali je slika naša ali tuja, kar smo pri nabiranju gradiva za razstavo mnogokrat doživeli. Tuja dela te dobe se sama izločujejo iz razvojne vrste in stoje kakor na bregu našega domačega toka. V tej zvezi je zelo zanimiva umetnostna vloga tujca Kremser-Schmidta. Ta umetnik odličnih kvalitet, ki mu med sodobnimi domačini nihče niti približno ni bil kos, pride k nam in izvrši med nami znamenito misijo: dela mnogo in izvrstno. Vendar je opazil vsakdo, da so njegove slike na razstavi tuji gostje, parenteza v naši povesti, in kakor gotovo je tako izredna umetniška osebnost morala delovati na sodobne umetnike, tako je tudi jasno, da se od njega pridobljeni umetniški rezultati predelujejo v slovenskem duhu, asimilirajo našemu mišljenju in zopet organsko uvrščajo v našo preteklost. Lajer je pod njegovim vplivom, a se od njega ne ločuje samo tako, kakor se ločuje umetnik druge vrste od umetnika prve vrste, ampak tudi po tem, da slika v zmislu naše tradicije dalje, med tem ko nam je Schmidt bil in nam bo ostal tujec.

V naši vedi še nimamo dovolj bistrega odgovora na vprašanje o razmerju nacionalnosti do umetnosti; ta zveza niti psihološko niti glede svojih tvornih posledic ni zadosti pojasnjena. Če govorimo o skupinsko-individualnih posebnostih kakega stila, bi se gotovo mnogokrat točneje izražali, ako bi te posebnosti označevali lokalno in ne narodnostno, kakor moremo narečja le krajevno točno označiti. Gotovo se nam je tudi varovati pri raziskavanju zgodovinskih dejstev vsakih prekonceptij, in nič manj takih, ki jih vsiljuje sodobno mišljenje, med katere spada tudi nacionalna umetnost, a prav tako

je napačno, odrekati lokalni ali narodnostni skupini umetniško individualnost zato, ker je ta skupina pod vplivom umetnosti drugega naroda. Če gre za duhovne dobrine, si noben narod, kakor je znano, ne more zastražiti mej in si prilastiti take suverenosti, da bi se sosed ne mogel vmešavati v njegove notranje zadeve. Gotiko prinese na Angleško Francoz, a kar nastane kasneje tam, je angleška gotika, je svetovna gotska misel v angleški formi, kakor je drugod španska, italijanska ali nemška. Impresionizem, da pokažem na drugi ekstrem, se je rodil v Franciji, si je osvojil ves naš kulturni krog, toda to, kar je nastalo v Berlinu in Ljubljani, je bil nemški in slovenski impresionizem. Vse dobe umetnostne preteklosti so polne takih primerov, ki vsi oznanjajo eno resnico: Vsakokratni stil določenega kulturnega kroga je izraz ene temu krogu potrebne misli, ki se razliva povsod, kjer ga ljudje potrebujejo; stilna mnogoličnost pa temelji na tem, da ga vsaka enotna skupina ljudi izraža na svoj lastni, le njej primerni način.

Zato je treba, če govorimo o slovenstvu v umetnosti, odgovoriti na vprašanje, ali kaže umetnost na Slovenskem kaj od umetnosti ostalih narodov različnega in individualno svojega. Na to vprašanje je zgodovinska razstava z vso jasnostjo odgovorila, da vsaj slikarstva od 18. stol. dalje pri nas ne moremo nazvati niti z italijanskim, niti z nemškim, niti s kakim drugim imenom, ker ima nekaj samobitnega; tudi kranjsko to slikarstvo ni, ker se preliva preko pokrajinskih meja. To slikarstvo je slovensko, ker ni drugega nosilca zanj. To je eden poglobitnih in najlepših rezultatov zgodovinske razstave, ne le zato, ker je novo teoretsko spoznanje, ampak važno narodno-vzgojno dejstvo.

Toda razstava je pokazala še na mnogo nerešenih problemov. Želeti bi bilo, da se vztrajno nadaljuje raziskavanje gotske dobe, ki ga je Franc Stelè tako uspešno začel, in se fiksira značaj gotike na Slovenskem v razmerju do sosedov. Poglobiti bo treba studij 16. in 17. stoletja, da se očrta vloga teh dveh stoletij v naši preteklosti; kadar se Narodna galerija odloči za podobno prireditev, kakor je bila zgodovinska razstava slovenskega slikarstva, bi bilo morda najpoučnejše, če gradivo omeji na to dobo. Poleg teh velikih vprašanj pa se ponuja med materialom razstave še vse polno manjših; zlasti je potrebno, da se po čisto zgodovinskem delu, ki so ga s tako vnemo opravljali naši predniki, lotimo stilnih vprašanj: kritike in razvojnih sintez.

Spomini slovenskega slikarja.

Souvenirs d' un peintre slovène.

Simon Ogrin — Vrhnika.

(Konec.)

Ko sem dokončal svoje slike, sem pomagal zopet mojstru. Zadnji čas mu je pomagal tudi L. Grilc. Naredil je arhitektonski pas. Tako je delo hitro napredovalo. Koncem oktobra ali začetkom novembra je bilo končano, potem pa smo se razkropili na vse strani. Jaz sem odšel na Dunaj, da vstopim v tamošnjo akademijo. Ko sem prišel na Dunaj, sem si mislil: „Po tolikih letih te zopet vidim, lepo mesto!“ Na kolodvoru me je čakal moj prijatelj izza mladih let, jurist V. Ta mi pravi:

„Pojdi z menoj, bova že kako prenočila. Jutri pa poskrbiva za stanovanje“.

Drugi dan sem si v naglici oskrbel stanovanje. Ko si ga uredim, grem na akademijo, da obiščem Jurija Šubica. Ta je bil tedaj že v specialni šoli pri profesorju Grüpenkerlu. Ko mu povem, da name ravam ostati par let na Dunaju in obiskovati akademijo, me predstavi nekaterim profesorjem. Razlagal mi je akademično poslopje, ki je bilo tedaj komaj leto staro. Šla sva še nekoliko po mestu in na univerzo. Tam sva dobila več slovenskih visokošolcev in bil sem kakor doma. Takoj drugi dan sem menda začel obiskovati akademično šolo in vse je šlo zopet po starem kopitu. Z Jurjem sva bila vsak dan skupaj. Tedaj je risal za Stritarjev „Zvon“ cikel „Raja“. Pripovedoval mi je, da pride v najkrajšem času na Dunaj tudi njegov brat Janez.

Slikarska šola na Dunaju je bila prav dobro obiskana. Zbrana je bila ukaželjna mladina vseh narodov tedanje Avstrije. Seznanil sem se že bil domala s vsemi svojimi sošolci, le z enim še ne. Bil je že bolj prileten in prišel vedno zadnji, a nikdar prepozno. Nekega večera sva pri risanju akta sedela skupaj.

„Vi sedite na mojem prostoru,“ mi reče.

„Ni mogoče,“ mu odgovorim, „glejte moje risanje in model.“

„To nič ne de,“ mi odvrne, „jaz sem si zaznamoval sinoči na tleh noge mojega stola.“

Vedela sva takoj, da ne stoji model pravilno. Pokličeva profesorja, ki je zasukaj model, na kar je bilo vse v redu. Ni bilo navada govoriti med delom, ker je bil vsak zatopljen v svojo risarijo. Vendar ga vprašam tiho, od kod da je.

„Iz reda sv. Frančiška,“ mi odgovori, „iz province sv. Križa.“

„Potem ste Slovenec?“ ga vprašam slovenski.

„Kaj, tudi vi?“

Potem se predstaviva; bil je P. Aleksander Roblek.

Po šoli se pogovoriva. Pripoveduje mi, da ima od provinciala dovoljenje, da sme hoditi v civilni obleki, in da stanuje pri usmiljenih bratih. Vsako jutro mašuje zgodaj, spoveduje in obhaja bolnike in gre, ko vse to opravi, v šolo. Povem mu, da stanujem prav tu, nasproti akademije in ga povabim, naj me obišče. Koj drugi dan po šoli greva skupaj na moj dom, kjer mu pokažem nekaj svojih del in nato sva na Aleksandrov nasvet šla še na čašo dobre pive.

S p. Aleksandrom sva bila ves čas mojega bivanja na Dunaju skupaj. Večkrat sem ga obiskal pri usmiljenih bratih, ki so bili, ko sem se z njimi seznanil, nad vse ljubeznivi. Še celo vabili so me. Če bi bil kdaj v zadregi, so dejali, naj pridem kar k njim. Pri njih je dovolj kruha tudi za take gospode. Te dobrote nisem izkoriščal, pač pa sem bil vesel, da sem smel večkrat med nje. Tam so imeli na vrtu svoje kegljišče, kjer sem se nekajkrat zabaval med njimi.

Po daljšem času je prišel Janez Šubic na Dunaj. Nastanil se je v predmestju Wieden blizu Belvedera. Prinesel je s seboj več naročil, med drugimi tudi križev pot, če se prav spominjam, za sv. Lenart pri Laškem trgu na Štajerskem. Za tisti križev pot mu je zrisal Jurij več podob, pa menda tudi jaz. Slikal je tudi sv. Petra za farno cerkev v Radovljici. Tako smo bili sedaj skoro vsak dan skupaj v Janezovem stanovanju. Ker sem ob prostem času posnemal dve sliki v Belvederu po naročilu Ivan Kotnika iz Verda, sem hodil tudi na hrano v isto gostilno kot Janez. V to gostilno je zahajala tudi Ida Künl, hčerka znanega slikarja Künla v Ljubljani. Tudi ona je kopirala razne slike v Belvederu. Kmalu potem pa se je poročila s prav dobrim podobarjem pri profesorju Zumbuschu, kar je bilo zanjo najbolje.

Ko je dovršil Janez svoje naročbe, se je vpisal v specialno šolo pri profesorju Makartu, pri katerem je ostal menda, dokler je bil na Dunaju. Pri njem je v začetku delal razne studije, med drugimi tudi osnutek sv. Antona B. za Železnike, katero delo je dobil za malo plačo mojster Wolf. Janezu, kakor tudi nam vsem, je šlo tedaj prav trdo za obstanek. Pomagali smo drug drugemu, dokler je kdo kaj imel; ko pa je pošlo vsem, smo pri judovskih krvoselih zastavljali, kar smo imeli vrednega.

K sreči je tisti čas nastalo na Dunaju veliko gibanje za proslavo 25 letnice vladanja in proke cesarja. Voditelj slavnosti je bil Makart.

Napravil je genijalen načrt za kostumni spreved iz časa pričetka Habsburžanov. Velikanski načrt je potreboval veliko večšakov. Za modelnega risarja je porabil Makart Janeza. Risal je za krojače risbe kostumov raznih stanov. Te risbe so stranke drago plačevale. Dunajčani so kar tekmovali med seboj in razsipali denar za to slovesnost.

Nekega dne srečam Janeza v novi salonski obleki s cilindrom na glavi. Malo se mu posmejem in rečem:

„No, Janez, ti si se pa dobro pogruštal.“

„Veš, sedaj moram biti že malo lepše napravljen,“ mi odvrne. „ko imam upravititi z raznimi ljudmi.“

Priprave so trajale več mesecev. Krog in krog starega mesta po ulici Ringu so bili postavljeni odri. Te sedeže so bogatini zelo drago plačevali. Vsako okno ob imenovani cesti je veljalo po več sto goldinarjev. Na slavnostni dan je došlo na Dunaj toliko tujcev, da se je prebivalstvo skoraj podvojilo. Že zjutraj so se gledalci postavljali ob cesti in čakali po več ur na obhod. Vsaka skupina slavnostnega spreveda je imela svoj voz, ki je bil tako širok in dolg, da se je na njem vršila cela obrt. Tkalci so tkali, poleg njih so predle ženske; kovači so kovali, krojači ali čevljarji šivali itd. Vozovi so bili prevlečeni z žametom in so imeli imenitne strehe. Vsak voz je vleklo šest konj, okoli vozov pa so jezdili ali pa hodili delavci istega obrta. Posebno zanimiva in največja je bila lovska skupina. Na dveh ali treh vozeh je bilo naloženo nešteto divjačine, medvedov, jelenov, divjih prascev, vozove pa je obdajalo nebroj lovcev s sokoli in raznim starinskim orožjem. Skupina se je vrstila za skupino. Zadnja skupina je bila skupina umetnikov tistega časa, Rubens, Dürer, Holbein, Van Dyck in drugi. Makart, opravljen kot Rubens, je jezdil črnega konja. Kjer je jezdil, so sipali na njega šopke. Toliko hvale in priznanja ni menda še nobeden umetnik doživel. Vse je vpilo: Hoch Makart!“ Kdor je videl ta obhod, sem prepričan, da ga ni pozabil.

Neko nedeljo popoldne smo bili skupaj v Jurjevem stanovanju. Stanoval je tedaj pri očetu Hinajsa, že tedaj imenitnem slikarju in poznejšemu ravnatelju na akademiji. Zbali smo se Jurij in Janez, jaz in če se ne motim, tudi Janez Šubic, bratranec obeh, ki je tedaj obiskaval univerzo in je sedaj ravnatelj na obrtni šoli v Ljubljani, in se zabavali z raznimi dovtipi. Poleg nas je stala precej velika, na pol dovršena slika sv. Jerneja. Kam je bila namenjena, se ne spominjam več. Kar nekdo potrka. Na odziv vstopi pravi tip dunajskega občinskega sluga. Pogleda nas in vpraša, če ne stanuje tu neki Jurij Šubic.

Jurij je prebledel in odvrnil: „Jaz sem“. Sluga mu pomoli listek s pripombo:

„Jutri zjutraj ob osmi uri mi morate biti v tej in tej vojašnici. Ob devetih se odpeljete v Bosno“!

„No, sedaj pa imam. Komaj sem vojaščine prost, moram že zopet noter!“

Pogleda sliko, potem Janeza:

„Kaj ne, Janez, saj jo boš ti dovršil?“

Janez se obrne proti meni:

„H...è, saj sem vedel, da dobim kako dedščino. Denar je pa že ves pobral od župnika.“

„Saj boš, kaj ne?“

„I seveda. Kaj naj te tako pustim!“

„Jaz moram še na akademijo, da poberem svoje reči in da se poslovim od profesorja.“

Vsa šaljivost nas je bila minila. Poslovili smo se od Jurija in razšli. Drugi dan je Jurij odpotoval. „Raje“ za Stritarjev Zvon ni dokončal. Janez in jaz sva naredila nekaj drugih slik, da je bil letnik izpolnjen.

Nekaj dni potem mi naznani akademični sluga med šolskim poukom, da me nekdo išče. Ko pridem ven, vidim nekega slugo, ki mi pravi:

„Gospod dr. Pongraz, tukajšnji bankir, želi govoriti z Vami. Prosim, da greste takoj z menoj.“ Pove mi še, da se tiče nekega naročila.

Odšel sem seveda ž njim. Pelje me v krasno hišo in me predstavi.

„Gospod“, mi reče dr. Pongraz, „slišal sem, da ste dober slikar in Slovenec. Morebiti Vam ni znano, da imam v Ljubljani svoje posestvo — cukrarno in neko hišo — ter na Bledu svojo vilo. Opravičen sem torej, da imam rad Slovence. Tudi v Gornjem gradu imam svoje posestvo. Ker sem patron tamošnje farne cerkve, me prosijo za dve altarni sliki. Želim, da jih naredite Vi. Na eni sliki naj bi bil sv. Jožef, na drugi pa Marija Pomagaj.“

Tu se oglasi gospa:

„Tudi jaz moram nekaj pripomniti. Želela bi, da upodobite obraz moje hčerke pri Mariji, pri sv. Jožefu pa obraz mojega moža.“

Pogledam gospoda.

„Z gospodom bo malo težko šlo. Vaš gospod ima samo brke, obraz sv. Jožefa pa slikamo s polno brado. Ako porabim tudi vse

obrazne poteze Vašega gospoda, ga bo s polno brado vendar težko spoznati. Za Vašo gospico pa ne vem. Moral bi jo prej videti..

„Saj res!“

Pozvoni in deklica priteče takoj. Imela je prav ljubek obraz.

„S to bo pa šlo, milostiva! Seve, nekoliko bo treba idealizirati.“

Ponosna na to, me vpraša, kdaj naj jo pošlje v moj atelije. Malo se posmejam in odvrnem:

„Svoje delavnice nimam. Stanujem v četrtem nadstropju ter imam tako majhno sobo, da bi moral odpreti vrata, če bi se hotel pošteno iztegniti. Ako mi dovolite, bom prišel sem in portretiral tu Vašo gospodično in po potrebi tudi gospoda.“

Bili smo edini. Gospod me še vpraša, ali naj mi preskrbi material in koliko bodo veljale slike. Povem mu malenkostno svoto, na kar mi reče:

„Vaša zahteva je pač majhna. Pa to se bo že uredilo.“

Takoj drugi dan sem pričel z delom in sem bil v par dneh gotov. Vsakikrat sem bil, seveda, dobro postrežen. Radi teh slik sem najel v isti hiši, kjer sem stanoval, večjo sobo, da sem imel dovolj prostora za tako delo. Začel sem z vso vnemo in sem bil menda v enem mesecu gotov. Nekaj dni potem sem dobil postreščka, s katerim sva jili prenesla naročniku. Dr. Pongraza ni bilo doma. Reklo se mi je, naj pridem v par dneh. Zvedel sem tudi, da se uči gospodična slikarstva in da ima svojega profesorja, ki jo podučuje. Razumel sem takoj, da bo prejkone ta presojal moje delo. Določeni dan grem zopet tja. Gospod je bil z menoj jako prijazen in mi je izplačal za slike trikratno svoto, ki sem jo bil zahteval.

„Kar je več,“ mi je rekel, „naj bo zato, ker ste me z Vašim delom dobro postregli. Ob počitnicah, ko pridete na dom, se oglasite pri meni na Bledu. Moji ljudje bodo tedaj že tam. Pod mojo vilo, tik jezera mi boste poslikali malo kapelico.“

Približal se je konec šolskega leta. S. p. Aleksandrom sva v galeriji Belvedere posnela še nekaj slik. Aleksander je posnel sliko sv. Pavla (mojstrovo delo sem pozabil), jaz pa citraša po Defreggerju za Kotnika.

Odložil sem se, da ne pridem več na Dunaj. Zdelo se mi je, da sem v dveh letih dovolj preučil dunajsko šolo. Tudi mi je bilo dolg čas po Italiji in zato sem sklenil, da pogledam po Italiji in če bo mogoče, celo večni Rim. S. p. Aleksandrom sva se domenila, da se snideva v Benetkah. On je to leto (1879) bil dovršil dunajsko akademijo ter je imel namen, žrtvovati par let Italiji. Poslovil sem se od znancev, posebno od Janeza Šubica, ki mi je pripovedoval, da dobi v

najkrajšem času profesorsko mesto v Kaiserslauternu. Čestital sem mu k tako odličnemu imenovanju. Spremil me je še na kolodvor, na kar je naju usoda ločila zopet za nekaj let.

Z doma sem se takoj odpravil na Bled. Tu sem dobil Pongračevo družino. Gospa mi ljubeznivo reče:

„Vaše slike sem videla šele v Gornjem gradu. Vesela sem, da ste jih tako lepo naredili.“

Stisnila mi je v roko nov stotak.

Kapelico sem poslikal v štirinajstih dneh. Pred par leti sem bil na Bledu in sem dotično kapelico komaj dobil. Pred kapelo stojita sedaj dve novi vili, tako, da se kapelica ne vidi več s ceste.

Ko sem se poslovil od najlepšega kraja Slovenije, sem šel v Ljubljano k svojemu mojstru. Ta mi pokaže platno.

„Za to sliko,“ mi pravi, „me silno priganjajo. Rešite me za drege!“

„Kaj pa naj naslikam?“

„Podobo sv. Antona puščavnika.“

Pripravim se na delo. Bilo je poleti in se je videlo domalega dan in noč. Spal sem par ur kar v delavnici na zofi in dovršil sliko v dveh dneh. Ko je bila dovršena, pripelje mojster hotelirja Tavčarja, njegovo ženo in še neko drugo osebo. Ko si ogledajo sliko, reče Tavčar mojstru.

„Dobro ste jo naredili, sem prav zadovoljen!“

Pozneje sem zvedel, da je bila namenjena slika nekam v Bizeljsko, kjer je imel Tavčar svoje posestvo. Podaril jo je ondotni cerkvi. Ker pa mu je mojster veliko dolgoval za hrano in pijačo in ni mogel dobiti Tavčar ne plačila ne naročene slike, ga je tožil. Nagovarjal me je, naj ostanem še pri njem, a sem moral ponudbo odkloniti, ker sem imel še sam nujno delo.

Ko sem prišel na dom, mi je bila prva skrb, da sem posnel vrhniški trg po naravi in pa del Verda, kateri sliki sem imel naročeni. Ko sem to dovršil, sem se odpravil v lepo Italijo. Brat mi je dal nekaj klobas, rekoč, na poti ti bodo prav prišle. Poslovil sem se tudi od svojega mecena g. Fr. Kotnika, ki mi je dal nekaj denarja in zavoj britanik ter mi naročil, naj mu dopošljem naslov, na kar mi bo mesečno nakazoval majhno svoto za priboljšek.

Dosti dobro preskrbljen sem odpotoval v Benetke. Tu je bila moja prva pot k nekdanji gospodinji Matildi.

Ponudila mi je stanovanje.

„Prav rad,“ ji odgovorim, „samo dolgo ne ostanem tukaj, ker me pelja moja pot dalje v Firence.“

Pozvedel sem vse, kar me je zanimalo, na kar sem se začasno poslovil, da obiščem še druge znance. Najpreje sem pozdravil svojega nekdanjega profesorja Molmentija v Palazzu Vendramin. Dobil sem ga sedečega pred dovršeno sliko „Otelo in Desdemona“. Krasno delo, le škoda, da si je izbral nesrečni hip, ko si Otelo zasaja nož v vrat. Pozneje jo je razstavil, pa so ga kritiki raztrgali prav radi tega p izora. Ko me Molmenti zagleda, se zelo začudi. Izprašuje me to in ono, posebno ga zanima dunajsko mesto, kjer je bil l. 1873. na svetovni razstavi. Pri slovesu ga še prosim, da mi dovoli napraviti v akademiji nekaj studij.

„Vse vam je na razpolago,“ mi odvrne, „bom odredil vse potrebno.“

Od tam sem šel v nasprotni del mesta — v S. Francesco della Vigna. V ondotnem samostanu je stanoval P. Aleksander, ki je bil prišel že mesec dni pred menoj v Benetke. Bil je zopet v redovni obleki. To je bil vesel, ko me zagleda. Ko si poveva vse druge doživljaje, odkar se nisva videla, mu poročam še o žalostni usodi svojih klobas. V Vidmu so nas pregledali carinarji. Ko pridem na vrsto, me vpraša uradnik, kaj imam.

„Nič takega,“ mu odvrnem, „pač pa imam tu nekaj klobas. Povejte, kaj moram plačati?“

„Uvoz te vrste mesnine ni dovoljen v našo deželo!“

„Zakaj?“

„Zato ker imate v Avstriji trihine!“

„Saj jih bom sam jedel!“ mu odgovorim, pa je bilo vse zaman.

„Klobase se tu zažgo in basta!“

Par mi jih je milostno pustil, druge pa je konfisciral.

„Škoda,“ pravi Aleksander, „to bi se nama prilegle! Tu moramo jesti pečeno čebulo! Kdaj se bom privadil tej slabi hrani!“

Tedaj izvlečem iz žepa kuhan prekajen volovski jezik:

„No, prav vsega mi pa tudi niso odvzeli. Nekaj sem imel tudi po žepih shranjenega. Jezik mi je dal za potnino neki mesar, ki sem ga poučeval v slikarstvu. Ta človek je malo drugačen kot so njegovi tovariši; ima še vendar nekaj idealnosti. — Začniva! Se dobi v bližini kako dobro vino? Pri vas tako menda nič ni?“

„Ljubi prijatelj, preveč zahtevate od mene. Kot redovnik ne smem niti iz celice vsak čas, kako naj poznam gostilne in dobra vina?“

„Imate kakega hlapca pri hiši?“

„Ta bi se dobil.“

Čez malo časa sva imela izborno južino ter si napivala, da Slovenca ni kmalu konec.

S p. Aleksandrom sva obiskala skupaj več galerij in cerkva ter občudovala stare mojstre. P. Aleksander je imel več naročenih del, ki jih je izvrševal. Obenem je tudi portretiral svoje sobrate. Jaz sem napravil le par studij in risb v akademiji, ves drugi čas pa sem porabil z ogledovanjem zbirk.

Poizvedoval sem tudi, če ni profesor Feuerbach v Benetkah. Že na Dunaju so mi pripovedovali, da je radi nesporazuma z ondotnimi profesorji popustil dunajsko profesuro in odšel v Benetke. Moj prijatelj, dunajski slikar Skudecki, mi pove, da biva Feuerbach približno že dve leti v Benetkah, da stanuje v albergo Luna, ateljé da ima v neki palači (ime sem pozabil) in da boleha za srčno napako. Nekajkrat sem šel ob večerih v hotel Bauer, kjer sem ga vsak večer videl sedeti pri posebni mizi s starim posestnikom hotela, ki je bil Dunajčan. Predstaviti se mu pa nisem upal. Pač pa sem pisal mojstru Wolfu, da naj mi pošlje kako priporočilno pismo do njega.

Wolf je Feuerbacha visoko soštoval. Mnogokrat mi je pripovedoval, kako se je seznanil z njim v Benetkah. Feuerbach je bil tedaj, ko je studiral Wolf na beneški akademiji, že dovršen slikar. V Benetkah je studiral le stare beneške slikarje, zlasti Tiziana in Veroneseja. Tudi Feuerbach je moral Wolfa kot zelo izobraženega moža rad imeti, ker sta si vedno dopisovala, kjerkoli sta bila. Wolf je bil dober risar arhitekture, še boljši pa v perspektivi. Tako je narisal nekoč v Benetkah za Feuerbacha perspektivično krasno palačo za ozadje neke Feuerbachove slike. Karton sem še pri Wolfu v Ljubljani večkrat videl.

Nekega dne, če vem prav, je bilo to na jesen l. 1874., mi pove Wolf z velikim veseljem, da ga v najkrajšem času obišče Feuerbach. Imel je tedaj več altarnih slik v delu. Spominjam se še, da jih je dobro motril, katere mu pokaže. Par dni potem mi pravi:

„Delavnico morava osnažiti, v nekaj dneh pride!“

„Dobim kako žensko,“ mu rečem, „da to naredi.“

„Je ne maram. Sama bova naredila.“

Na večer prinese postrežček velikanski nahrbtni koš žaganja. Mojster se sleče do hlač in srajce, seveda sem tudi jaz tako naredil. Nato sva začela na kolenih vsak v svojem kotu izmivati pod z vodo in ga zbrisavati z žaganjem. Ko sva prišla v sredi sobe skupaj, je mojster popravil svojo viržinko v ustih in rekel:

„Pa sva vendar opravila brez bab!“

Potem sva omedla še pajčevino, zbrisala mizo in omare in prvo snaženje delavnice v dveh letih, kar sem bil pri njem, je bilo gotovo,

Drugi dan je bil zaželjeni praznik. Feuerbach je prišel. Proti poldnevu ga je pripeljal mojster v ateljé in mu razkazal svoja dela. Jaz sem risal po kipu glavo Arijadne. Pristopil je tudi k meni ter si ogledal mojo risbo. Wolf me je originalno predstavil z besedami:

„To je mladenič, ki bi rad postal slikar.“

Feuerbach je ostal še drugi dan v Ljubljani, pa jaz ga nisem več videl. Z mojstrom sta hodila po ljubljanski okolici ter obiskala nekatere ljubljanske odlične hiše. Bila sta med drugimi pri Karingerju, ki je bil tudi velik častilec Feuerbacha.

Iz Benetk sem pisal torej Wolfu za priporočilno pismo, pa preden sem ga prejel, je bil Feuerbach mrtev. Nekega jutra koj po novem letu 1880., sva sedela s Skudeckim v Caffè Svizzero in brala časopise. Kar vzklikne prijatelj:

„Feuerbach je ponoči umrl. Danes popoldne ga prepeljejo iz stanovanja v protestantovsko cerkev, kjer ga blagoslovi pastor, od tam pa na kolodvor, da ga odpeljejo nekam na Nemško“.

Popoldne sva se napotila v protestantovsko cerkev, da sva se poslovila od svetovno znanega slikarja. Kmalu, ko sva dospela do cerkve, so pripeljali v čolnu rakev ter jo prenesli v cerkev. Protestantovska občina v Benetkah je bila tedaj jako majhna, obstoječa le iz tam živčih Nemcev. Tako se nas je nabralo le majhno število častilcev in nekaj beneške radovedne mladine.

Ko so postavili rakev v cerkev, je pastor opisal njegovo življenje in delovanje ter se konečno poslovil od njega v imenu protestantovske občine. Potem ga je blagoslovil in opravil obredne molitve. Po obredu so ponesli rakev zopet v žalno okrašeni čoln in jo odpeljali na kolodvor.

Kmalu mi je potekel čas, ki sem ga določil za Benetke. Ko se poslovim od p. Aleksandra, je sedel pri njem neki svetni duhovnik. Ko sliši, da grem v Florenco, mi reče:

„Jaz sem Florentinec in Vam lahko koristim.“

Napiše mi par vrstic in nadaljuje:

„Obrnite se na podobarja, na katerega je naslovljen ta list. Ta Vam bo vse naredil: dobil Vam bo stanovanje, Vam razkazal mesto in storil sploh vse, kar boste zahtevali od njega.“

Ko se mu zahvalim za prijaznost, se poslovim od p. Aleksandra in grem obiskovat še nekatere druge znance. Med temi je bil tudi slikar Skudecki, ki mi je dal svojo vizitko z opombo:

„Dajte jo mojemu prijatelju, slikarju Sokolovu, ki živi že več let v Florenci.“

Poslovil sem se še od Matilde in Marjete, ki ju nisem pozneje več videl, in zapustil „bello Venezia“.

Med potjo v Firence sem se ustavil dva dneva v Bolonji. Ogle dal sem si mesto. Nisem se nadejal, da je v tem mestu nakupičenih toliko umetnin. Posebno me je zanimala bolonjska šola, ki ima čisto svoj značaj v slikarstvu. Tu sem videl tudi prvo Rafaelovo delo, sv. Cecilijo. Kar obstal sem pred njo, to je nekaj nebeškega. Ko sem nadalje opazoval umotvore po sobanah, nisem mogel več naprej. Zopet in zopet sem se moral vračati k Ceciliji.

Tretje jutro sem se odpeljal čez Apenine v Firence. Dospel sem popoldne in takoj poiskal podobarja Ramellija, do katerega sem imel priporočilno pismo. Sprejel me je prav prijazno. Preskrbel mi je v bližini sobo in tako sem še tisti dan prenočeval v svojem stanovanju. Drugi dan mi je dal dobri mož na razpolago svojega brata, ki mi je razkazal mesto. Tako sem bil v dveh dneh povsem več mesta in sem lahko sam, brez tuje pomoči preučeval Firence in njene dragocenosti.

Firence je najlepše mesto cele Italije, a ne samo po zunanosti in legi, temveč tudi radi najbogatejše zbirke najboljših umotvorov. Čudno to ni, saj so tu delovali največji umetniki Michelangelo, Angelico da Fiesole in drugi. Pripomogli so k temu bogati Medicejci in Pitti. Firence je tekmovala z Rimom, kdo bo imel več umetnikov in največje umotvore. V galerijah Medicejcev in Pittija niso zastopani samo najboljši italijanski mojstri, temveč tudi najboljši srednjeveški umetniki sploh. Pa o tem nisem zmožen pisati in tudi ni moj namen.

Ko sem se udomačil v mestu, sem začel ogledovati cerkve in galerije. Po galerijah je povsod dosti kopistov, ki posnemajo po starih mojstrih. To ni nič novega, čudno se mi je le zdelo, da sem v vsaki večji galeriji videl na stojalu vsaj po eno pričeto sliko in če sem vprašal galerijskega služabnika, kdo to dela sem dobil vedno isti odgovor: „Neki Rus Sokolov“. Spomnil sem se na pismo, ki sem ga imel za njega, in se domislil, da ga moram obiskati. Nekoč, ko sem bil duševno zelo izmučen, sem sklenil, da pojdem k njemu in se v razgovoru nekoliko odpočijem. Označena mi hišna številka je bila velika moderna palača. V vratih je stal livriran vratar, ki mi povc, da stanuje slikar Sokolov v drugem nadstropju. Ko pozvonim, so pritekla tri dekleta gledat, kdo je prišel. Opazil sem takoj, da niso Italijanke. Ko mi ena pokaže iskano sobo, vstopim. Bila je bogato

opremljena. Nasproti mi pride lep mož, malo čez 30 let star, ter me vpraša, kaj želim. Ko se mu predstavim, mu dam pismo. Prebravši list, me sprašuje, kako se godi Skudeckemu, potem se vsedeva in razgovarjava o raznih rečeh. Med drugim ga vprašam tudi, kako da ima po galerijah toliko slik pričetih. Pripoveduje mi, da nima časa zgotoviti nobene slike, ker komaj prične eno, mora že zopet odpotovati v domovino, tako, da je več na poti kot doma. Povabil me je, naj ga večkrat obiščem, in če mi more narediti kako uslugo, naj se obrnem do njega.

Ko se poslovim, odidem k podobarju Ramelliju. Tega vprašam, če stanuje v Florenci več Rusov. Pove mi, da imajo celo predmestje. Bili so to sami politični izgnanci, povečini plemenitaši. Kmalu mi je bilo vse umevno. Sokolov je bil političen agent. Kot slikarju s kako podobo pod pazduho mu je bila brez sumnje vsaka hiša odprta. Obenem je pobiral tudi na Ruskem za izgnance najemnino. Obiskal sem ga še večkrat in se prepričal, da je bilo moje naziranje pravo.

Začel sem ogledovati okolico. Najprej sem šel na Miniato, kjer je krasna cerkev iz 12. stoletja in lepo pokopališče. Nekoč sem šel tudi v Fiesole, ki je dobro uro hoda oddaljen od mesta. Ogledal sem si samostan, kjer je živel Fra Angelico. Samostan ima krasno lego. Vzdržuje se kot muzej. V skoraj vsaki celici je kaka slika brata Angelika. Nehote sem se zatopil v čas, ko je tu opravljal bl. brat svoje pobožnost in upodabljal isto s čopičem na platno in steno. Nazaj grede sem opazoval krasnj razgled na Florentinsko mesto in njegovo okolico z zglledno obdelanim poljem in vinogradi. Občudoval sem tudi poljedelske naprave, ki so bile jako napredne. Med njivami so bile napeljane drenaže. Ob suši so po ceveh namakali zemljo.

Ko pridem na dom, dobim pismo, da me obišče Ivan Hribar, ter da ga naj poiščem drugi dan v hotelu Vittoria. Ko ga dobim drugi dan, me povabi na zajutrek in mi pripoveduje, da bi imel priti semkaj tudi Jurčič, da pa je radi bolehnosti ostal v Benetkah. Po zajutruku sem ga vodil po mestu in galerijah. Proti poldnevu mi reče:

„Pokaži mi prav preprosto gostilno. Rad bi spoznal običaje preprostega naroda.“

„Pojdiva torej tja,“ mu odvrnem, „kamor zahajam, od kar sem tu.“

Ko prideva do gostilne, pogleda na napis: „Alla antica Trapula“. Ko prečita, se začne smejati ter ponovi: „Pri stari mišnici! To pa to! To mora biti pa že kaj posebnega.“

Greva v posebno sobo. Tam sta že sedela moja vsakdanja sogosta, dva duhovnika. Ko ju predstavim, prisedeva k isti mizi. Kmalu

smo bili v razgovoru, ki je postal proti koncu kosila prav živahen. Mlajši duhovnik se je izdal za poeta in je začel s Hribarjem kot pisateljem obdelavati to in ono literaturo. Končno ukaže Hribar prinesiti „un chianti“. Pri obračunu je gostilničar le pomigal z opleteno steklenico in povedal račun. Drugi dan pa ga slišim, ko pripoveduje svojim gostom:

„Per Dio! kako močno ljudstvo! Pije vino kakor vodo!“

Hribar je ostal še par dni v Florenci, da si je ogledal lepo mesto. Po njegovem odhodu sem začel misliti na kako delo. V hodniku na dvorišču pred cerkvijo sv. Annunziata je v lunetah več al fresco-slik od Andreja del Sarto, n. pr. Madonna del Sacco, Marijino rojstvo in še nekaj drugih. Te slike sem se namenil posneti. V zadevi se obrnem do svojih vsakdanjih sogostov pri mizi, ki sta bila oba pri sv. Annunziati, in ju vprašam, kje naj si izprosim dovoljenje, da smem posneti slike.

„Kar na gospoda sakristana!“

„Dal Vam bom priporočilno vizitko,“ pravi drugi.

„Ni potreba,“ se oglasi zopet prvi, „bom sam govoril žnjim.“

Čudil sem se, zakaj govorita duhovnika s tako častjo o mežnarju. Pozneje sem zvedel. Pri neki priliki sta mi pripovedovala, kaki reveži so italijanski duhovniki. Za mašo dobi eno liro in menda malo podporo iz cerkvenega zaklada. S tem naj živi in se oblači. Ni čuda, da sta tako spoštljivo govorila o mežnarju. Ta dobi od tujcev dnevno več kot 20 lir le za to, da jim odpira cerkev in razkazuje umetnine. Obrnil sem se torej res na gospoda sakristana, mu pomolil par lir in bilo je vse v redu.

Ker nisem delal vzdržema na posnetkih, sem se zamudil dalje kot sem mislil. Tako je poteklo že par mesecev, od kar sem prišel v Florenco, in moral sem misliti na odhod v Rim. Nekoč obiščem še podobarja Ramellija da se poslovim in zahvalim za njegovo ljubeznivost.

„Čujte,“ pravi, „v Rimu imam sorodnika, ki mu bom še danes pisal. Ta Vas bo čakal v Rimu na kolodvoru, in če nima sam stanovanja na razpolago, ga Vam bo preskrbel.“

Dogovorila sva se, kdaj in s katerim vlakom odpotujem, in na te podatke je pisal. Bil sem torej preskrbljen, da mi rimsko mesto ne bo delalo veliko težav, ki sicer drugače tujcu ne prizanesejo. V večno mesto Rim sem došel pozno na večer začetkom svečana leta 1880.

Pri izstopu kolodvora sem se začudil, ko me ogovori starikav gospod in me vpraša, če sem jaz oni potnik iz Florence, ki ga je pri-

poročil podobar Ramelli. Ko mu potrdim, sem pristavil, da me je moral Ramelli dobro popisati, da je takoj pravega zadel.

„Kar z menoj pojdite,“ mi pravi, „nimava daleč. Via Ripetta je takoj tu spodaj.“

Ko prideva do hiše, mi odkaže v četrtem nadstropju sobo.

Drugo jutro vstanem zgodaj in pogledam skozi okno. Pred seboj sem videl v isti visočini ograjo velikega vrta. Kaj je neki to? si mislim. Pogledam v svoj zemljevid in spoznam, da je ta zid ograja kraljevega vrta na Kvirinalu. Skušal sem videti kaj več, pa nisem ugledal drugega, kot vrhove mandelnovih dreves v najlepšem cvetju. Po zajutruku — imel sem tudi hrano pri gospodarju — se napotim k sv. Petru, kjer sem imel največ opravila ves čas svojega bivanja v Rimu. Temu se ni čuditi, ker ima že cerkev sama toliko umetnin, da človek potrebuje nekaj dni, da jo preuči. Kaj šele Vatikan! Med tem sem obhodil seveda tudi parkrat mesto, da sem se spoznal v njem. Podrobnejši ogled pa sem odložil na poznejši čas. Razdelil sem si mesto v okrožja, ki sem jih potem pazljivo preučeval. Gotove dneve v tednu pa sem si odločil za sprehode izven mesta v Campagno. Posebno rad sem zahajal k sv. Pavlu in sv. Lovrenciju zunaj mesta. Ob večerih pa sem zahajal v kako kavarno, nekaj radi časopisov, nekaj pa tudi radi družbe. Seznanil sem se bil z več nemškimi slikarji in podobarji.

Začel sem tudi po malem z delom. Slikal sem banderno sliko za dekanijsko cerkev v Cirknici ter nekaj malih slik iz navadnega življenja za Kotnika na Verdu. Med tem pa sem obiskal posebno dopoldne manjše cerkve, katerih je toliko v Rimu, da bi potreboval menda celo leto, ko bi obiskal vsak dan le eno.

Bližal se je poletni čas in vročina je vedno bolj pritiskala na mesto. Radi vročine in malarije, ki je v tem času zelo razširjena, zapuščajo premožni Rimljani mesto ter gredo na deželo, v Frascati, Tivoli, Palestrino in dr. Začetkom avgusta obolim tudi jaz na malariji. Naravni nagon me je silil, da sem šel nekega popoldne pri Porti del Popolo iz mesta in prišel v par urah hoda v oddaljen trg, katerega ime sem že pozabil. Tam sem se napil dobrega črnega in belega vina in se vrnil v mesto. Ves prepoten, se preoblečem doma in grem v posteljo. Drugi dan sem bil zdrav. Približal pa se je konec mojih finančnih sredstev in koncem avgusta sem zapustil večno mesto ter odpotoval v domovino.

Doma sem imel takoj polno naročil, posebno za Vipavsko dolino. Preselil sem se tja in sem skoraj v vsaki cerkvi kaj slikal. Delal sem v Sv. Križu, od tam sem šel v Šmarje na Goriško, kjer sem preslikal presbiterij, isto tako v Gabrbjah. Poteklo mi je med tem par let,

Nekoč mi piše p. Aleksander iz Gorice, da je prišel iz Rima ter se nastanil v goriškem samostanu. Se ve, da sem ga šel takoj obiskat. To je bilo veselje, ko se snideva! Razkazal mi je študije s svojega potovanja. Imel je tudi že več naročil izven samostanskih potreb. Tudi meni je preskrbel malo naročilo: Križev pot za Pevno. Pozneje sva bila v vednem stiku pismeno do njegove smrti.

Ko pridem domov, sem začel misliti na svoj lastni dom. Ko sem si vse uredil, je bilo moje prvo veliko delo preslikanje presbiterija pri oo. Frančiškanih v Novem mestu.

Nekoč sedim doma pri slikarskem stojalu, kar mi prinese poštar pismo od p. Aleksandra, ki mi piše:

„Zelo sem slab; zdravniki mi pravijo, da imam jetiko. Več naročenih del imam. Teh ne morem izvršiti. Prevzemite jih Vi, kar dobim za nje, to dobite Vi, samo da me rešite skrbi.“

Hítro mu odgovorim, da mu vse rad storim, če treba, tudi brez plačila. Nekaj dni pozneje se mi zahvali in pravi:

„Jutri odpotujem v Brežice. Tam dobim kozje mleko. Mleko in pomladanski zrak bosta gotovo dobro učinkovala na moje zdravje.“

Menda drugi dan — 5. maja 1884 — dobim njegovo zadnje pismo iz Ljubljane:

„V Brežice grede, sem se ustavil v tukajšnjem samostanu, da se hipno malo odpóčijem. Od vožnje iz Gorice sem tako utrujen, da bi ne šel k oknu gledat, tudi če bi se slon pred samostanom na glavo postavljaj.“

Par tednov pozneje sem bral v „Slovcu“ da je p. Aleksander umrl. S p. Aleksandrom je izgubil samostan najbolj nadarjenega umetnika, jaz pa svojega najboljšega prijatelja. Njegov talent bi se bil razvil šele pri njegovih samostojnih delih.

Zopet preteče nekaj let. Iz Kaiserslauterna dobim l. 1888. od Janeza Šubica pismo, v katerem mi sporoča:

„Ob šolskih počitnicah pridem v Ljubljano. Tudi brat Jurij pride. Obenem pa sem pisal tudi bratu Tinetu in bratrancu Janezu, da se snidemo po tolikih letih zopet skupaj. Pridi torej zanesljivo tudi Ti!“

Določeni dan se odpeljem zgodaj z vozom v Ljubljano in grem takoj k Maliču, ker mi je sporočil, da bo tam stanoval. Dobim ga še v postelji. Po prvem pozdravu je vstal in se počasi oblekel. Med tem sva si pripovedovala svoje doživljaje.

„Kdaj pa pride Jurij?“ ga vprašam.

„Sedaj ob devetih pridejo vsi skupaj z gorenjcem. Jurij je že par dni tukaj, pa je šel pogledati malo na dom.“

Med potjo v kavarno me vpraša:

„Torej Ti si oženjen?“

„Da, že tri leta.“

„Povej mi po pravici, ali si zadovoljen?“

„Zakaj bi ne bil? Saj je pri najvišjih idealih končno taka proza potrebna. Zakaj se pa Ti ne oženiš? Saj si vendar tako dobro situiran, da lahko vprašaš, kjerkoli Ti ljubo, za roko poštenega dekleta? Samo to Ti svetujem, drži se Slovenk!“

Nekaj korakov greva molče, potem pa mi odgovori:

„Ne vem. Veš, sem že precej prileten in ne posebno zdrav.“

„Kar se let tiče, si v najboljši moški dobi. Glede bolezni pa bi Ti bil morebiti zakon ravno v zdravje.“

Med tem sva prišla do kavarne ter prekinila svoj razgovor. Tam sva počakala, da so prišli tudi drugi. Po iskrenem pozdravu smo še malo posedeli, na kar je ugotovil profesor Jaka Hafner — stara hiša iz dunajskih časov — da je zguba sedeti v kavarni. Predlagal je, da odidemo v kako krčmo na zajutrek. Izvolili so si Auerjevo gostilno, takozvano „omnibus“. Tam smo sedeli potem nepretrgoma ves dan. Dosti se je govorilo, dosti napivalo, še več pa pilo. Enoglasno se je sklenilo, da me vsi obiščejo ob letu. Prvi dan bodo moji gostje, drugi dan pa se odpeljemo v Podlipo, kjer bomo najeli hribovski gnojni koš in se v njem z volmi popeljali čez Lučne v Poljane. Tam naj bi bil konec naše slavnosti.

Kdaj sem se poslovil od vesele družbe, ne vem več. To pa vem, da sem doma takoj obrisal svoji ženi naš načrt, kaj in kako se bo vse ob letu izvršilo. Seveda je moja žena takoj prevdarjala, kaj bo treba vse ukreniti, da se taki gostje kar najbolje sprejmejo.

Vse te skrbi so bile nepotrebne.

Kakega pol leta pozneje sem bral med dnevnimi novicami v „Slovencu“, da je umrl Janez Šubic in nekako leto pozneje mu je sledil Jurij. Slovenija je izgubila svoja dva najbolj nadarjena moža, ki bi lahko še veliko koristila domovini. Od tri- oziroma štiriperesne deteljice pa samujem le še jaz.

Varstvo spomenikov.

Od 1. III. do 1. X. 1922.)

Poroča konservator dr. Fr. Stelè.

Bistrica pri Trziču, podružnica sv. Jurja. Cerkev je dobila novo ostrežje; mesto s kodljami, kot dosedaj, je bila pokrita z opeko, zvonik pa s pločevino, ki so jo rudeče pobarvali. Stene so bile na

zunaj in na znotraj pobeljene, pri čemer je ostalo 14 na steno naslikanih križev nedotaknjenih. Podpora v znesku 10.000 K je bila izplačana.

Sr. Bitnje, podr., slika sv. Uršule, platno, olje, je bila v skrajno zanemarjenem stanju: deloma barva odrgnjena vsled dviganja in spuščanja slike v „tronu“ oltarja, razen tega je bila nevesče pribita na desko iz smerekovih desk. Ravno pri glavi je smola prilepila platno na desko in dvignila s svojim naraščanjem barveno podlago in jo razkrojila. Ob robovih je platno raztrgano, isto tako velik pas od srede navzdol ob sv. U., deloma je bila tudi preslikana in firnež preperel. Spomen. urad jo je izročil M. Sternému, da jo restavrira na uradne stroške, ker je to eno zelo redkih datiranih del iz Chrónove dobe. Program obsega nalepljenje na novo platno z zmesjo iz kolofonije, voska in terpentina; odpadla mesta se bodo zakitala s kreda in gipsom in pobarvala okolici primerno. Preslikana mesta se odstranijo. Na koncu se bo slika impregnirala s kopaiva balzomom in prevlekla z mastiksom. Stroški so preračunjeni na 9000 K.

Slika nam predstavlja — spodnjem delu sv. Uršulo postavljeno v os slike v pokrajini, kjer se vrši pokolj njenih tovarišic. V zgornjem delu je sv. Trojica obdana od angeljev. Spodaj na levi je ščitek z napisom G. B. F. 1616.

Bled, cerkev na otoku je bila o priliki prihoda kraljeve dvojice na Bled nanovo prepleškana. Delo se je izvršilo v nagilci, dosedanji položaj poslabšan z zeleno barvo, ki so jo dali pilastrom. Mestoma so se skozi belež pokazale umazane lise vsled napisov s tintnim svinčnikom; par tednov po prepleskanju je bila cerkev zopet do človeške višine popolnoma popisana.

Bohinjska Bistrica, vojaško pokopališče, ki je bilo najbolj zapuščeno v celi Sloveniji, je bilo na državne stroške nanovo ograjeno, da se zabrani dostop živini in postavljen velik lesen križ.

Dol ob Savi, farna cerkev, Kremser-Schmidt, slika sv. Marjete, je kazala v spodnjem delu sledove plesnobe; v sredini na obleki je odpadlo ca 8 cm² barve. Plesnoba je bržkone posledica prilepljenja na novo platno z zmesjo, ki plesnuje. Na stroške spomen. urada bo M. Sternén sliko impregniral s kopaiva balzomom, okružene dele pa izpolnil z barvami, ki bodo okolici primerne. Delo je preračunjeno na 2000 K.

Dunaj, slovenske umetnine, ki so bile last Staatsgalerije, so bile v juniju mesecu prepeljane v Ljubljano in obešene v Narodni galeriji. Na ta način so bile vrnjene v domovino 3 slike M. Jame (Most, Most čez Donavo in Dürnstein), 3 R. Jakopiča (Ikona, Jesen in Zima), 1 I. Groharja (Triglav), 1 P. Žmitka (Po solnčnem zahodu), 2 M. Sternena (Počivajoča in Vas ob morju) in 1 kip I. Zajca (Poprsje deklice).

Golce, podr. sv. Magdalene pri Laškem. Pod streho je našel konservator zavržen lesen kip Matere božje z detetom, prav dobro, močno poškodovano delo konca XV. stol. Ako se razmere v ško-fijskem muzeju v Mariboru izpremenijo, je želeli, da se odda muzeju.

Horjul, kapelica na zap. koncu vasi. Sporazumno s prof. Plečnikom je bila razpisana konkurenca mej učenci arhitekturnega oddelka v Ljubljani. Predloženih je bilo 9 načrtov. Za najboljši dve skici je izplačal spomen. urad D. Grabrijanu 50 Din, D. Serajniku pa 25 Din na-

grade. Načrti so bili nato predloženi krajevnemu odboru, ki se je odločil za Omahnov načrt in ga v surovem zidu že do jeseni izvedel.

Horjul, pokopališče, kapelica. Pokopališče ima lepo lego v polagoma se dvigajočem bregu; letos so ga po bregu navzgor nekoliko razširili. Zidali so z domačim kamnom. Po ideji arhit. J. Plečnika so zgornjo stranico ozidja v sredi dvignili v obliki trikota s konkavnimi stranicami in na ta način dobili prostor za plitvo kapelico z malo menzo, nad katero je projektiran relief ali freska Žalostne Matere božje. Pokopališče je dobilo na ta način naravnost monumentalno lice, lega grobov se preuredi z ozirom na glavno os, ki vodi od vhoda k novi kapelici; okusen spomenik iz l. 1815. je bil vzdian v zidu mrtvašnice.

Hrastovec, graščina pri sv. Lenardu v Slov. Goricah. Spomeniški konservator se je zavzel za ohranitev v Sloveniji prekrasne rezljane postelje z baldahimom iz XV. stol., ki je predstavljala nedvomno eno umetniško najdragocenejših del umetne obrti v celi Jugoslaviji. Tozadevni koraki so se izkazali brezuspešni, ker je dobil pojasnilo, da je postelja z nekaterimi drugimi predmeti hišne opreme odšla preko meje popolnoma legalnim putem. Z ozirom na ta slučaj je bila uprava in vsa merodajna mesta naprošena, da strogo izvajajo določila naredbe o izvozu starin in umetnin in izrecno poudarjeno, da pod prepoved spadajo tudi predmeti hišne opreme in umetniško izdelani predmeti vsakdanje porabe.

Kamnik, frančiškanski samostan, V. Mencinger, slika Porciunkule. Konservator jo je našel visečo na spodnjem hodniku v tako zanemarjenem stanju, da skoro ni bilo mogoče razločiti, kaj predstavlja. Imela je več lukenj in je bila po sredi v spodnjem delu pretrgana. Platno je deloma vsled preperelosti razpadlo. Firnež je bil preperel in oslepel. M. Sternén jo bo restavriral na stroške spomen. urada pod pogojem, da se obesi zopet v cerkvi, kar je predstojništvo sprejelo. Program restavriranja: Slika se najprvo osnaži nesnage in odstanijo krpe zadaj, na to se nalepi na novo platno z zmesjo iz kolofonije, voska in terpentina, kateri se primeša primerna količina okra. Nato se bo slika očistila starega firneža in praha. Odpadli deli se bodo zapolnili s kredom in gipsom in nato poslikali okolici primerno. Končno se bo slika impregnirala s kopaiva in prevlekla z mastiksom. Stroški so preračunjeni na 9000 K.

Sv. Katarina nad Laškim, podružnica. Na stranskem oltarju na ženski strani se nahaja kot predela tega oltarja na leseno desko slikana slika sv. 3 kraljev. Slika je za naše razmere prav dobro nemško-renesančno delo iz 2. pol. XVI. ali mogoče zač. XVII. stol. Na sliko je bila prislonsjena kánon-tablica, kar polagoma kruši dele barve. Konservator se je zavzel za to, da se napravi kánon-tablici posebno stojalo, da je ne bo treba več naslanjati na sliko.

Sv. Katarina pri Semiču, podružnica, zvonik. Streha je v slabem stanju, obnovit jo nameravajo v šilasti obliki s pločevino, češ da za obnovitev v sedanji obliki ni denarja. Ker je streha tega zvonika ena najoriginalnejših pri nas (nad zvončastim spodnjim delom se nahaja več druga na drugo položenih čebuljic, ki se vedno ožijo proti vrhu), se je konservator zavzel za ohranitev te oblike in obljubil v tem slučaju državno pomoč.

Kopanji, farna cerkev, Ant. Cebej, slika Vnebovzvetja Matere božje. Ta slika, ki je bila pred več leti restavrirana po P. Žmitku je zopet v tako obupnem stanju, da je nujna restavracija neobhodna. Spomen. konservator jo je poveril M. Sternénu. Spodnji del slike je zopet odpadel, ker je bilo spodnje novo platno prilepljeno samo z limom, ki je razpadel. Program dela: Slika se osnaži krp in lima zadaj, nato se nalepi v spodnji polovici novo platno z zmesjo obstoječo iz kalofonije, voska, terpentina in okra. Ostala mesta se zapolnijo s kreda in gipsom zmešanim s firnežem in limom, nato se manjkajoča mesta doslikajo okolici primerno. Končno se slika prevleče z mastiksom.

Stroški so proračunjeni na 5000 K.

Kostrivnica, farna cerkev, eventuelno slikanje. V ti zadevi je podal konservator izjavo sledeče vsebine: 1. Cerkev je izrazito prostorna stavba, to se pravi, da ima prostor sam brez ozira na kake arhitektonske okraske ali slikarske pomočke estetske kvalitete, oko se veseli pri doživljanju, kako lupina zidu v neprestanem močno plastično občutenem gibanju na vse strani z energijo in samozavestjo oklepa prostor. Navadno te vrste cerkve sploh niso bile slikane, ampak samo pobeljene, imele so kvečemu razlike v barvnih tonih posameznih delov. 2. Cerkev ima 5 krasnih baročnih oltarjev in prižnico; posebno veliki je monumentalen. Njihova sedanja barva je tako posrečena, da bolje ne more biti; oprava tvori celoto, ki ima svoje središče v vel. oltarju in s svojimi močnimi kontrasti napram svetlim stenam daje skupnost pritičnemu delu in izrazito orientacijo očesu pri najvažnejšem delu cerkve, kar arhitektura, če ostane neslikana, še podpira.

Sv. Lenard pri Kostrivnici, podružnica. Zanimiva zrelo gotska stavba. 3 baročni oltarji so iz 1. pol in srede XVII. stol., ki po svoji kompoziciji in ornamentiki predstavljajo zgodnji tip teh spomenikov, ki je v primeru z poznejšimi precej redek. Največja zanimivost je pa gotski kip stoječe Matere božje z detetom v srajčki v narčju. Moderno polihromiranje je napravljeno očitvidno po starem. Spodnji del kipa je močno črviv. Čas postanka zač. XV. stol.

Lesce, sirarna. Farna cerkev v Lescah je stavbinsko, po svoji opremi in po impozantni zunanščini velevažen spomenik. Razen tega tvori ona s pokopališčem in ozidjem, ki jo obdaja, zatišno, zaključeno okrožje na periferiji vasi, ki je v tem oziru naravnost idealno. Pokopališče samo, ki ima več starih lepih spomenikov, je gotovo eno najlepših v Sloveniji. Od cerkve je krasen pogled na polje proti Begunjam in gore. Nek podjetnik je sklenil postaviti ravno za cerkvijo ob cesti sirarno in dobil zato dovoljenje županstva. Biv. konservator Fr. Avsec, sedaj župnik v Lescah, je dvignil svoj glas proti stavbi, ki nujno poruši idilo, ki jo do sedaj tvori cerkev s svojim okrožjem. Njegovemu protestu se je pridružil spomeniški konservator in „Ognjišče“, društvo slušateljev arhitekturnega oddelka v Ljubljani. Kljub izrecni prepovedi zidanja do definitivne odločitve te zadeve, ki jo je izdala vlada, je bila stavba postavljena in kazi sedaj svojo okolico. — Ta slučaj je značilen za naše razmere, ker dokazuje, kako malo razumevanja za naravne, krajevne in zgodovinske zanimivosti je med nami. V kraju, ki je eno najvažnejših izhodišč za tujce napravijo s stališča interesov tujkega prometa obžalovanja vredno napako

ljudje sami samo za to ker se ne morejo dvigniti do tega, da bi zadevo presojali še s kakega drugega kot lokalno osebno strankarskega stališča. Sirarna stoji danes, tam kjer stoji, v kvar lepotam kraja, samo iz nepremišljene kljubovavnosti.

Ljubljana, podružnica sv. Florjana, freska Matere božje na fasadi. Cerkev in zvonik sta bila nanovo pobarvana; pri ti priliki je bila po spomen. konservatorju natančno preiskana slika Matere božje nad vhodom na fasadi. Slikal jo je na presno Janez Wolf, ki je imel navado, da je rabil preveč pust omet, ki se je izkazal v vseh slučajih na zunanjščini netrpežen. Že l. 1904 so morali sliko popraviti. Delo je bilo poverjeno neveščemu slikarju, ki je sliko enostavno preslikal z oljnatimi barvami in s tem razpad še pospešil. Pri preiskavi se je pokazalo, da je prvotno sliko, tudi vsaj deloma, sploh nemogoče rešiti, kajti z luščenjem oljnate plasti je odpadel tudi omet s prvotno barvo in na odstranitev zgornje plasti brez uničenja spodnje ni bilo mogoče misliti. Cerkevno predstojništvo se je odločilo sliko odstraniti in jo nadomestiti z novim posnetkom al fresco. Delo je bilo poverjeno Mat. Sternénu, ki je delo izvršil tako da je prenesel na novi omet prvotno kompozicijo z malimi izpremembami; tako je bila n. pr. naslikana po originalu slike v vel. oltarju podoba milostne Matere božje, ne pa po netočnem Wolfovem posnetku. V izvedbi se Sternén ni držal načina prvotnega modeliranja ampak je delo izvršil po svoje.

Kljub poprejšnjemu opozorilu sta bila kamenita kipa na fasadi z beležem prevlečena, mesto da bi bili kamen osnažili in ga pustili v naravni barvi.

Ljubljana, beljenje in barvanje kamenitih portalov. Mestni stavbni urad je bil v zvezi s popravili na fasadi in arkadah mestnega magistrata in več slučajev v stavbni sezoni l. 1922. (Portal na Bregu št. 18, Kazina, Stari trg 3 itd.) opozorjen na to, da ni umestno prevlačevati kamenitih portalov in drugih kamenitih delov stavb z barvo ali beležem, razen če to zahtevajo praktični oziri konservacije ali podobno. Stavbni urad naj bi pri dovoljevanju beljenj in izprememb fasad stranke opozoril na nesmiselnost takih dejanj. V istem smislu je posredovalo tudi „Ognjišče“.

Maribor, škofijski muzej. Škofijski ordinariat je bil naprošen naj napravi konec nevzdržnemu stanju v shrambi škofijskega muzeja, kjer je sedaj obenem skladišče za časnikarski papir, vsled česar trpe muzealni predmeti občutno škodo.

Mokrice, grad, kamenit steber s kipom Amorja. Baron N. Gagern je podaril ljubljanskemu muzeju kip Amorja s podstavkom v obliki okroglega stebra. Kip je bil izdelan v delavnici Dombau-meistra F. Schmidta na Dunaju iz kamna v bližini Mokric, iz katerega je sezidanih več važnih modernih poslopij na Dunaju.

Mokrice, grajski park, kipi 4 letnih časov. Koncem grajskega parka v smeri proti Samoboru so stali v nalašč za to prirejenem nasadu 4 nadčloveški kameniti kipi, alegorije letnih časov, prav dobro baročno delo. Po prevratu so jih nagajivci in pijanci vzeli za cilj svojih napadov in jih podrli na tla razen „Zime“ in obtolkli. Ker je bila revarnost, da jih polagoma še bolj poškodujejo in je mesto precej ekspo-

nirano v bližini ceste, je konservator predlagal, da se premeste na mesto bližje gradu, kjer je kontrola lažja in zopet postavijo. Lastnik gradu je s pomočjo državnega oskrbnništva grašč. posestev ta predlog izvršil.

Mrzlava vas pri Čatežu ob Savi, podružnica, poznogotski oltar. Vsled nevarnosti, da se ostanki krilnega oltarja ne raznesejo, je konservator z ozirom na zgodovinsko važnost tega spomenika predlagal, da se prenese v škofijski muzej v Ljubljano, kar se je s privoljenjem ordinariata in župnega urada izvršilo. Spomenik predstavlja 4 table, katerih 2 sta slikani s tempero na obe strani (krila), 2 pa samo na eno stran (nepremični del oltarja). Slike predstavljajo sv. Petra, sv. Nikolaja, sv. Jurija, sv. Ano samotretjo, sv. Janeza Krst. in neznan svetnico s kotličem blagoslovljene vode. Slike so značilno delo nemške renesanse, dokler je odločeval njen značaj še poznogotski realizem. V tem smislu so posebno značilni obrazi sv. Petra, sv. Jurja in sv. Nikolaja. V sv. Janezu Krst. pa popolnoma prodre novi renesanski tip telesne lepote, klasične stoje in gestikulacije. Ikonografično zanimiva je sv. Ana samotretja. Čas postanka sreda XVI. stol. Te table so za zgodovino razvoja slikarstva pri nas velevažen spomenik iz dobe, ki je sicer silno uboga na spomenikih.

Muljava, podružnica, odkritje zabeljenih delov fresk. M. Sternén je pričel z delom in odkril dosedaj še neodkrita dele poslednje sodbe na koru in pod korom, ter vse med pilastri, na katerih sloni svod ladije, zabeljene dele fresk. Severna stena je obsegala eno samo ogromno sliko pohoda sv. 3 Kraljev od hiše Herodove do Betlehemske štalice, kjer se je izvršil poklon Mariji in novorojencu. Odkrita je ob prižnici sedeča M. božja z detetom, ki prejema darove, v loku na levo od tod pa sv. 3 Kralji na konjih, dalje ostanki arhitekture, verjetno Herodove hiše. Na južni steni so bili v prvem loku ob slavoloku odkriti ostanki draperije, v naslednjem polovica sedeče svetniške figure in pred njo klečeč bel menih — donator, bržkone v napisu v prezbiteriju imenovani stiški opat Udalicus. Sledi zazidano gotško okno, katerega okolica je vsa ornamentalno poslikana; nato v naslednjem loku borba jezdecev in v zadnjem pred korom, ki je uničeno po oknu, par vitezov v oklepih. Kaj te scene predstavljajo, se mi dosečaj ni posrečilo ugotoviti. Delo se nadaljuje, program se je razširil na dopolnitev barvnega dekorja v toliko, da bo cerkev tvorila enoten barveno dekorativen kompleks.

Novo mesto, frančiškanska cerkev, fasada. Restavracija okusnega moderno gotskega dekorja fasade, ki jo je postavil l. 1865. Italijan Paseoli, je uspešno končana. Manjkajoči deli so b'li nadomeščeni v fini apneni malti; delo je izvršil stukater Franč. Vonier. Okenški okviri so se izkazali še zdravi, zato je nameravana obnovitev odpadla. Izplačana je bila celotna podpora v znesku 20.000 K.

Sv. Primož nad Kamnikom; streha cerkve je v toliko slabem stanju, da grozijo poškodbe te stavbe, ki je po stavbnem značaju, freskah in opremi eden najzanimivejših spomenikov Slovenije. Obljubljena je podpora 12.000 K, če se poškodbe takoj popravijo.

Ptuj, dominikanska vojašnica; po požarju poškodovano gotško okno s krogovičjem v križnem hodniku nekdanjega dominikanskega samostana je bilo zgledno restavrirano. Zaslugo za to ima lo-

kalni konservator V. Skrabar in g. Gailhofer ml., ki je z občudovanja vredno potrpežljivostjo sestavil razlomljene kose. Zlomljeni deli so bili spojeni z zmesjo iz voska in kolofonije, manjkajoči deli so bili z malto dopolnjeni, tako, da se razlikujejo od starih. Stroški so znašali 475,35 Din.

Ptuj, cerkveno pokopališče, stari spomeniki. V ozidju in v njega bližini se nahaja cela vrsta železnih in kamenitih spomenikov iz 1. pol. in srede XIX. stol., ki so deloma po svoji obliki, deloma po kaligrafični obliki svojih napisov, deloma po napisih v verzih, deloma kot spomeniki nekdanj v ptujskem življenju važnih mož in družin, kulturni spomeniki prvega reda; opaža se tendenca k odstranjevanju; zato je spomeniški konservator naprosil upravo pokopališča in muzejsko društvo v Ptuj, da jih vzame v svojo zaščito. Kolikor bi jih ne bilo mogoče vzdrževati na mestu, naj se prenese v muzej.

Selca nad Škofjo Loko, farna cerkev. Cerkev je bila nanovo prepleškana v splošnem zadovoljivo sporazumno s konservatorjem. Obnavljajo se oltarji (podobar Grošelj iz Selc.) Ker je zlatenje za današnje razmere predrago, je bil sporazumno določen način polihromacije v močnih enotnih barvnih masah brez senčenja, pri čemer se bodo menjale barve plava, rudeča, zelena, bela in črna in sem in tje lazure na srebro. To velja za vel. oltar; pri stranskih so merodajne dosedanje barve.

Slika sv. Štefana delo L. Layerja, in 1. post. križevega pota iz iste delavnice sta bili izročeni M. Sternénu, ki jih bo restavriral. Pri obeh je platno preperelo in potrebujeta nalepljenja na novo solidno platno.

Škocijan pri Mokronogu, kapelica ob potu se stavi po enem izmed načrtov, ki so jih izdelali učenci arhit. Plečnika pri konkurenci za kapelico v Horjulu.

Šmihelj pri Novem mestu, farna cerkev, nov tabernakelj. Ker je stari tabernakelj prav okusno delo srede XIX. stol., se je konservator izrekel odločno proti predloženim načrtom za kamenit tabernakelj, ki starega po svojem estetskem značaju ne dosegajo.

Videm pri Krškem, dvorišče stare šole, rimski kamen z napisom, ki je bil nekdanj vzičan v zidu stare šole, leži že več let na dvorišču in je v nevarnosti, da se poškoduje ali kam zavleče. Kamen je važen ker se nanj nanaša znanstven spor Rich. Knabla z Davorinom Trstenjakom v Mitt. d. hist. Verins f. Steiermark IV. H. glede slovanskega boga Črnoga. Konservator je posredoval pri županu, da se kamen vziča v škarpi pred novo šolo na stroške spomeniškega urada.

KNJIŽEVNOST.

Dr. Vojeslav Molè: Miniature iz g. 1649. sa Šestodneva i Kozme Indikoplova, z uvodom V. Jagića. V prilogi 28 listov slik po miniataturah Šestodneva in Kozme Indikoplova iz l. 1649. Izšlo v Spomeniku Srpske kralj. akademije XLIV. Drugi razred, 38. Beograd 1922. Cena 20 Din.

Docent za bizantinsko in klasično zgodovino umetnosti na ljubljanskem vseučilišču V. Molè, je izdal plod študija ob srbskem iluminiranem rokopisu, ki je nastal l. 1649. v srbskem samostanu sv. Trojice blizu Plevlja in ki obsega Topografijo Kozme Indikoplova v zvezi s Šestodnevom bolgarskega eksarha Jona. Paleografsko-jezikovni uvod je napisal V. Jagić, Molètovo delo pa je bilo, utemeljiti stališče tega srbskega rokopisa v umetniškem, boljše rečeno ikonografskem pogledu napram celi vrsti grških in ruskih rokopisov Kozmove Topografije, katere postanek sega v VI. stoletje nazaj. Rezultat Molètovih raziskavanj, ki jih je v mnogem pogledu pretrgala in onemogočila vojna, se sklada z Jagićem: Srbski rokopis je nastal na podlagi neke ruske redakcije; na podlagi miniaturne jo Molè opredeli s sinodalno redakcijo, pri čemer je bil naš vzorec blizu izvodu, ki ga hrani Kijevska duhovna akademija. Postanek predloga se ne dá natančneje datirati, vendar pa gotovi elementi ikonografičnega zračaja (Golgotski križ, babilonski stolp i. dr.) dajo sklepati na čas prvih treh stoletij drugega tisočletja po Kr.

Srbski rokopis, ki se torej v glavnem sklada po svojih ilustracijah z ruskimi, pa kaže še vrsto drugih elementov, ki so naravna posledica njegovega poznega postanka. Tako v ornamentiki in inicialah islamski elementi, v gotovih naturalističnih potezah in „Aderlassmännchen“ pa vpliv zapada. Umetniško stoji naš rokopis sicer višje od ruskih, vendar se nikjer ne povzpne preko ikonografične pomembnosti do umetniške; ikonografična pa je precejšnja in naravno je, da se je Molètovo delo koncentriralo poleg opredelbe razmerja do drugih rokopisov posebno na to stran. Vsako sliko posebej tolmači v luči ikonografičnega razvoja, ki sega pogosto do starokrščanske dobe nazaj. Radi pomanjkanja materiala morajo nekatera važna in zanimiva vprašanja, ki se pojavijo n. pr. ob miniataturah 4 letnih časov, ostati odprta.

Rokopis sam pove, da ga je spisal inok Gavrill, ilustriral pa Andrej Raj-

čević. Samostojen umetnik to ni bil in razumljivo je, da se Molè ni pečal z ostalimi njegovimi deli, ker je pri vprašanju, na katero se je osredotočil, osebno rokodelca skoro popolnoma brezpomembna. Znano je o njem, da je ilustriral več rokopisov istega Gavrilla, tako n. pr. Psaltis Gavrila Trojičanina v rokopisu bačke jeparhije (Prim. Letopis Matice srpske, knj. 197. 1899, zv. 1. P. Sirkku, Stari srpski rukopisi sa slikama (in istotam knj. 213, zv. 3. 1902 J. Vučković, Nekoliko slika iz starih srpskih rukopisa) ter Šestodnev Vasilija Velikog (Glasnik XXIX., str. 166.) S stališča razvoja nekdanje velike srbske umetnosti pod turškim jarmom, je on gotovo zanimiv pojav, posebno kolikor pronicajo preko njega zapadni formalni in ikonografski elementi v vzhodnjekrščanski milje; te je Molè tudi vestno opredelil z ozirom na tema: ikonografični razvoj in postanek Kozmovih ilustracij, pa se je temu vprašanju brez škode izognil.

Frst.

Plečnikova številka „Styla“. Praški Styl, ki ga izdaja „Společnost architektu u Praze“, se je spomnil v svoji 4.—6. številki letnika 1922. petdesetletnice arhitekta Plečnika s posebno izdajo njegovih del pod naslovom „Prace prof. architektu Josefa Plečnika z let 1901.—1922.“

Styl, Knihovna Stylu in Volné Směry so že od leta 1904. dalje posvečale pozornost Plečniku in njegovim delom, katere so objavljale od časa do časa. Zadnjič pred to številko je dal Styl prostora leta 1921. in 1922. Plečnikovim načrtom za regulacijo Hradčan, tako da tvorijo dotične številke imenovanih revij obenem z obravnavano, s Strajničevo monografijo ter pripravljajočo se izdajo del Plečnikovih ljubljanskih učencev skoraj vse, kar se je doslej o Plečniku izdalo. Je to dosti dobra podoba njegovega umetniškega dela, vendar je žalostno, da moraš vzeti v roke češke in hrvatske publikacije, če hočeš spoznavati delo svojega rojaka Slovenca. Vendar dejstvu, da Slovenci še sedaj nimamo svoje izdaje Plečnikovih del, ni vzrok nepažnja ali omalovaževanje, ampak gre vse to na rovaš razmer. Izdaje take vrste so danes tako drage, da se jih boji vsak založnik, posebno še pri nas, ko nimamo nobenega večjega založniškega podjetja.

Plečnikova številka Styla je prepo-treben komplement Strajničevi izdaji. V svojih reprodukcijah, ki so jako posrečene, tudi one po risbah s svinčnikom.

krepko ilustrira intenzivno delo umetniško za Zacherlovo palačo, dalje podaja zanimive variacije k cerkvi sv. Duha, daje vpogled v umetnikovo miselnost na podlagi mnogih arhitekturnih fantazij, objavlja zanimive načrte za profane arhitekture, spomenike, vodnjake, številna umetnoobratna dela vključno tudi že iz dobe, ko se je Plečnik za stalno vrnil v Ljubljano, kjer je nastalo tudi najmlajše delo, ki ga navaja Styl, namreč načrt za fasado zagrebške Jadranske banke, ki datira že v leto 1921. Zbirka reprodukcij ni urejena po nobenem načelu, niti po kronološkem, kar pa se je gotovo zgodilo le iz gmotnih razlogov, namreč najbrž radi čim večje izrabe danega prostora. Uredba navsezadnje tudi ne moti toliko, kakor splošna slaba slovenske prestave pod reprodukcijami, postavim studenec namesto vodnjak ali dovršitev (Ausfertigung!) zastave za Ukonečni praporu i. t. d. V tekstnem delu se nahaja poleg Kronike, v kateri navaja urednik Styla Viljem Dvořák nekaj podatkov k reprodukcijam in beležk, ki bodo zanimale arhitekto, še razprava Stefana Oldricha o „Problemu prostora v zgodovinskem razvoju arhitekture“, ki je splošnega značaja, pa opozarja na dejstvo, da gre tu koncem koncev le za menjavanje enotnega in sestavljenega prostora.

Da se zdi Plečnikov razvoj od leta 1901. do danes tako nejasen, je vzrok to, da se zdi, kakor da je že splošnega svojega dela dosegel izraz svojem hotenju in da je ostala njegova umetnost na istem visokem nivoju, je vzrok dejstvo, da predstavlja vsaka njegova umetnina nekako stilsko idejo samo zase, stilsko kakor konstruktivno prirojeno posebej za vsak posamezen slučaj, posebno pa še zato, ker si Plečnik ni ustvaril nikake izrazite svoje enotne stilske šablone, katero bi bil ponavljal in izpopolnjeval, kakor to delajo drugi. Tisti, ki trdijo, da se mora današnja umetnost za vsako ceno izogibati zgodovinskim oblikam, bi mu rekli eklektik. Vendar pa je razlika med eklektikom Plečnikom in eklektiki iz dobe historizma v drugi polovici XIX. stol. velika. Plečnikove historične oblike so tako zelo prirojene novemu hotenju in novemu materialu, da evidentno niso mogle nastati iz samega zanimanja za posebnosti starih umotvorov, še manj pa iz stilomanije, ki je tvorila osnovni ton drugi polovici preteklega stoletja. Wagner je imel to dobro lastnost za poznejšo generacijo, da je opozoril na material, dočim se Plečnik, čigar delo je gotovo smotreno pozitivno umetniško, ni mogel zavzeti za mehanistično

Semper-Wagnerjevo umetniško naziranje. Ravnotako se je Plečnik okoristil z vrtnami postavim antične arhitekture, predvsem z monumentalnimi proporcijami — Plečnik se okoristi tudi s proporcijami starega kmečkega slovenskega kozolca, če so mu po godu. Plečnikova umetnost kot taka prav dobro odjeka dominantno abstraktnosti in steoretiziranosti v razpoloženju našega časa: ali ni taka umetnost nekaj resumé estetičnih pridobitev prejšnjih dob? Ravno radikalna moderna struja se v svojem izogibanju starim oblikam najbolj bliža oblikam, ki jih je iztisnilo iz sebe občutje zgodnjega srednjega veka, in če pogledaš tu na Plečnikove geometrične, abstraktno linearne ornamente na oltarju sv. Duha ali abstraktno shematezirane figure na straneh Stylove izdaje 66. in 76., boš čutil skupno točko. Kdo ve, ali ne bodo umetnostni zgodovinarji čez sto let vezali naše teoretsko-estetsko usmerjene umetnostne dobe s teoretsko-estetsko usmerjeno dobo v XIX. stoletju v eno veliko, skupno dobo?

Stylova izdaja Plečnikovih del je bila hvalevredna ideja. Upamo, da dobimo tudi Slovenci že enkrat popolno izdajo njegovih del, ki bo služila za pobudo, resen studij, pa bo tudi lep dokument.

Stanko Vurnik.

Slovenska moderna umetnost. I. slikarstvo. Založila in izdala Narodna galerija v Ljubljani, 1922. Z dvema krepkima opornikoma je Narodna galerija preteklo leto podprla zgradbo slovenske kulture. Zgodovinska razstava je bil prvi; drugi o katerem naj tu poročam, je publikacija o modernem slovenskem slikarstvu.

Jasno in krepko začrtani uvod dr. Izidorja Cankarja nam razvija splošno sliko zapadno evropejskega slikarstva „intelektualnega“ XIX. stoletja. Nadaljnji pregled organsko uvršča domače slikarstvo v splošni razvoj. Pri čitanju tega kratkega, prepotrebnege uvoda čutimo, da bi mu bil potreben širji okvir, ki ga more dati le slovenska splošna umetnostna zgodovina. To nalogo ima rešiti naša bližnja bodočnost.

Če nadalje pregledamo vrsto reprodukcij z umetnostno-zgodovinskega stališča, si moramo staviti vprašanje, kako nam ta vrsta kaže razvoj slovenskega slikarstva izbrane dobe. Publikacija je izbrala iz bogatega slikarskega materiala pol stoletja le 27 slik. Zaradi tega bi moral izdajatelj z najstrožjo odločnostjo izbrati one markantne umetniške osebnosti, ki kažejo pot ostali sorodni, toda manj pomembni okolici. Ostalo bi

tako le pičlo število reprezentanotov, katerih razvoj bi potem bilo mogoče podrobneje zasledovati. Tega stališča izdajatelj ni docela zavzel. Teženje po polnošteviliti, ki noče nikogar zanemariti, razkrajja oni jasni razvoj, katerega bi si želel umetnostni zgodovinar. Inozemstvo, za katero je publikacija dosedaj edino informativno sredstvo, mora dobiti nejasno sliko o stanju slovenskega slikarstva. Druga pomanjkljivost izdaje je v tem, da se je izbira slik omejila na pičlo število onih, ki so last Narodne galerije. Tako so izostala ona glavna dela, ki so sicer mejniki v razvoju slovenskega slikarstva, a so v zasebni lasti. Zdi se mi važno, usmeriti našo pozornost na ta umetniški zaklad, ki je last zasebnika. To ne velja le za to publikacijo. Njen pravi pomen spoznamo, če si stavimo vprašanje, v kateri meri se ji je posrečilo izraziti individualni značaj slovenskega slikarstva. Slika za sliko jasno kaže, da je izdajatelj z največjo pažnjo povdaryl ta samonikli element. Mogoče je to najvažnejši del one naloge, ki jo ima izvršiti ta publikacija doma in v tujini. Z umetnostno zgodovinskega stališča bi bilo želeli, da se publikacija plastike in grafike, ki je pričakujemo, v čim večji meri ozira na ravedene opazke. Reprodukcijske so v tehničnem oziru skoraj vseskozi dovršene. Poizkus, impresionistično slikarstvo — to igro barev in luči — ukleniti v tesni črno-beli okvir, nas seveda ne bo nikoli popolnoma zadovoljil.

Popraviti bi bilo še tiskovne napake. „Ljubimca“ Janeza Šubica sta nastala za časa njegovega bivanja v Pragi leta 1881. do 1883. in ne 1880.—1883. Druga očitivna tiskovna napaka je spremenila Frana Klemenčiča v Klemeniča.

J. Spreitzer.

BIBLIOGRAFIJA.¹

Priobčil M. Marolt.

I. Knjige.

Gobineau, Renesansa. Preveo s francuskega Iso Velikanović. Moderna knjižnica sv. 67—70. Tisak Hrv. Štamparskog zavoda. Zagreb 1922. Str. 401. — Savonarola. — Cesare Borgia. — Julije II. — Leon X.

¹ Do 1. dec. 1922. Hrvatskih in srbskih dnevnikov nisem pregledal. Kritiko o hrv. in srbskih razstavah nisem zabeležil. V ljubljanskih dnevnikih od 1. januarja do 30. junija izišla literatura pride v prihodnjo številko.

— Michelangelo. — Historijske scene. Karaman dr. Ljubo, Pitanje odstranjenja zgrade stare biskupije u Dioklecianovoj palači u Splitu. Prilog Vjesniku za arheologiju i historiju Dalmatinsku god. 1920. Sarajevo. Zemaljska štamparija 1920. (Knjiga je izšla šele l. 1921., v licealni knjižnici pa sem jo dobil šele letos.)

* Mirković dr. Lazar, Crkva Petkovića. Karlovci 1922. Pona-tis iz Glasnika srpske pravoslavne patriaršije III, br. 7, str. 102—103; br. 8, str. 118—121; br. 9, str. 131 do 133; br. 10, str. 151—153; br. 11, 176 do 179; br. 1, str. 199—202.

* Vasić Miloje M., Arhitektura i Skulptura u Dalmaciji od početka IX. do početka XV. veka. Crkve. Beograd, Izdavačka knjižarnica Gece Kona. 1922. Str. 336.

Katalog zgodovinske razstave slovenskega slikarstva. Izdala Narodna Galerija. Ljubljana 1922. Str. 56.

* Kozma Indikoplov. I. Paleografsko-jezička studija akademika V. Jagiča. 2. Minijature iz g. 1649 sa šestodneva i Kozme Indikoplova od dr. Vojislava Molè-a. Spomenik Srwske Kraljevske Akademije XLIV, Drugi razred 38. Beograd 1922. Str. 87+XXVII.

Slovenska moderna umetnost. I. Slikarstvo. Uvod spisal dr. Izidor Cankar. Izdala Narodna Galerija. Ljubljana 1922.

II. Listi.

Narodna starina. Nepovremeni časopis za povijest kulture i etnografiju južnih Slovjena, br. 1. Uredio dr. Josip Matasović. Uprava Zagreb, Wilsonov trg 8. V umetnostno-zgodovinsko stroko spadajo sledeči članki in beležke. Č. M. Ivenković, Značajke graditeljstva ranoga srednjega vijeka u Dalmaciji. Str. 23—32. — Gjuro Szabó, Kaleži u našim crkvama. Str. 33—39. — Dr. Milovan Gavazzi, Tkanje tkanica osobitom spravom u Posavini. Str. 40—46. — Prof. Vladimir Tkalčić, Etnografski muzej u Zagrebu. Str. 73—75. — Dr. M. G., Etnografske akvi-

* V cirilici.

- zicije. „Stativice za prandže“ iz Slavonije. Str. 76—82.
- Dr. Vlad. R. Petković, Narodni muzej u Beogradu. Str. 83—84. — Dr. Božo Cvjetković, Crkva sv. Spasa u Dubrovniku. Str. 85—87.
- Umjetnost. Almanah za slikarstvo, grafiku i skulpturu. God. IV. Sv. V. Zagreb 1922. Vsebina: Dr. Iso Kršnjavi, Vlaho Bukovac. — Milenko D. Gjurič, Stariji češki umjetnici i grafičar. — St. Strahinič, O Bukovčevim djelima i poslednoj izložbi u Pragu. — Arouet, Pregled izložbi u Čehoslovačkoj i Jugoslaviji. — Umjetničke revije. — Reprodukije Bukovčevih slik.
- Umjetnost. Sv. VI., Peta jugoslavenska umjetnička izložba u Beogradu. Zagreb-Beograd-Ljubljana 1922. Vsebina: St. Strahinič, Sa V. jugoslavenske umjetničke izložbe u Beogradu. — M. D. Gjurič, Grafika na V. jugoslavenskoj umjetničkoj izložbi u Beogradu. — Đorđe Čutuković, Proletni Salon. — P. Lagarič, „Lada“ — Beogradska i Zagrebačka. — Arouet, Pregled Beogradske štampe o V. jugosl. umjetničkoj izložbi. (Po tem pregledu so pisali sledeči belgrajski listi o razstavi: *Novosti* 8. VI. — *Pravda* 9. VI. — *Tribuna* 11. VI. B. Tokin. — *Politika* 19. VI. Velibor Jonić. — *Vreme* 12., 14., 16., 17., 20. VI. E. H-a. — *Epoha* 17. VI. — *Novi list* 15. VI. — *Progres* 20. VI. P. Beoševič. — *Demokratija* 22. VI. D. J. I. — *Samouprava* 23., 24. VII. Gjuričevi članki o grafiki. — *Radikal* 16. VII. P. J. Odavič. — *Politika*, članek o starih grafikih od M. D. Gjuriča. — *Misao*, T. Manojlevič. — *Srpski književni glasnik*, Popović.) — 6 originalnih drvorezov slovenskih grafikov, 2 reprodukciji.
- ### III. Članki.
- Cankar Izidor, Kaj je umetnostno pomembno? Eno metodično vprašanje. *Dom in Svet* XXXV., št. 1, str. 31—38.
- Cvjetković dr. Božo, Dubrovački dvor. *Omladina* V, br. 8-9, str. 161—192.
- Dostal Jos., K vprašanju o starokrščanski umetnosti. *Čas* XVI, zv. 5—6, str. 363—376.
- Gjurič Milenko D., Fragmenti iz študije o Martinu Kolu niću (Rotti) Šibenčaninu, največem hrvatskom grafičaru (1530—1596). *Dom i Svijet* XXXV, br. 7, str. 125—126. — Stariji srpski slikari i grafičari. *Dom i Svijet* XXXV, br. 19, str. 361—365.
- Katič dr. Ernest, Meštrovicjev mauzolej na Cavtatu. *Nova Evropa* VI, br. 7, str. 201—206.
- Loos Adolf, Ornament i zločin. *Savremenik* 1921, Sv. 4, str. 232 do 234.
- Majcen dr. Juraj, Perspektiva u nauci i umjetnosti. *Jugosl. Njiva* VI, br. 3, str. 194—209.
- Mole dr. Vojeslav, Umetnost in narava. *Ljublj. Zvon* XLII, št. 1, str. 8—18; št. 2, str. 65—71. — Smisel zgodovine upodablja joče umetnosti. *Dom in Svet* XXXV, št. 3, str. 126—133. — Helenizem na vzhodu. *Dom in Svet* XXXV, št. 6, str. 273—281.
- * Petković Vlad. R., Ekspresionizam, futurizam, kubizam. *Novi život* knj. IX, br. 1, str. 25—30.
- Regali dr. Jos., Poglobitev pojmovanja slov. umetnosti. *Novi Zapiski* I, št. 1, str. 20—22.
- Stegenšek dr. A. — Kovačič Fr., Historični portreti na oltarni podobi župne cerkve na Črni ali Ptujski gori. *Časopis za zgodovino in narodopisje* XVII, 2. snopič, str. 57—76.
- Stelè Fr., Lionardo da Vinci: Zadnja večerja. *Dom in Svet* XXXV, št. 5, str. 223—231.
- Škrabar V., Ruški mitrej. *Časopis za zgodovino in narodopisje* XVII, snopič 1, str. 15—20.
- Veber France, O umetniškem ustvarjanju. *Ljublj. Zvon* XLII, št. 6, str. 321—332.
- Vurnik Stanko, O arhitekturi. *Almanah katoliškega dijaštva* 1922. Str. 79—84.
- ### IV. Kritike in polemike. Poročila o razstavah in literaturi.
- a— Neuspeh V. jugoslovenske razstave. *Slovenski Narod*, št. 178. (2. VIII.).
- B., Umetniška razstava kluba Grohar. *Tabor*, št. 207. (14. IX.).

- Cotič Viktor, Nekoliko vti-
sov s V. jugoslovenskeraz-
stave v Beogradu. Tabor,
št. 150. (7. VII.).
- Kregar Rado, XXIV. Umet-
nostna razstava v Jakopi-
čevem paviljonu. Jugoslavija,
št. 207 in 208. (9. in 10. IX.).
- Krleža Miroslav, Marginalije
uz slike Petra Dobroviča.
Savremeničnik 1921, sv. 4, str. 193—205.
- Majcen dr. Juraj, A. E. Brinck-
mann: Plastik und Raum
als Grundformen künstle-
rischer Gestaltung. Jugosl.
Njiva, VI, br. 4, str. 299—301.
- * Manojlović Todor, Peta ju-
goslovenska umetniška iz-
ložba. Misao IV, br. 61—63, str. 1064
do 1073.
- Mantuanì J., Albert Sič: Na-
rodni okrasni na pirhih in
kožuhih. Dom in Svet XXXV, št. 4,
str. 188—192. — XXIV. umet-
nostna razstava v Jakopi-
čevem paviljonu. Slov. Narod,
št. 226, (5. okt.); št. 227, (6. X.).
- M., Veliki drvorezi Milenka
D. Gjuriča. Dom i Svijet XXXV,
br. 8, str. 148.
- * Petkovič Vlad. R., Josef Str-
zygowski: Ursprung der
christlichen Kirchenkunst.
Prilozi za književnost, jezik, istoriju
i folklor. Knj. I, sv. 2. 1921. Str. 286
do 292.
- * Popovič Branko, Peta ju-
goslovenska umetniška iz-
ložba u Beogradu. Srpski knj.
glasnik VI, 5, str. 380—384; 6, str. 460
do 467; 7, 537—540; 8, 617—623.
- Dr. J. S., Umělecký list. Slovin-
ské umění. Čas XVII, zv. 1, str. 78
do 79.
- Stelè dr. Fr., V. jugoslovenska
umetnostna razstava. Čas
XVI, zv. 5—6, str. 387—394. — XX.
umetnostna razstava v Ja-
kopičevem paviljonu: če-
ško-jugoslovenska grafika.
Dom in Svet XXXV, št. 1, str. 44—48.
1. Grafička Umjetnost III. sv.
2. Umjetnost IV. sv. 3. Isto
2. izdaja. Dom in Svet XXXV, št. 2,
str. 94—95. — Božična raz-
stava l. 1921. v Jakopičevem
paviljonu. Dom in Svet XXXV,
št. 2, str. 95—96. XXIV. umet-
nostna razstava v Jakopi-
čevem paviljonu. Slovenec,
št. 214. (30. IX.). — Slovenska
moderna umetnost. I. Sli-
karstvo. Slovenec, št. 220. (7. X.).
- Šantel Saša, Šolske razstave.
Jutro, št. 172. (23. VII.). — Raz-
stava kluba Grohar v Ma-
riboru. Jutro, št. 215. (10. IX.). —
Umetniške razstave v Za-
grebu. Jutro, št. 263. (5. XI.). št. 266.
(9. XI.).
- Škrebilin dr. Ljubo, Slovenci
na V. jugoslovenskoj umet-
ničkoj izložbi u Beogradu.
Slov. Narod, št. 154. (11. VII.).
- Šnuderl dr. Makso, IV. umet-
nostna razstava kluba Gro-
har v Mariboru. (Kolektivna
Gvajčeva). Jutro, št. 266. (9. XI.).
- Tokin Boško, Peta jugosla-
venska izložba. Kritika III,
br. VI, str. 281—283.
— Naša grafika. O 4. zvezku „Um-
jetnosti“. Jutro, št. 216. (12. IX.).
— S. Šantel: Slovenski skl-
datelji. Jutro, št. 209. (3. IX.).
- V. jugosl. razstava v Beo-
gradu. Jutro, št. 163. (13. VII.). —
Slovenci na beograjski raz-
stavi. Jutro, št. 169. (20. VII.). —
Skupina svobodnih na beo-
grajski razstavi. Jutro, št. 181.
(3. VIII.). — Hrvatska upodab-
ljajoča umetnost. Nekaj karak-
teristik z beograjske razstave. Jutro,
št. 200. (24. VIII.). — XXIV. umet-
niška razstava v Jakopi-
čevem paviljonu. Jutro, št. 221.
(17. IX.). — Umetniška razsta-
va v Mariboru. Jutro, št. 224.
(21. IX.).

V. Zgodovinska razstava slovenskega slikarstva.

- Kregar Rado, Zgodovinska
razstava slovenskega sli-
karstva. Jugoslavija, šte. 205.
(7. IX.).
- Polemika med dr. Mantuanijem
in dr. Cankarjem. Man-
tuani dr. Josip, Zgodovin-
ska razstava slik. Slovenec,
št. 196—200. (8.—14. IX.). — Can-
kar Izidor, O kritiki zgo-
dovinske razstave sloven-
skega slikarstva. Slovenec,
št. 210. (26. IX.). — J. Mantuani,
Po zgodovinski razstavi
slik. Slov. Narod, št. 224. (3. X.). —
Izidor Cankar, Post scrip-
tum. Slov. Narod, št. 229. (8. X.). —
Jos. Mantuani, Zadnja be-
seda. Slov. Narod, št. 239. (20. X.).

- Regali dr. Jos., Zgodovinska razstava slovenskega slikarstva. Novi Zapiski I, šte. 8, str. 172—174.
- Stelè dr. Fr., Zgodovinska razstava slikarstva na Slovenskem. Čas XVII, zv. 1, str. 60 do 66. — Historična razstava slikarstva na Slovenskem. Slovenec, št. 175. (13. VIII.). — Zgodovinska razstava slikarstva na Slovenskem. Jugoslavija, št. 215—220. (19.—22. IX.).
- Z., Historična razstava slovenskega slikarstva. Slov. Narod, št. 204. (8. IX.).
- Historična razstava. Slov. Narod, št. 197. (30. VIII.).
- Historična razstava. Jutro, št. 203. (27. VIII.).
- K otvoritvi zgodovinske razstave slovenskega slikarstva. Jutro, št. 213. (8. IX.).
- Otvoritev zgodovinske razstave slovenskega slikarstva. Slovenec, št. 194. (6. IX.).
- Slovenska historična razstava. Jutro, št. 1991. (14. VIII.).
- Zgodovinska razstava našega slikarstva. Jutro, št. 208. (2. IX.). — Jugoslavija, (31. VIII.).
- Zgodovinska razstava slovenskega slikarstva. Dom in Svet XXXV, št. 9—10, str. 145.
- 6. Biografije.**
- Diskobolo, Vlaho Bukovac. Jugosl. Njiva VI, br. 6, str. 473—475.
- Gjurić M. D., Vlaho Bukovac (1855—1922). Galerija naših slikar 2. Dom i Svijet XXXV, br. 10, str. 181 do 185.
- Kniewald dr. Dragutin, Ivan Meštrović. Čas XVI, zvezek 3, str. 170—178.
- K. P., Anton Gvajc, Tabor, št. 252. (7. XI.), št. 253 (8. XI.), št. 255 (10. XI.).
- Lovrić Božo, Vlaho Bukovac. Kritika III, br. V, str. 199—202.
- Dr. O., Joso Bužan. Galerija naših slikar 1. Dom i Svijet XXXV, br. 1, str. 1—4.
- Padovan A., Vlaho Bukovac. Hrv. Prosvjeta IX, br. 11—12, str. 77 do 80.
- * Petkovič dr. Ljuba, Don Franje Bulič. Novi Život knj. VIII, br. 9, str. 281—283; br. 10, str. 315—316.
- Pirnati Maks, Kipar Tine Kos. Jutro, št. 215. (10. IX.). — Slikar Anton Gvajc. (Životopisna črtica). Slov. Narod, št. 264. (19. XI.).
- R., M., Fritz Kunz. Hrv. Prosvjeta, br. 3—4, str. 91—96.
- Simić Antun Branko, Uzelac. Kritika III, br. IV, str. 170—173.
- Stanič Stanko, Ivan Kavčič. Mladika, št. 6, str. 177—178.
- Canova. Jutro, št. 224. (21. IX.).
- Maks Liebermann. Jutro, št. 224. (21. IX.).
- VII. Razno.**
- A. S., Umetnostni paviljon v Mariboru. Tabor, št. 235. (17. X.).
- Debeljak A., Upodabljajoče umetnosti 1921 v Parizu. Ljubljanski Zvon XLII, št. 4, str. 251—252.
- O dadaizmu. Ljublj. Zvon XLII, št. 3, str. 190—192; št. 4, str. 254—256.
- Dr. F. N., Manastir Dečani. Omladina V, br. 2, str. 43.
- J. D., Naše slike. (5 reprodukcij slik angleških slikarjev 19. stol.). Dom in Svet XXXV, št. 9—10, str. 415—416.
- * Lagarič Pavle, Narodna Galerija u Ljubljani. Novi Život knj. IX, br. 7, str. 216—222.
- Marakovič Lj., Župna crkva u Krašicu. Hrvatska Prosvjeta IX, br. 1—2, str. 35—38.
- Molè Vojeslav, Iz varšavskih zapiskov I. XVIII. stoletje. Ljublj. Zvon XLII, št. 11, str. 672—676.
- Pienkovski Stanislav, Literatura i liepe umjetnosti u savremenoj Poljski. Jugosl. Njiva VI, knj. II, br. 3, str. 127—131.
- Pirnati Maks, Znamenito znamenje v Predosljih pri Kranju. Slov. Narod, št. 271. (28. XI.).
- Rehar Radivoj, Dioklecijanova palača v Splitu. Tabor, št. 1. (1. I.), št. 2. (3. I.), št. 3. (4. I.), št. 4. (5. I.). — Trogir. Tabor, št. 72. (29. III.), št. 73. (30. III.), št. 74. (31. III.). — Umetniški paviljon v Mariboru. Tabor šte. 216. (24. IX.).
- R. M., Beuronska škola. Hrvatska Prosvjeta IX, br. 17—18, str. 423 do 425.
- Tratnik Fran., Aforizmi o umetnosti. Ljubljanski Zvon XLII, št. 3, str. 160—161.
- Ušeničnik dr. Aleš — Breznik dr. Anton, Mnenje o stališču duhovnikov do umetniških struj. Škofijski list (Ljubljana) št. 6, str. 42—44. Članka se ozirata predvsem na literaturo (Dom in Svet).

Vodnik Anton, Pri bratih Kralj. Almanah katoliškega dijaštva 1922. Str. 73—76. — Mladika, št. 10, str. 317—318.

- ° Meštrovic i opština. Politika, 9. II. — Meštrovic i beograd-ska Politika. Nova Evropa IV, br. 12, str. 386—387. — Nova Evropa V, br. 2, str. 63. Gre za vodnjak, ki ga ima M. postaviti na Terazijah.
- Slike u arkadama Majke Božje Bistričke. Hrv. Prosvjeta IX, br. 17—18, str. 428—433.
- Umetniška galerija v Mariboru. Tabor, št. 270. (28. XI.). — V Mariboru je začel klub Grohar akcijo za ustanovitev galerije.
- Umetnost v Monakovem. Jutro, št. 233. (I. X.).

RAZNO.

Umetnostno-zgodovinsko društvo.

Po leti in jeseni je društvo vršilo naprej svoje propagandno delo najprvo z vrsto nadaljnih ogledov pod vodstvom dr. I. Cankarja, Msgr. V. Steske in dr. Fr. Stelè. Izleta na Muljavo (freske Johannes de Laibaco) in v Stično (samostan in romanska cerkev) se je udeležilo 20 članov, izleta v Bokalce, kjer je razlagal posestnik baron Müller sam, 40 članov. V Ljubljani sta bili 2 vodstvi pri Narodni galeriji, enkrat za člane (dr. Cankar), enkrat za gimnazijce (dr. Stelè.)

Največji del energije so pa v poletnih mesecih odborniki žrtvovali prireditvi zgodovinske razstave slikarstva na Slovenskem o priliki 2. velesejma. Dr. Cankar in dr. Stelè sta priredila Katalog; ta dva in posebno msgr. V. Steska so priredili po razstavi preko 20 vodstev s predavanji za člane, za udeležence invalidskega kongresa, za profesorje, za dijake in delovne sloje.

Za zimsko dobo je organiziralo društvo ciklus 12 predavanj iz zgodovine umetnosti, ki se je začel 9. XII. 1922. Ciklus obsega sledeča predavanja: dr. V. Molè: Uvod. Atene o Periklejevem času. — Svetovna umetnost helenizma. — Cesarski Rim. — Msgr. J. Dostal: Umetnost starokrščanskega srednjega veka. — Dr. Fr. Stelè: Gotsko slikarstvo in plastika. — Giotto. — dr. I. Cankar: Toskanska umetnost XV. st. — Michelangelo in začetki baroka. — Rubens in Rembrandt. — Dr. V. Molè: Francosko slikarstvo XVIII. st. — Dr. Fr.

Stelè: Umetnost in Slovenci. — Dr. I. Cankar: Sodobne umetniške težnje. Frst.

Narodna galerija. V počitniških mesecih je deloval zlasti odsek za prireditve zgodovinske razstave slovenskega slikarstva, pri kateri so sodelovali tudi nekateri izven odbora Galerije stoječi umetniki. Spričo velikanskega števila nabranih slik, nezadostnosti prostorov in shramb se je bilo bati, da bi nabrani material utegnil trpeti; vendar se je razpošiljanje del njih lastnikom, dasi ga je neugodno vreme zakasnilo, izvršilo zadovoljivo. Ker so stroški za razstavo presegli proračun in se je velesejma vdeležilo mnogo manj obiskovalcev, nego se je pričakovalo, so bili prejemki Narodne galerije manjši nego njeni stroški; nastali primanjkljaj nad 15.000 Din je naknadno kril odbor ljubljanskega velesejma, za kar mu bodi tudi tukaj izrečena iskrena zahvala.

Z velepotezno podjetnostjo je posegel v življenje Narodne galerije pokrajinski namestnik Ivan Hribar. Podaril ji je najprej 250.000 Din in položil s tem temeljni kamen za bodočo akademijo umetnosti ter naknadno še izposloval, da ji je naklonila hrvatska štedionja 125.000 Din in veletržec g. Wieltchnig 50.000 Din. — S tem so ustvarjeni početki fonda za zgradbo Galerije. Skrb Galerije bodi, da ta fond v bodoče okrepi.

Zbirko „Slovenska moderna umetnost I“, ki jo je izdala Galerija jeseni, je naša javnost simpatično sprejela in pridno sega po njej. Že sedaj je mogoče reči, da je Galerija dobro ukrenila, ko se je odločila, da bo izdajala v albumih dela slovenske umetnosti, in bi bilo želeli, da započeto podjetje nadaljuje ter objavi tudi važnejše tvorbe naše grafične, plastične in arhitekturne moderne umetnosti. I. C.

Znamenje za „večno luč“ na nekdanjem šentpeterskem pokopališču v Ljubljani.

Do leta 1779. je obdajalo župno cerkev sv. Petra pokopališče za ljubljansko mesto in okolico. Na njegovem južnem oddelku je stalo izza leta 1735. stolpasto znamenje za „večno luč“, oddaljeno skoro toliko od cerkve kakor od vojašnice in od mežnije, namreč krog 19 m (gl. situacijski načrt, kjer je označeno znamenje s št. 1.¹). Zidano je bilo

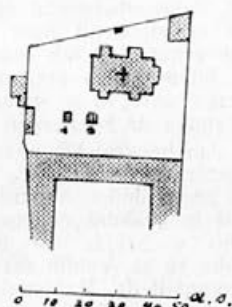
¹ Objekt št. 2. na načrtu je nepoznan. Pred 64 leti, kakor daleč sega spomin podpisanega, ga ni bilo tam. Tudi

na kvadratnem kamenitem podstavku, katerega zidec je meril na vsako stran po 1:418 m. Iznad podstavka so se dvigale štiri pravokotne stene; na treh so se nahajale v plitvih vdolbinah slike, ki jih je na mokro izvel stvaritelj krasnih fresk v šentpeterski cerkvi Fran Jelovšek (gl. „Arhivski podatki“ v pričujočem zv. „Zb.“ str. 116.); četrta stran, obrnjena proti vzhodu, je imela tik nad podstavkom kvadratna vratca s kamenitim obodom. Ob tej strani so držale nekdanj do lin kamenite stopnice. Med podstavkom in linami je bila znotraj četverkotna votlina. Zunanje stene je nadkrijeval kamenit zidec, ki je bil daljši nego spodnji (1:58 m na vsako stran). Pod njim se je vil ob severni, zapadni in južni strani v majuskulih napis: Requiem aeternam... Nad zidcem so bile line, sredi katerih je svetila luč iz svetilnice na štiri strani groblja. Prvotno so bile line zapazene s steklenimi okni in mrežami. Piramidasta streha je bila izprva s skodljami krita in rdeče popleskana; v zadnji dobi so jo krile opeke. Vrh strehe je tičalo majhno jabolko. Višina opisanega znamenja je utegnila znašati kakih 5 m. Na sliki, podani tem črticam, se predstavlja znamenje s severne in zapadne strani tako, kakor se je videlo izpred mežnije.

Znamenje za „večno luč“ je jel zidati dne 5. IX. 1735 zidarSKI mojster Gregor Maček (Matshekh, Matshigk), ki je par let poprej dovršil zgradbo šentpeterske cerkve.² Za znamenje se je porabilo 2000 komadov opeke, kupljenih za 12 gld. n. v. od mestnega višjega blagajnika Miliča (Militsch), 8 voz kamenja in 500 skodel. Kamenarsko delo je izvršil kamenosek Francesco Gromnik (57 gld. 49 kr.), steklarsko Ivan Etl (10 gld. 30 kr.), ključarsko Fr. Ant. Schwarz (1 gld. 30 kr.), mizarsko Josip Waidinger (1 gld. 36 kr.). Neimenovanemu kleparju, ki je napravil za 2 gld. nastrešno jabolko so šteli za svetilnico 30 kr. Vseh troškov je bilo 133 gld. 27 kr. (Cerkv. računi Sv. Petra 173³/₆ v kap. arhivu f. 142).

Usoda znamenja za „večno luč“ je bila zapечатena z opuščanjem šentpeterskega pokopališča. Ker ga ni nihče

se ne spominja, da bi bil kak starejši šentpeterčan omenjal zgradbo, ki bi bila stala blizu znamenja „za večno luč“ vstric cerkve. Tu objavljeni načrt šentpeterskega pokopališča je povzet iz črteža „Grundriss der Haupt-Stadt Laibach

im Königreiche Illyrien Prag 1827. Gez. v. F. Deschmann — ki je izšel kot priloga knjigi „Das Königreich Illyrien nach seiner neuesten Eintheilung statistisch topographisch beschrieben. 1826.“ Gori priobčeni lik znamenja je izvršil g. prof. A. Sič po črtici, ki jo je narisal podpisani po spominu.

² Tu bodi popravljena hiba v „Carnioli“ 1917, 257, kjer stoji, da je bil zidar šentpeterske cerkve Matija Malin. Ta je bil le zaposlen pri slikanju na mokro kot pomočnik Fr. Jelovška, ki je poleg svojega imena tudi njegovo zabeležil v kupoli. Mojster graditelj cerkve sv. Petra v Ljubljani je bil Gregor Maček ob pomoči inženerja Giouannija Fusconi, ki je izgotovil vzorec (Model), kar je razvidno iz cerkvenih računov, hranjenih v kap. arhivu f. 142.

popravljal, je jelo razpadati. Iz lin so izginila za svetilnico okna. Stopnice so se odstranile. Freska na severni strani je vsled vremenskih vplivov popolnoma preminila. Na južni in zapadni strani se je zaznavalo pred 50 leti še nekaj sledov Jelovškovega čopiča. Na južni strani so se opazale duše v vicnih plamenih. Z ornamentalnimi okraski ob freskah in linah vred je šel po zlu napis; le iz nekaterih črk se je moglo sklepati, kakšen mu je bil zmisel. Staro „znamenje“ je rabilo šentpeterski mladini za zabavo. Skozi že omenjeno majhno odprtino na vzhodni strani so se basali otroci vanje in plezali znotraj v line. Ko so — menda leta 1886. — narejali hodnik proti šentpeterskemu žavradu, so podrli znamenje in porabili iz njegovih razvalin kamenite plošče za tlak.

I. Vrhovnik.

Arheološki kongres v Beogradu. Dne 8., 9. in 10. oktobra 1922. se je vršil v Beogradu „arheološki kongres“, kategega so se udeležili skoraj vsi muzejski ravnatelji, dalje umetnostni zgodovinarji, arheologi in etnografi naše kraljevine ter nekaj prijateljev teh znanosti. Sestanek je bil posledica prejšnjih pripravljanih razgovorov, ki so se vršili na pobudo načelnika dr. Skaberneta v Dobrni.

Prvi dan beograjskih posvetovanj se je po pozdravu prof. Vuliča izvolil za častnega predsednika kongresa g. Vajfert, ki si je pridobil mnogo zaslug za arheologijo v Srbiji; za poslovodeče predsednike so se izvolili ravnatelj Truhelka, ravnatelj dr. Mantuani, fra Luigi Marun; za zapisnikarje dr. Karaman, dr. Molè, dr. Čorovič. Po daljši debati o načrtu novega zakona o muzejih se je izvolil ožji odsek, ki naj kritično pregleda ta načrt in poda kongresu o njem svoj referat. Nato so se kot navodilo

odseku določila naslednja načela: 1. Glede vprašanja razdelitve teritorialnih področij za posamezne muzeje se priznava vsakemu muzeju pravica, da koplje po vsem ozemlju kraljevine, vendar bodi kopanje v tujem področju in odnašanje izkopanih spomenikov dovoljeno le po odobritvi muzeja dotičnega področja. — 2. Ker je arheologom nemogoče baviti se z organizacijskimi vprašanji prirodopisnih oddelkov, ki imajo drugačne potrebe nego historične discipline, naj bi se v zakonu določila le splošna, za vse oddelke veljavna načela o muzejih, posamezni oddelki pa naj bi se uredili po naredbi; etnografija spada k historičnim disciplinam. — 3. Čin muzejskih uradnikov bodi čin vseučiliščnih nastavnikov (asistent, docent, izredni in redni profesor). — 4. Muzejski svet naj obstoji iz ravnateljev centralnih muzejev, enega kustosa centralnih muzejev, strokovnjakov (po 3 iz Beograda, Zagreba, Ljubljane), ki naj bodo redoma vseuč. profesorji ali člani akademij; med strokovnjaki naj bo vsaj eden konservator.

Dne 9. oktobra so se po poročilu odseka pretresle posamezne točke zakonskega predloga in se predlagala končna redakcija. — Nato se je sklenilo, da se vrše redni arheološki-historijski sestanki vsako leto, in se je soglasno želelo, da bodi prihodnji sestanek septembra 1923. v Skoplju. — Po obširnem poročilu fra Luigija Maruna se je kongres zavzel za to, da se dobijo sredstva, s katerimi bi se omogočila nadaljnja kopanja v Kninu.

Isti dan je imel dr. Hoffiller javno predavanje o arheoloških znamenitostih zagrebškega muzeja, dne 10. oktobra pa so vdeleženci priredili pod vodstvom dr. Petkoviča, znanega raziskovalca srbske srednjeveške umetnosti, izlet v samostan Manastir, kjer je vodnik predaval o ondni arhitekturi in slikarstvu. I. C.

Prošnja naročnikom. Kljub vsem gmotnim težkočam hočemo „Zbornik za umetn. zgodovino“ še nadalje vzdrževati; vendar pa moramo one naročnike, ki so zaostali z naročnino, prositi, naj jo poravnajo. Prosimo tudi one prijatelje našega dela, ki morejo še kaj utrpeti za slovenski kulturni davek, naj se nas spomnijo s preplačili. Obenem naznanjamo, da smo morali zvišati naročnino za l. 1923. na 50 Din. — Umetnostno-zgodovinsko društvo.

Postanite član

Narodne galerije!

Zahtevajte pravila!

Članarina 10 dinarjev na leto.

Zbornik za umetnostno zgodovino

1. 1921. (1. letnik)

se dobi pri Umetnostno-zgodovinskem društvu
v Ljubljani za 25 dinarjev.

Natasha J. Blasnik naslednik v Ljubljani.
